ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 27 augustus 2011

INTERVIEW
5
Het gezicht
van Curaçao

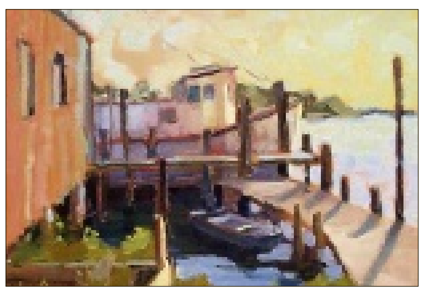

MANAGEMENT
10
Out of the
box-denken

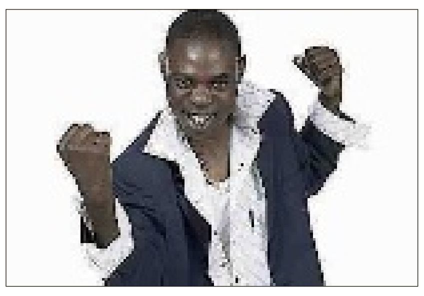

REPORTAGE
14
'De laatste
der blekero's'

'Vrijbuiter werd natuurfreak'

Gielmon Egbreghts, op Bonaire beter bekend als 'Funchi', was acht jaar lang field specialist voor de STCB, de Sea Turtle Conservation Bonaire. 'Schildpaddenwachter', zoals hij het zelf noemt. Hij is de zoon van een visser en zelf ook opgegroeid als visser. En de zee heeft hem nooit meer losgelaten. Vroeger verschalkte hij als vrije visser wel eens een beschermd zeedier. Maar sinds 2003 is hij het boegbeeld van de natuurbeschermers op Bonaire, een van de drie stukjes Caribisch Nederland naast de Bovenwindse eilanden St. Eustatius en Saba.

Bonaireaans jongetje mag een gemerkte karet terugzetten.

Tekst: Peter van den Berghe Foto's: Peter van den Berghe en STCB

De 52-jarige Funchi heeft afscheid genomen van de Sea Turtle Conservation Bonaire. De locatie voor het gesprek is niet direct in de buurt van het water, de zee. Het is zijn kinderboerderij Animal Friends in wording, zijn nieuwe passie. Op zijn schoot een kleine hond en aan zijn voeten liggen nog vier grotere exemplaren. De vrije stoel wordt in beslag genomen door een kat en even verderop scharrelen een hen met vier kuikens en een pauw.

Terugkijkend op acht jaar schildpaddenwachter komen als eerste direct de contacten met de mensen bij hem op. Hij vond en vindt die het allerleukste. "En dat kan een heel breed publiek zijn." Hij heeft bijvoorbeeld samen met koningin Beatrix een schildpad, Amalia, gemerkt. Vernoemd naar haar kleindochter. Maar hij heeft ook allerlei andere hoogwaardigheidsbekleders zoals ministers en parlementariërs ontmoet. "De STCB werkt veel samen met vrijwilligers. Niet zelden zijn dat zeilers van jachten die Bonaire voor korte of langere tijd aandoen. Avontuurlijke mensen die graag een handje helpen."

Op de basisscholen en de middelbare school van het eiland brengt hij zijn kennis en ervaringen over op de leerlingen. Aan hun reacties merkt hij dat zijn verhalen wel wat teweeg brengen bij de jonge kinderen. "Dat zijn", zo weet hij, "de natuurbeschermers van morgen." Hij organiseert onder de leerlingen wedstrijdjes in het uitspreken van het woord 'fibropapillomatosis'. Een ziekte die inwendige of uitwendige gezwellen bij zeeschildpadden veroorzaakt. Gelukkig komt het nu minder voor dan enkele jaren geleden.

Hij heeft een verleden als boer en visser, maar ook als diveprofessional bij een vooraanstaande duikschool op Bonaire. Als visser was hij gespecialiseerd in het vangen van kreeften langs de ruwe noord- en oostkust en in Lac. Lac is een door mangroven omgeven baai in het zuidoosten van het eiland. Het is een kraamkamer voor rifvissen. Daar had hij toen wel dertig fuiken uitstaan.

Zijn eerste contact met de natuurbeschermers bestond uit een valse beschuldiging van het stropen van zeeschildpadden. Funchi liet het er niet bij zitten en spoorde de werkelijke dader op. De interesse van de STCB in deze vrijbuiter was gewekt. Funchi werd de eerste professionele schildpaddenwachter van Bonaire.

De belangrijkste taak van een schildpaddenwachter is veldwerk. Op het strand en in zee. Op de stranden spoorde Funchi nesten op en hield ze in de gaten. "Het is belangrijk om te weten om welke soort het gaat, hoeveel eieren worden gelegd, welk deel van de eieren uitkomt en welk deel niet."

De enige keer dat op Bonaire zeeschildpadden aan land komen, is wanneer volwassen vrouwtjes hun eieren leggen. Elk jaar komen ze, soms van duizenden kilometers afstand. Ze keren terug naar de stranden waar ze tientallen jaren geleden zijn geboren.

Wekenlang treffen de vrouwtjes en volwassen mannetjes elkaar in het open water rond Bonaire voor de balts en de paring. Van april tot en met december kruipen de vrouwtjes verschillende keren het strand op om hun eieren in het zand te leggen. Elk vrouwtje legt gemiddeld drie tot zes broedsels met honderd tot honderdtachtig eieren per nest, afhankelijk van de soort. Na het leggen van de eieren, keert het vrouwtje terug naar zee.

Na ongeveer zestig dagen komen de eieren tegelijkertijd uit en kruipen de babyschildpadjes naar zee. Volgens het jaarverslag 2010 van de STCB zijn verleden jaar 877 dikkop-, 534 karet- en 3.392 groene zeeschildpadden op Bonaire geboren.

Een andere taak van Funchi was het vangen van schildpadden in zee voor onderzoek. Hiervoor had hij een speciale vergunning van de Bonaireaanse overheid. Een gewone snorkelaar of duiker mag de beschermde schildpadden niet verstoren of aanraken. Bij het veldwerk op zee dient een boot als uitvalsbasis. De schildpadden krijgen aan boord een merkteken aan hun voorflippers, worden geregistreerd, gewogen, gemeten en gefotografeerd. In het ondiepe deel van Lac gebruikte hij een net. Op het rif plukte hij ze als freediver uit het water. Als voormalig kreeftenvisser is Funchi een getraind snorkelaar. Zonder perslucht duikt hij jonge schildpadden op tot wel dertig meter diepte en blijft daarbij twee tot drie minuten onder water.

Met beide vangmethoden zijn in 2010 totaal 188 groene en 43 karetschildpadden geregistreerd, waarvan twintig van elke soort al eens eerder waren gevangen. Ook ving Funchi een monsterlijk grote hybride schildpad, waarschijnlijk een kruising van een karet- en dikkopzeeschildpad. Helaas kon hij het dier niet in bedwang houden, waardoor het niet nader kon worden onderzocht.

Alleen voor de grote jongens, die gemiddeld zeventig tot tachtig kilo wegen met uitschieters tot wel honderd kilo, gebruikte hij een ponytankje met perslucht. Hij is niet zo'n liefhebber van perslucht. "Gevaarlijk", zegt hij. "Je lijf schiet vol adrenaline en je hebt maar één doel voor ogen: die schildpad omhoog zeulen. Het is zwaar werk en je bent geneigd telkens je grenzen te verleggen en steeds meer risico's te nemen. Soms moet je bliksemsnel keuzes maken en dan natuurlijk voor je eigen veiligheid kiezen."

Zoals die keer toen hij een flinke karet van 33 meter diepte omhoog haalde en zijn lucht op dertig meter diepte op was. "Dan moet je toch je vangst laten gaan en uitademend naar de oppervlakte zwemmen." Funchi heeft - gelukkig zegt hij - nog nooit kennis hoeven te maken met de decompressietank. Zijn doelwit ligt vaak op de bodem te slapen. "Je maakt ze wakker en probeert ze zover krijgen dat ze naar boven zwemmen in plaats van naar beneden. Zonder hun eigen medewerking krijg je die zware jongens niet omhoog. Vooral met de groene schildpadden lijkt het soms op een rodeo. Ik moet oppassen dat ik geen lachbui krijg, want dan ben ik genoodzaakt om ze los laten."

Hoewel de populatie natuurlijk wisselt per jaar en per seizoen, durft hij op persoonlijke titel wel een schatting te maken van 1300 tot 1500 zeeschildpadden rond Bonaire. Waarvan het merendeel bij Lac. Maar dat heeft geen wetenschappelijke basis. De Sea Turtle Conservation Bonaire is door de jaren heen wel steeds professioneler geworden. Naast een schildpaddenwachter bestaat de staf uit een manager en een wetenschappelijk adviseur. Ook werkt vaak een stagiaire mee. In de regio wordt samengewerkt in Widecast, het 'Wider Caribbean Sea Turtle Conservation Network'.

Funchi heeft een deel van zijn opleiding in Puerto Rico gekregen en er zijn ook goede contacten met Los Roques, een Venezolaanse eilandengroep niet ver van Bonaire. De voortdurende toename van regels en wetenschappelijke protocollen was voor hem uiteindelijk aanleiding om weer voor een vrij bestaan te kiezen. Nu verdient hij zijn brood in de bouw en stopt verder al zijn tijd en geld in zijn kinderboerderij.

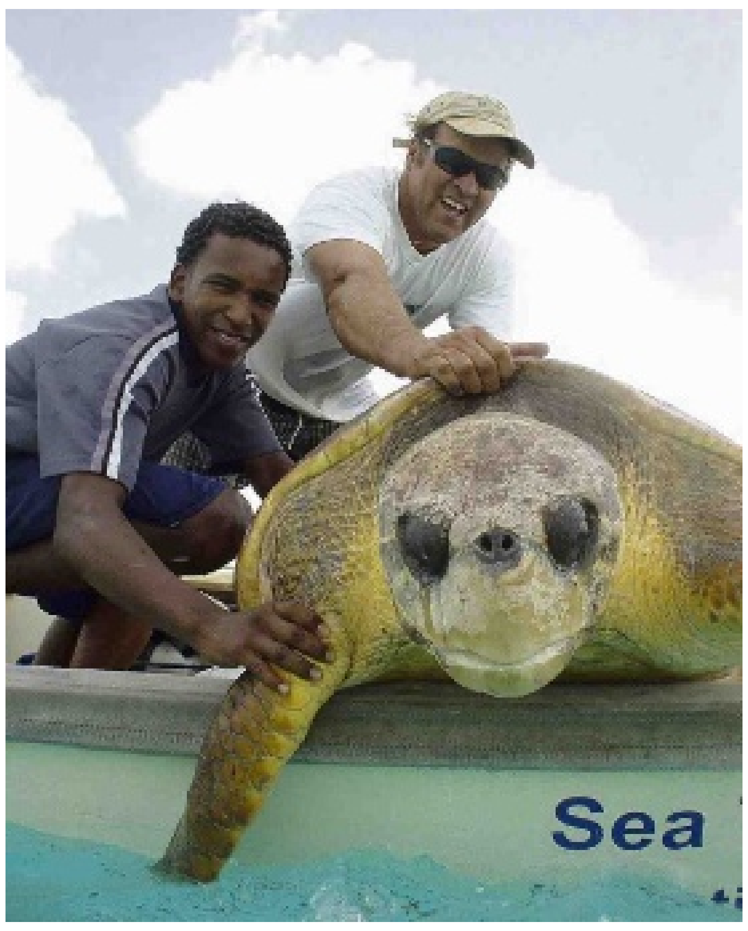

Funchi met een enorme dikkopschildpad.

En tot slot: toen de STCB in 1991 begon, waren de grootste bedreigingen stroperij, bijvangst en vernietiging van nesten. Nu worden deze bedreigingen overschaduwd door toeristische groei en toenemende ontwikkeling. De STCB gebruikt de verzamelde gegevens om actie te voeren voor de zeeschildpadden en hun leefomgeving. De stichting moedigt een duurzame ontwikkeling aan en wijst op het noodzakelijk evenwicht tussen toerisme en ontwikkeling en het beschermen van het Bonaireaanse milieu en de natuur.

Om zelf een bijdrage te kunnen leveren, raadt Funchi iedereen aan om zo min mogelijk kunststofverpakkingen te gebruiken. "Zeeschildpadden zien drijvende plastic tasjes soms aan voor eetbare kwallen. Dat is een dodelijke vergissing. Allerlei andere kunststofproducten in zee vallen op den duur uiteen in kleine stukjes. Die plastic soep is al in elke zee en oceaan te vinden en giftig voor veel zeedieren." Uit eigen ervaring weet Funchi dat dit geen sprookje is, maar de gruwelijke werkelijkheid.

Funchi op zijn praatstoel.

Turtle Paradise

Bonaire staat wereldwijd bekend als Divers Paradise. Maar de baai Lac is met recht Turtle Paradise te noemen. Verreweg het grootste aantal schildpadden is in deze omgeving te vinden. De uitgestrekte zeegrasvelden oefenen een grote aantrekkingskracht uit. Vooral op de groene zeeschildpadden. Uit onderzoek van de STCB blijkt dat nergens anders in het Caribische gebied, en zelfs wereldwijd, de zeeschildpadden zo hard groeien als hier. In 2007 werden twee groene zeeschildpadden gemerkt in het noorden van het eiland bij Playa Frans. Een van hen werd in 2009 en 2010 opnieuw gevangen bij Lac. De andere bleef op zijn plek en werd in 2010 ook opnieuw gevangen. De schildpad bij Lac was bijna 22 cm gegroeid, terwijl de schildpad bij Playa Frans slechts 4 cm groter was geworden.

Caribische zeeschildpadden

Vier van de zes soorten Caribische zeeschildpadden komen voor in de wateren van Bonaire. Het zijn de karetschildpad (Eretmochelys imbracata), de groene zeeschildpad (Chelonia mydas), de dikkopschildpad (Caretta caretta) en de lederrugschildpad (Dermochelys coriacea). Alle zeeschildpadsoorten zijn bedreigd. Het eiland, en het onbewoonde zustereiland Klein Bonaire, bieden nestplaatsen voor vier soorten zeeschildpadden: de karet-, groene, lederrug- en dikkopzeeschildpadden. Karetschildpadden zijn het meest actief en maken meer dan vijftig nesten per jaar. Groene en dikkopschildpadden graven elk ongeveer twintig nesten. Het eiland biedt ook een relatief veilige haven voor foeragerende jonge karetschildpadden en groene zeeschildpadden.

Zwervers

Met satellietzenders die tijdelijk op het schild geplakt zitten, brengt de STCB de omzwervingen van de Bonaireaanse zeeschildpadden in beeld. Elke schildpad krijgt een naam en via de website www.bonaireturtles.org zijn ze dagelijks te volgen. De schildpadden waaieren honderden kilometers uit door de hele Caribische regio. Dit betekent dat alleen regionale bescherming niet genoeg is.

ÑAPA 2011
Nr. 28

Drukke tijd

Curaçao staat het weekend van 2 en 3 september volledig op haar kop. Want niet alleen is het eiland dan het decor voor het North Sea Jazz, ook zal zij vanaf 29 augustus tot en met 3 september gastvrouw zijn voor het eerste officiële 'Plein Air Festival', een kunstfestival waarbij zes dagen lang binnen- en buitenlandse artiesten Curaçao in de buitenlucht zullen vastleggen op het schilderslinnen. Medewerkster Lisette Keus ging op onderzoek uit en doet op pagina 5 verslag.

Op pagina 7 schrijft Henry Habibe over de Arubaanse dichter Federico Oduber die over sommige van zijn gedichten nogal laatdunkend sprak. In verband daarmee bezigde hij in de beginjaren zeventig het woord 'bainanan' (zootjes). Habibe gaat in op de ontstaansgeschiedenis van de bundel 'Putesia' en het daarin ontbrekende gedicht 'cinco cantica di espada'.

In tijden van crisis steken managementteams de koppen nog eens extra bij elkaar. Hierbij valt de term 'out of the box-denken' steeds vaker. Letterlijk betekent het 'buiten de doosdenken', waarbij met de doos het bestaande denkkader van een persoon of organisatie wordt bedoeld. Medewerkster Judice Ledeboer licht u op pagina 10 in over deze trend.

Op pagina 14 spreekt Peter Onvlee met Juan 'Boy' de Palm, 88 jaar geleden op Bonaire geboren en de laatste blekero, blikslager, van Curaçao, het eiland waar hij met zijn vader, kapitein van barkjes die vanuit Venezuela naar Aruba en Curaçao voeren, naartoe verhuisde. Als 9-jarige al. Er werd op Curaçao een beter leven verwacht en De Palm kreeg dat ook, een druk leven vol arbeid. Hij houdt nog steeds niet van een schommelstoel.

Prettig weekend in deze drukke tijd!

De redactie

Colofon

BLADMANAGER
Karin Wooning
EINDREDACTEUR
Hans Vaders
ADVERTENTIES
Marloes Tak
VORMGEVING
Wendela Ataliede
Stephanie Heyer
Aan deze Ñapa werkten mee:

Ingemara Bak
Peter van den Berghe
Monique Casimiri
Jorge Curiel
Verele Ghering
Fred de Haas
Henry Habibe
Margot Hack
Lennart Huijsen
Bob Harms
Lisette Keus
Judice Ledeboer
Wouter Mol
Peter Onvlee
Milangela Plate
Stimul-IT
Marcel Truyens
Hans Vaders
May Voges
Ken Wong
Karin Wooning

Ñapa is een publicatie van:
Uitgeverij Amigoe NV
Scherpenheuvel z/n
Curaçao
Tips voor de redactie?
Bel 736-9050
Email napa@amigoe.com
Adverteren?
Bel Marloes Tak
736-9050 / 516-7377
advertentienapa@amigoe.com

Het 'grijs' van het eiland

"Eigenlijk is het een stripboek voor volwassenen", vat Liesbeth Labeur grappend, met een ietwat onzekere ondertoon, haar laatste werk samen. Maar met de uitverkiezing tot 'stripalbum van het jaar 2011 in de categorie literatuur' van 'Op weg naar Zoar', vinden we de benaming 'graphic novel' passender. Want dat is waarom Labeur de komende maanden het eiland bezoekt: ze is één van de 'artists in residence' van het Instituto Buena Bista (IBB) en werkt op het eiland aan haar tweede boek waarbij ze de geschiedenis van de Shell op Curaçao op een beeldende manier gaat vertellen.

Tekst: Lisette Keus Foto's: Ken Wong

Liesbeth Labeur

Labeur woonde de eerste tien jaar van haar leven ook op Curaçao - haar vader werkte namelijk voor de Shell. Soms nog, als ze haar ogen sluit, rijdt ze in haar gedachten de weg naar school die ze altijd reden en ook de geuren die ze ruikt doen haar jeugdherinneringen opwekken. "Echter", zegt ze, "het boek wordt geen persoonlijke geschiedenis." Ze probeert het verhaal naar een hoger plan te tillen en het breed aan te pakken.

Labeur: "Mijn eerste herinnering aan Curaçao is een tegelvloer met een bepaald patroon. Ik ben nu teruggegaan naar de plek waar die vloer lag en vond heel toevallig nog een stukje van een oude tegel. Natuurlijk heb ik mijn eigen herinneringen, maar ik wil de geschiedenis vertellen van de Shell, aan de hand van personages die van alles beleven. Het verhaal heb ik nog niet helemaal in mijn hoofd, maar elke dag groeit het een beetje. Ik hoop dat ik 28 september tijdens de presentatie het verhaal al helemaal af heb zodat ik iedereen, zonder een woord te zeggen, toch het verhaal kan vertellen. Maar in Nederland zal ik het dan verder uitwerken en ik hoop het voor de volgende Boekenweek af te hebben."

Perspectief

Labeur: "Ik ga meestal conceptueel te werk, wat inhoudt dat ik zoek naar de meest passende vorm bij het project. Zo heb ik bijvoorbeeld ter gelegenheid van 500 jaar Calvijn een glossy tijdschrift gemaakt. Juist de tegenstelling van de kribbige Hollander in een modern plaatje vind ik leuk. Ik breng graag tegengestelde dingen bij elkaar, dan ontstaat er vaak wat moois. Zoals eigenlijk ook Curaçao en de Shell. De schoonheid van het eiland, vooral de visuele schoonheid, en de complexiteit van de geschiedenis van de Shell. Maar ook de heftige geschiedenis van het eiland en de zekere mate van lichtvoetigheid waarmee de mensen in het leven staan. Mijn werk gaat altijd over werelden die niet bij elkaar passen, die wringen, zoals een spraakverwarring. Daarbij ben ik erg gefascineerd door de invloed van multinationals op een land en maatschappij. Ik vind het een boeiend verschijnsel dat multinationals meer invloed zijn van de kunnen zijn dan de lokale politiek. In het boek 'Olie als water' (Jaap van Soest, red.) lees je bijvoorbeeld hoe Curaçao is ontwikkeld door Shell. Maar wat betekent de komst van de Shell? Wat doet dat met een land? Is Shell de nieuwe kolonisator geweest? Elk verhaal heeft meerdere kanten en ik heb voor mijn veldonderzoek ook veel mensen gesproken. Het is maar van welke kant je het bekijkt of het positief of negatief is. Als kunstenaar hoef je overigens niet letterlijk met de feiten aan de gang. Maar ik vind het boeiend en wil me ook zo goed mogelijk inlezen, vooral omdat het ook gevoelig ligt. Ik heb ook geen boodschap in mijn verhaal of ik wil niemand gelijk of ongelijk geven, ik wil gewoon een stukje geschiedenis vertellen. Het moeilijke is alleen, hoe verbeeld ik dat? Zoals een bekende kunstenaar ooit zei: 'De opdracht van kunst is niet de natuur na te bootsen, maar uit te drukken.' Dat is een beetje wat ik doe met de geschiedenis."

Professioneel

Toen Labeur terugkeerde uit Curaçao kwam ze met haar ouders in Zeeland te wonen in een zeer gelovige gemeenschap. "Ik kom uit een subcultuur - om het zo maar eens te noemen - wat een woordcultuur is. Alles wordt met woorden gedaan, niets met beeld. Dat staat volgens mij in het tweede gebod, Exodus 20. Mijn leraar in de derde klas zei ook dat ik van mijn geloof zou vallen als ik naar de kunstacademie zou gaan. Dus na mijn school heb ik een aantal jaren gewerkt en uiteindelijk ben ik toch gegaan, ik wilde zo graag professioneel kunst gaan beoefenen. Ik heb moeten kiezen tegen de mensen om mij heen, maar ik leef hiervoor. Op de academie kwam ik erachter dat er meer gekken waren zoals ik. Ik ben ook van de eerste tot en met de laatste dag met een verliefd gevoel naar de academie gegaan. In talent geloof ik eigenlijk niet echt, ik geloof in stelselmatig werken. Wat dat betreft ben ik dan weer best calvinistisch. Ik denk dat je elke dag moet blijven werken aan je techniek en diepgang. Steentje voor steentje en zo kom je weer een trede hoger. Nu heb ik bijvoorbeeld gekozen om te werken met Oost-Indische inkt en bister (een soort kool). Ik heb hier nog nooit mee gewerkt, maar het geeft een mooie nuance en een mooie grijze kleur wat ik bij het eiland vind passen. Want dat vraag ik me steeds af: hoe kan ik het eiland uitdrukken, in materialen, technieken, maar ook in verhaal en hoofdpersonages. Het is niet zwart/wit, maar heeft nuances. Daarom werk ik ook bepaalde beelden uit op grote doeken, al komt het later klein in het boek. Maar als ik klein zou werken, zou ik illustratief werken. Als ik op een groot doek werk, kan ik bijvoorbeeld al met grote halen een ander beeld krijgen. Een van de moeilijke dingen is overigens om de personages steeds op dezelfde manier te tekenen. Ik teken ze uit de losse pols, dus ze zullen altijd net weer een beetje anders zijn, maar oefening baart kunst."

"Sommige mensen zeggen dat een kunstwerk onduidelijk moet zijn, anders is het geen kunst. Ik ben het daar dus juist niet mee eens. Er heeft een soort osmose plaatsgevonden tussen autonome en toegepaste kunst. Ik denk dat tegenwoordig de grote meesters, zoals we ze vroeger zouden noemen, nu meer in de game-industrie zitten, echt zeer kunstig. Hoe ze alles en wat dan ook in beeld uit kunnen drukken. Schilderen is niet meer het enige medium, ook met een computer is vrijwel alles mogelijk, vooral met de geavanceerde muizen en pennen. Uiteindelijk kan je de signatuur van mensen wel terugzien hoor. Ik heb zeker respect voor hen. En ik zou het fantastisch vinden om ooit een animatiefilm te maken. Wie weet wordt het wel dit boek", lacht ze.

Geloof

Het gesprek komt na een omweg weer bij de kerkelijke gemeenschap waar Labeur in opgroeide. "Ik las trouwens in het boekje 'Juliana' een stukje over een slaaf die zich niet mocht bekeren tot het protestantse geloof omdat hij geen broeder kon zijn van de blanke VOC'ers en dat hij daarom katholiek werd. Die passage kleeft aan mij. Het verhaal fascineert me. Van mij mag iedereen geloven wat hij of zij wil, maar ik vind het moeilijk als men absoluut wordt, als zij hun geloof zien als de enige waarheid en er geen ruimte is voor een gesprek. Ik geloof dat in alle wereldgodsdiensten mensen geloven omdat we geen antwoorden hebben op moeilijke levensvragen, zoals waarom we dood gaan. Daarom hebben we mooie verhalen bedacht. En als kunstenaar spreekt me dat juist wel aan, mooie verhalen verzinnen. Maar nogmaals, het wordt moeilijk als mensen absoluut worden. Als je te overtuigd bent verlies je nuances, dan stopt het gesprek. En dat is niet goed."

- Met hulp van de FKP en Monumentenzorg heeft Liesbeth Labeur een muur gevonden in de Arubastraat waar ze haar muurschildering mag maken.
- Haar pseudoniem is ook wel Sela (http://www.sela.nl/)
- IBB bestaat in oktober 5 jaar, dus voor een ieder die geïnteresseerd is in kunst en de activiteiten van IBB, houd http://institutobuenabista.com/ in de gaten.

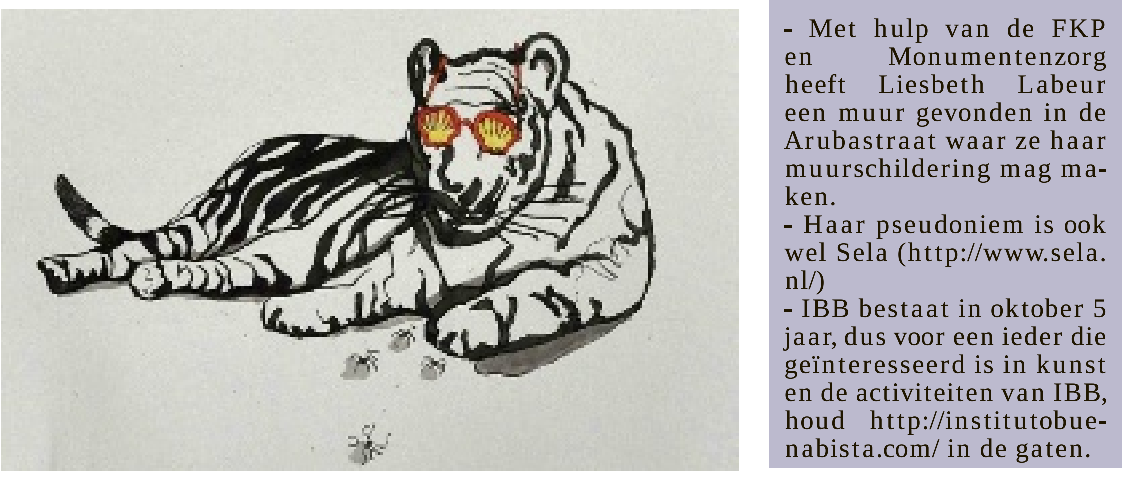

Foto van de week

'Ik kwam met de auto in de regentijd goed vast te zitten bij Jan Kock', vertelt Graciela Hernandez. 'Ik wist eerst echt niet wat ik moest doen en plotseling stond die ezel naast mij. Die was zomaar uit de bosjes komen aanlopen. Dacht de ezel wellicht: hoe kan ik haar helpen? En overal waar ik liep, volgde de ezel me. Dieren voelen ook mee, denk ik. Het werd tenslotte een kraanwagen.' Heeft u ook een leuke foto? Stuur hem naar napa@amigoe.com.

Thuis

Wie mooi wil zijn...

Monique Casimiri

Het motto: wie mooi wil zijn, moet pijn lijden, is bij mij maar gedeeltelijk van toepassing. Meer van toepassing is: wie mooi wil zijn, moet kou lijden.

Uitgaan was en is vaak nog steeds bij uitstek de gelegenheid om te zien en gezien te worden. De gelegenheid om een eventuele nieuwe vriendschap op te doen, of om juist oude vriendschappen te onderhouden. Belangrijk is het daarbij om er leuk uit te zien. Wie kijkt er nu graag naar een vrouw in een vormeloze spijkerbroek, met daarbovenop een te grote warme trui, waarin geen enkele vrouwelijke vorm terug te vinden is.

Nee, op zo'n avond wil je er leuk en charmant uitzien, dus als die avond de kledingkast open gaat komt daar al gauw een rokje of een jurkje te voorschijn. En daar zit hem nu juist de crux. In de zomer meestal geen enkel probleem, los van het feit dat de zomers tegenwoordig kouder zijn dan een gemiddelde dag in augustus op de Noordpool, maar dat terzijde. In de zomer is een rokje prima te dragen.

In de winter, daarentegen, wordt het een ander verhaal. Dat rokje wil ik aan, en daar komt hij: wie mooi wil zijn, moet kou lijden. Ik in Nederland in ieder geval wel.

Ik zou me natuurlijk kunnen aanpassen aan het kleedgedrag van de gemiddelde Nederlander in de winter. Spijkerbroek, T-shirt, te grote trui die uitgaat in de kroeg en laarzen, maar dat is zo saai. Zo Hollands, en ik wil dat niet. Toen niet en hoewel ik nooit meer in een kroeg te vinden ben, wil ik het nog niet. Dus op elk ander soort feestje in de winter kom ik nog steeds met dat rokje of jurkje aanzetten. Met een panty of maillot eronder is het redelijk te doen.

Trouwens, het is de laatste jaren beter geworden. Eigenlijk sinds ik een auto heb. De afstand van huis naar auto, van auto naar feest, is vaak zo kort, dat even door de kou heen bijten wel te doen is.

Toen ik net in Nederland woonde, studeerde en zeker geen geld had voor een auto, was ik aangewezen op de trein. Uitgaan of stappen, zoals ze hier zeiden, gebeurde vaak bij vrienden in een andere stad, dus de kou moesten we in. Met panty en rokje gewapend over straat, bibberend van de kou, glibberend over de ijzelige stenen, en daar ging ik ooit. Languit lag ik op straat, mijn kin en arm lagen open, mijn vrienden bezorgd op een enkeling na die hardop moest lachen, en ik, ik lag daar maar, op de grond. Het enige dat ik nog kon zeggen was: is mijn panty nog heel? Want kou lijden, ja, maar niet erger dan noodzakelijk was.

Wie mooi wil zijn moet pijn lijden, wie mooi wil zijn moet kou lijden. Inderdaad zeer van toepassing op mij die avond.

Van kannibaal tot karibeño (3)

De Verenigde Naties heeft het jaar 2011 uitgeroepen tot 'Internationaal jaar voor mensen van Afrikaanse afkomst', de Afrikaanse diaspora. In een drietal afleveringen in de Ñapa bestudeert onze medewerker Fred de Haas in onder meer 19e eeuwse geschriften de tot op de dag van vandaag doorwerkende vooroordelen over de Afro-Caribische mens en de weerstand die deze opriepen bij weldenkende blanke en zwarte intellectuelen van die tijd. In deze derde en laatste aflevering staat de bewustwording van een eigen Creoolse 'identiteit' centraal.

Tekst: Fred de Haas Foto's: Archief

Het tijdschrift Watapana dat verscheen tussen 1968 en 1972 en dat werd opgericht door de Arubaanse hispanist en dichter Henry Habibe (Aruba, 1940) wilde eveneens een podium zijn voor schrijvers die in het Papiamentu schreven. Het tijdschrift zou echter ook bijdragen publiceren in het Nederlands en het Spaans, mits deze in het teken stonden van de Antilliaanse taal en cultuur. Watapana heeft slechts een gering aantal bijdragen in de landstaal, het Papiamentu, gepubliceerd.

Lauffer, Daal, Juliana

Er zijn natuurlijk ook dichters en schrijvers geweest die, buiten wat zij met grote tussenpozen publiceerden in tijdschriften, in hun overige werk een lans braken voor het gebruik van het Papiamentu als speerpunt voor de vorming en erkenning van een eigen identiteit en aldus een tegenwicht vormden voor de overheersende invloed van de Nederlandse, Spaanse en Engelse taal. Ik denk hierbij vooral aan dichters als Elis Juliana (1927), Pierre Lauffer (1920-1981) en Luis Henrique Daal (1919-1997).

Luis Daal had in het culturele maandblad van de Antillen, Gydelcra, dat met grote tussenpozen tot 1961 volledig in het Papiamentu verscheen, in het decembernummer van 1960 het volgende geschreven:

'Nos hendenan no ta tribi papia papiamentu pasobra, pa desgrasia, nan no sá papiamentu bèrdè i nan ta sinti ku nan to ta pará firme den nan sapatu ora nan tin di papia riba un tema ku no ta relashoná ku komementu, bebementu o t'un tema kon-ku-tá.

Hopi di nos hendenan ta pensa ku si nan papia papiamentu den un reunión o skirbi un karta na papiamentu o ekspresá un idea na nos lenga, tur otro hende ta pensa ku nan ta inferior sosial o intelektualmente...

Lo ke ta nesesario pa siñamentu di otro lenga, ta nesesario pa siñamentu di papiamentu tambe, esta un esfuerso konstante i serio.'

Luis Daal, 1960

'Onze mensen durven geen Papiamentu te spreken, omdat zij, ongelukkig genoeg, niet echt Papiamentu kúnnen spreken; en ze voelen dat zij niet stevig in hun schoenen staan als ze moeten spreken over een onderwerp dat niet heeft te maken met eten, drinken of een onbelangrijke zaak.

Velen van onze mensen denken, dat, als ze Papiamentu spreken op een vergadering of een brief schrijven in het Papiamentu of een idee verwoorden in onze taal, alle andere mensen denken dat zij sociaal of intellectueel minderwaardig zijn...

Wat nodig is voor het leren van een andere taal, is ook nodig voor het leren van het Papiamentu, namelijk een voortdurende, ernstige inspanning.'

(Vertaling FdH)

Dat gevoel van minderwaardigheid waar Daal over spreekt kwam niet uit de lucht vallen. De vroegere Nederlandse kolonialen hadden - in hun onwetendheid, arrogantie en onbewuste angst voor het onbekende - nauwelijks een goed woord over gehad voor het Papiamentu. In 19e eeuwse geschriften vinden we karakteriseringen van het Papiamentu als 'bedorven Spaans, Indiaansch en Hollandsch, arm in woorden, zonder buiging, voeging of geslacht onderscheiden, maar rijk in hevig door de keel uitgesproken wordende schelle klanken en vooral in scheldwoorden' (Van Paddenburgh, 1819), 'eene hoogst armoedige taal' (Bosch, 1829), 'patois des lands' (Jesurun, 1897), 'patois van het Spaansch met allerlei bijmengsels' (Kraus, 1915), een 'Creolentaal' (Lichtveld, 1955).

Dat zijn zo een paar bronnen die de toen heersende opvattingen op niet mis te verstane wijze illustreren. Logisch dat, met de toenemende bewustwording van de eigen identiteit, er Antillianen opstonden om hun taal te verdedigen tegen de benepen opvattingen over het Papiamentu die nog alom heersten.

De Curaçaose dichter Pierre Lauffer schreef in 1962:

Pierre Lauffer

Mi lenga

Den nesesidat salí
Fo'i alma di aventurero,
Kultivá na boka di katibu,
A bai drecha su pará
Den kuentanan di yaya.
(...)
Su kantika tin kandela,
Su simplesa tin koló.
Ku su wega di palabra
Mi por 'nabo su zoyá...
(...)

Pierre Lauffer: Raspá (1962), Mi lenga

Mijn taal

Geboren uit nood,
Uit de ziel van avonturiers,
Bewerkt in de mond van slaven,
Tot volle wasdom gekomen
In de verhalen van de yaya.
(...)
En zijn lied is o zo vurig
En zijn eenvoud o zo kleurig
Met zijn klanken, woorden, grillen
Kan ik iedereen levend villen
(...)

Pierre Lauffer: Schraapsel, Mijn taal

(Vertaling FdH)

Elis Juliana heeft de mogelijkheden van zijn moedertaal, het Papiamentu, tot in de diepste vezels en op zeer positieve wijze uitgebuit. Daarbij moet worden aangetekend dat voor hem het experimenteren met zijn Creoolse moedertaal voorop stond en hij niet de behoefte voelde om politieke statements af te geven of een vermeend 'Afrikaans element' in zijn poëzie te introduceren. Dat zijn poëzie een onlosmakelijk deel is geworden van het culturele erfgoed van Curaçao dat door de bevolking wordt gekoesterd, bewijst dat zijn poëzie het hart raakt van de 'identiteit' van het volk. Maar zoek geen Afrika in het volgende gedicht dat echter wel alles te maken heeft met de mogelijkheden van het Papiaments:

Kanta kweru

Kanta, kweru kayente, kanta
Kanta, kweru kayente, kanta
Kweru kanta eh pa mi lanta
Pa mi lanta, eh pa mi lanta
Kanta, kweru kayente kanta
Kweru no puntra pa ki' me ke lanta
Mi ke lanta, mi ke lanta
Ai, mi lomba, eh mi ke lanta
Eh mi ke lanta kweru kanta
Mi ke lanta, eh mi ke lanta
Ai, mi lomba, eh mi ke lanta
Kanta, kweru kayente, kanta
Mi ta lanta, eh mi ta lanta
Ariba, lomba, eh sigi wanta
Mi ta lanta, mi ta lanta
Eh, m'a lanta, kweru, m'a lanta
Kweru, m'a lanta, para wanta
Sigi kanta, kweru, m'a lanta
M'a lanta, m'a lanta
Kanta, kweru kayente, kanta
Kanta, kweru kayente, kanta
Kanta, kanta...

Elis Juliana

Bom! Bom! Vurige trom!

Bom! Bom! Vurige trom!
Bom! Bom! Vurige trom!
Trom! Bom! 'k wíl op de been!
Bom! Trom! 'k wíl op de been!
Bom! Bom! Vurige trom!
Trom, trom, vraag niet waaróm!
Bom! Been! Bom, op de been!
Au, die rug! Maar kom! Op de been!
Bom! Op de been, trom! Bom! Op de been!
Bom! Been! Kom! Op de been!
Au, die rug! Maar kom! Op de been!
Bom! Bom! Vurige trom!
Been! Been! Kom! Op de been!
Recht met die rug! Nog éven, éven!
Bom! Been! Kom! Op de been!
Ik bén op de been, trom! Bom! Op de been!
'k ben nú op de been en blíjf op de been!
Bom erop los, trom! Bom! Op de been!
Bom! Been! 'k ben nú op de been!
Bom! Bom! Vurige trom!
Bom! Bom! Vurige trom!
Bom...! Bom...! Bom...!

(Vertaling FdH)

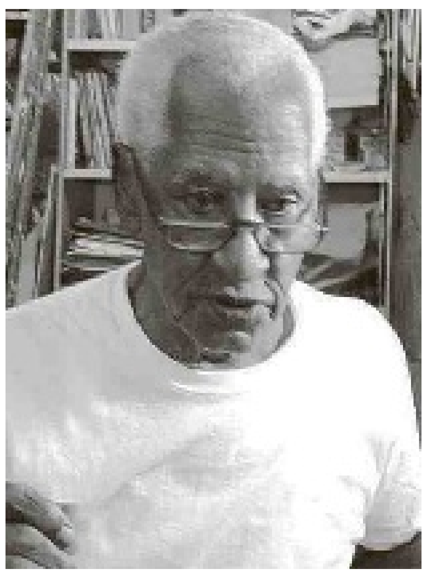

Elis Juliana

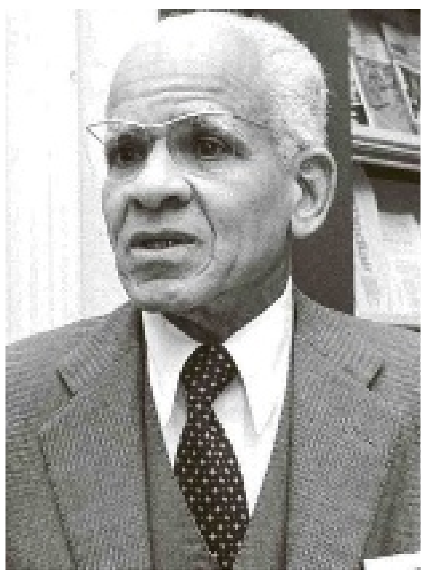

Luis Daal

Caribische migranten

Ook bij migranten uit het Caribisch gebied staat de beleving van eigen identiteit onder druk. Zij hebben soms een jeugd gehad die deel had aan twee of meer culturen. Er kan dan sprake zijn van een dubbele loyaliteit jegens het vaderland in de tropen en het nieuwe - Nederlandse - vaderland in Europa. In hun gedichten en proza (we hebben het dan over de bovenlaag van de migranten) wordt men soms geconfronteerd met gevoelens van berusting, maar ook met gevoelens van agressie. Het betreft dan de inmiddels volwassen geworden 'kinderen' die voelden dat zij tot meer dan één cultuur behoorden en vaak gefrustreerd raakten door het feit dat dit fenomeen - aan beide kanten van de oceaan, trouwens - niet werd herkend, en dus ook niet erkend.

Velen onder hen, schrijvers en niet-schrijvers, zijn nog steeds bezig met het koloniale verleden. Dat heeft zijn oorzaken in het verleden. Alejandro Paula heeft in zijn boek 'From objective to subjective social barriers' (1968) al uiteengezet hoe de psychische gevolgen van de slavernij doorwerken tot op de dag van heden. Als dat onderwerp mensen nog steeds bezighoudt, dan komt dat omdat voor hen die tijd nog niet zo ver in het verleden ligt of, en dat geldt vooral voor de jongeren, omdat zij zich nu pas bewust worden van de aard van het kwaad dat is aangericht in 'hun' verleden en zij er alsnog mee in het reine willen komen. Het is de gedachte aan de vernedering die, onderhuids, de mensen nog steeds kan belagen. Niemand heeft het recht hen deze gevoelens, mits oprecht en niet aangewend voor opportunistische politieke doeleinden, te ontzeggen. Maar net zo min als de zwarte Curaçaoënaars op Curaçao kan men zich blijven koesteren in de slachtofferrol. Dat zou laf zijn en zeker geen excuus voor de fouten die nog steeds worden gemaakt.

In dit artikel heb ik mij overwegend beziggehouden met de identiteit van de Afro-Curaçaose bevolkingsgroep en Creoolse schrijvers uit Curaçao, maar het spreekt vanzelf dat de Arubaanse component in dit geheel niet mag ontbreken. Ik zou daarom willen besluiten met enkele fragmenten uit gedichten van twee Arubaanse dichteressen, Alida Kock en Olga Orman, die op geheel eigen wijze het onderwerp van dit essay illustreren.

Meervoudige identiteit: de gevarieerde keuken als metafoor

Een gedicht dat op treffende en speelse wijze laat zien dat velen van ons, zo wij niet allemaal, een meervoudige identiteit hebben is 'Ta ken mi ta' (Wie ik ben). Dit gedicht van Alida Kock kan met gemak hele boekenkasten met geleerde betogen over 'meervoudige' identiteit vervangen.

De lezer mag van de dichteres meegenieten van de gerechten die zij allemaal in haar keuken klaarmaakt, gerechten die overal vandaan komen en hun kleuren en geuren ontlenen aan de eetculturen van vele landen. Gerechten die niet een eendimensionale, smalle identiteit hebben, maar de - gedeelde - creatieve producten zijn van mensen uit alle windstreken.

Pas als je hiervan hebt gegeten, mag je vragen naar de 'identiteit' van degene die ze heeft bereid. Een eenduidig antwoord hierop zal moeilijk te krijgen zijn. Gelukkig maar.

(...)
E kalor di Karibe
ku ta karisiá bo stoma
te bo tenchi di pia
E alegria di e latinonan
ku ta habri bo kurason
asina bo sinta na mesa
E resistensia afrikano
pa sigui chupa e preimu
den tempo di berans
E astusia di Europa
ku a sluip drenta panchi
lagabo babuká.

Alida Kock, 2010

(...)
De warmte van de Caraïben
Die je maag doorgloeit
En streelt tot in je tenen,
De vrolijkheid van het Latijnse volk,
Die je hart doet opengaan
Zodra je aan tafel schuift;
Het Afrikaans vermogen
- ook in slechte tijden -
Door de zure appel heen te bijten,
Het Europees raffinement
Dat heimelijk in de pan sloop
Zullen je versteld doen staan.

(Vertaling FdH)

Ik zou willen afsluiten met een fragment uit een gedicht van de Arubaanse dichteres Olga Orman die met dit gedicht een 'historische' hommage brengt aan de taal die aan de bewoners van de Benedenwindse eilanden een belangrijk deel van hun identiteit heeft gegeven, het Papiaments, dat in het volgende fragment als sprekend persoon wordt opgevoerd:

(...)
Entretanto a drenta barco
Frances, Ingles, Spaño y Hulandes
Tur a priña mi
laga yiunan atras
manera nan mama a pari nan
Mi a mima nan
crianan na pecho
pa nan bira grandi
Sacerdote y Domi a malusa mi
pa gana alma
Nan no t'a sa
ni por a imahina
e forsa cu nan a duna mi
Mientras un Macamba a yama mi
'brabbeltaal' m'a bona
den cas di cunukero
den di shon sin pordon
mi a bira un menasa
Mi tabata un djamanta bruto
y mas sla cu mi papiadonan a haya
mas mi a cuminsa briya riba tres isla
Riba cada un mi a desaroya
Tur hende ta skirbi mi
manera nan ta haya ta bon
Un ta fia di Spaño, otro di Ingles
of di Frances sofistica
Pero milagrosamente tur ta lesa
y compronde mi.

Olga Orman, 2010

(...)
Intussen liepen schepen binnen
- Hollandse en Spaanse, Engelse en Franse -
Allen hebben me bezwangerd,
Hun kinderen nagelaten, naakt,
Zoals hun moeder hen gebaard had.
Vertroeteld heb ik ze,
Gekoesterd aan mijn borst,
Zo zijn ze groot geworden.
Dominee en priester hebben me geradbraakt
Om zieltjes voor hun doel te winnen.
Ze hadden geen idee
- Niet in de verste verte -
Van de kracht die ze me gaven.
Terwijl een Hollander me 'brabbeltaaltje' noemde
Kwam ik tot volle wasdom en gedijde
In het huisje van de landman; in dat
Van de meedogenloze planter
Werd ik tot een bedreiging.

Ik was een ruwe diamant:
Hoe meer slaag mijn sprekers kregen,
Hoe meer ik op drie eilanden begon te glanzen:
Op ieder eiland heb ik me ontwikkeld,
Alle mensen schrijven me
Zoals ze willen:
De een leent van het Engels, de ander van het Spaans
Of van het chique Frans;
Maar als door een wonder kan iedereen
Mij lezen en verstaan.

(Vertaling FdH).

Olga Orman

Medisch

Vragen over… de griepprik

Tekst: Wouter Mol

Het is al weer bijna oktober, de maand van de jaarlijkse griepprik. Daarom nogmaals vragen over de griepprik.

Wat is de griepprik?
De griepprik is een vaccinatie, met daarin een cocktail van griepvirussen, die voor de komende periode worden verwacht. De injectie moet je resistent maken tegen de meeste griepvirussen, maar geeft geen garantie dat er geen griep wordt gekregen.
De griepprik is er alleen voor de 'gewone' griep en dus niet voor de Mexicaanse griep. Vaccinatie voor de Mexicaanse griep wordt pas in november verwacht.

Wat is griep?
Griep wordt veroorzaakt door het griepvirus (influenzavirus) en komt in de wintermaanden voor. Kenmerkend voor griep is koorts, die binnen 12 uur kan oplopen tot 39 graden Celsius of hoger. Volledig herstel van griep duurt één tot drie weken. Elk jaar circuleren andere griepvirussen. Het ene virus maakt meer mensen ziek dan het andere. Naast griep hebben veel mensen klachten die op griep lijken, hoesten, verkoudheid, enz. maar door een ander virus veroorzaakt worden. De griepprik beschermt alleen tegen het griepvirus.

Voor wie is de griepprik?
De griepprik wordt aangeraden voor mensen met een verhoogd risico om complicaties te krijgen van een griepinfectie. Dit zijn:
• mensen van 65 jaar en ouder
• mensen met hart- en vaatziekten; dit zijn veel al mensen die een hartaanval gehad hebben, die hartklachten hebben zoals hartritmestoornissen, of mensen die een hartoperatie hebben ondergaan;
• mensen met longziekten zoals astma, chronische bronchitis of longemfyseem;
• mensen met diabetes (suikerziekte); niet alleen mensen die insuline spuiten, maar ook de mensen die tabletten met bloedsuikerverlagende middelen slikken of een dieet volgen;
• nierpatiënten; vooral als de nieren door een ziekte niet goed werken (dus niet bij nierstenen);
• mensen met weinig weerstand door andere ziekten of door een medische behandeling; bijvoorbeeld mensen die recent een beenmergtransplantatie hebben ondergaan, mensen die met HIV zijn geïnfecteerd, mensen met leukemie (bloedkanker) en mensen met kanker die chemotherapie of bestraling ondergaan;
Voor deze mensen is het belangrijk dat zij jaarlijks tussen half oktober en half november de griepprik halen. De griepprik maakt de kans om griep te krijgen veel kleiner. Als u toch griep krijgt, verloopt de ziekte meestal minder ernstig. Bovendien verkleint de griepprik de kans dat u complicaties krijgt zoals longontsteking of verergering van uw 'eigen' ziekte.

Wouter Mol is huisarts te Curaçao

Waarom wordt niet iedereen gevaccineerd tegen griep?
Voor jonge, gezonde volwassenen vormt griep geen gevaar. Deze groep hoeft dan ook niet gevaccineerd te worden.

Ik ben zwanger, kan ik mij dan toch laten vaccineren?
Als je zwanger bent, is het krijgen van griep, en dan met name de complicaties die het gevolg kunnen zijn van griep, een risico voor moeder en kind. Daarom wordt vaccinatie vaak aanbevolen voor zwangere vrouwen, die tijdens het griepseizoen (december tot april) in het tweede of derde trimester van hun zwangerschap zijn (dus meer dan dertien weken zwanger). Als je tot de risicogroepen behoort, wordt vaccinatie aanbevolen ongeacht het stadium waarin de zwangerschap zich bevindt.
Alleen vrouwen in de eerste drie maanden van de zwangerschap kunnen beter even wachten met de prik.

Wanneer moet je de griepprik halen?
Wanneer je tot een risicogroep behoort, is het verstandig om elk najaar de griepprik te halen. De griepprik geeft pas na twee weken goede bescherming tegen de griep. Zorg daarom dat je de griepprik haalt voordat de griep uitbreekt. De beste tijd is eind oktober of begin november.

Kan ik als gevolg van vaccinatie griep krijgen?
Nee, vaccinatie vindt plaats met onderdelen van een geïnactiveerd (dood) virus. Omdat het vaccin pas twee tot drie weken na vaccinatie een optimale bescherming geeft, kan je in deze periode wel griep krijgen, maar de kans is groot dat je er minder ziek van wordt dan zonder prik. Dit komt doordat je dan toch al een bepaalde weerstand hebt opgebouwd.
Vaccinatie in oktober of november is het meest ideaal, omdat je dan in de maanden vrijwel zeker volledig beschermd bent als de griep gaat heersen.

Geeft de griepprik bijwerkingen?
Circa 95 procent van de gevaccineerden heeft geen of slechts gering ongemak als gevolg van de griepprik. Bij een kleine minderheid is de plek van de prik daags na de vaccinatie iets dikker en gevoeliger. Ook een klein gedeelte van de mensen zegt zich de dag van de vaccinatie en de dag erna moe en 'gammel' te voelen. Dit laatste kan worden verklaard doordat het lichaam begint met de bouw van antilichamen tegen het griepvirus. De ene persoon is hier gevoeliger voor dan de ander.
Bij mensen die allergisch zijn voor eieren kan de griepprik een allergische reactie veroorzaken. Voor de aanmaak van het vaccin worden namelijk virusstammen in bebroede kippeneieren gebracht.
Iemand die gevaccineerd is kan toch hoofdpijn, koorts en spierpijn of de echte griep krijgen. Bijvoorbeeld omdat hij of zij de griepprik te laat heeft gehad, of omdat diegene een griepvirusvariant heeft gekregen die niet in het vaccin was opgenomen, of omdat er sprake is van een infectie door een ander virus.

Mens & Psyche

Valkuilen in het denken

Hoe wij ons voelen en ons gedragen wordt beïnvloed door onze manier van denken. In ons denken maken wij echter regelmatig zogenaamde 'denkfouten'; we overdrijven, denken negatief of niet-realistisch of trekken verkeerde conclusies. Denkfouten zijn voor uzelf vaak zo normaal geworden dat u ze niet eens herkent.

Tekst: Milangela Plate

Een gezonde manier van denken begint bij een stukje bewustwording en herkenning. Weet u uw denkfouten te herkennen, dan bent u al een heel eind. U ziet dan veel beter hoe onredelijk, belachelijk en belemmerend ze kunnen zijn.

Denkfouten herkennen
Hieronder staan de meest voorkomende valkuilen in het denken opgesomd. Kijk eens op welke van deze valkuilen u zichzelf wel eens betrapt:

1. Zwart-wit denken
U denkt in extreme uitersten en 'alles-of-niets' termen. Termen als nooit, altijd, vreselijk, iedereen en overal kunnen wijzen op zwart-wit denken. Voorbeelden: 'Alle mannen zijn macho' en 'Alle vrouwen zijn krengen'. 'Ik doe altijd alles fout' of 'Ik krijg altijd de vervelende klussen'. In plaats van: 'Het hoort er nu eenmaal bij dat je af en toe een vervelende klus krijgt'.

Milangela Plate is psycholoog/gerontoloog met veel ervaring op het gebied van counseling, diagnostiek en training voor volwassenen en 60-plussers. E-mail: milangela.plate@takecare.an

2. 'Zou-moeten' denken
Bent u een moet-denker, dan zet u zichzelf of anderen onder druk met geboden, verplichtingen, dreigementen of andere strenge eisen. Een voorbeeld: 'Ik móet die presentatie perfect doen, anders ga ik af' in plaats van: 'Ik doe zo goed mogelijk mijn best en meer dan dat kan ik niet doen'. Of: 'Je moet dat niet zo doen, maar zo'. In plaats van: 'Ik zou het anders doen, maar zoals jij het doet kan het inderdaad ook'.

3. Alleen letten op het negatieve
Alleen letten op de negatieve aspecten terwijl u positieve aspecten over het hoofd ziet. Een voorbeeld: 'Mijn vriend zou iemand moeten zijn die me verrast met bloemen en een etentje in een leuk restaurant'. Of: 'Wat erg, die kritiek in mijn beoordeling!' In plaats van: 'Ik heb veel goede feedback gekregen en er zaten ook kritiekpunten bij. Zo gaat dat nu eenmaal bij beoordelingen'.

4. Omkering van het positieve
Neutrale of positieve ervaringen omzetten in negatieve. Bijvoorbeeld: een uitnodiging niet als een hartelijk gebaar interpreteren, maar als een blijk van medelijden. Of als iemand zegt: 'Wat ziet u er goed uit' denken 'Dat menen ze toch niet' of 'Ze neemt me vast in de maling' in plaats van: 'Wat aardig, een compliment'.

5. Personaliseren
Een gebeurtenis of andermans gedrag sterk op de eigen persoon betrekken. Bijvoorbeeld: 'De chef maakte die opmerking omdat hij eigenlijk boos op mij was en dat voor de anderen wilde verhullen'. Of: 'Gisteren toen ik binnenkwam op het feest, keken twee mensen heel raar naar me, er moet iets mis met mij zijn'. In plaats van: 'Misschien hadden ze het over die fruitpunch die niet zo lekker smaakte'.

6. Etikettering
Geen onderscheid maken tussen gedrag en persoon; jezelf gelijk stellen met eigen fouten. Een voorbeeld: 'Ik ben een mislukkeling, ik kan ook niks' in plaats van: 'Hier ben ik nu eenmaal niet goed in; een mens kan niet perfect zijn'.

7. Vergroten en verkleinen
De tekortkomingen van jezelf, anderen of een situatie vergroten en de goede kanten verkleinen. Een verdienste overwinning van een wedstrijd interpreteren als 'puur geluk'. Een ander voorbeeld: 'Het is toeval dat die bespreking zo goed liep', in plaats van: 'Dat heb ik best goed aangepakt'.

8. Gedachten lezen
Denken voor een ander en 'gedachten lezen'. Bijvoorbeeld bij voorbaat ervan uitgaan dat mensen negatief naar je kijken: 'Ik zag hem denken: wat ben jij toch een nietsnut'. Of: 'Met al die wallen onder mijn ogen zullen ze wel denken dat ik vandaag niets zal presteren' in plaats van: 'Ik hoop maar dat ze niet zien hoe belabberd ik er vandaag uitzie'.

9. Generaliseren
Een negatieve gebeurtenis zien als bewijs voor een zich herhalend patroon van tegenslag. Een voorbeeld: 'Ze zijn me vorige keer vergeten uit te nodigen. Wedden dat dat nu weer gebeurt?' in plaats van: 'Wat merkwaardig dat ze me zijn vergeten uit te nodigen. Ik moet eens uitzoeken hoe het zit.'

10. Emotioneel redeneren
Je denken geheel baseren op hoe je je voelt. Bijvoorbeeld: 'Ik voel me zó moe, ik zal wel iets engs onder de leden hebben' in plaats van: 'Hoe zou het toch komen dat ik me zo moe voel. Laat ik het eens in de gaten houden'.

11. Rampdenken
De toekomst rampzalig voorstellen en voorspellen: 'Nu zul je zien dat morgen tot overmaat van ramp blijkt, dat de airco zelfs niet meer gemaakt kan worden'.

U heeft de keuze
Nu u uw valkuilen in denken onder de loep hebt genomen, bent u zich ervan bewust. U kunt er misschien zelfs wel hartelijk om lachen en u afvragen waarom u zulke gedachten altijd zo serieus neemt. Belangrijk is: u heeft nu weer een keuze. Laat u zich weer automatisch leiden door uw gedachten en denkfouten, of wordt u weer bestuurder van uw eigen gedachten.

Verzorging

Tatoeages

Het lijkt er soms op of er inmiddels meer mensen met dan zonder tatoeage op de wereld rondlopen. Het aanbrengen van tatoeages brengt echter meer risico's met zich mee dan de meeste mensen weten. Hygiëne is daarbij het belangrijkste aspect.

Ten eerste kunnen er bij onvoldoende hygiëne of bij gebruik van besmet materiaal verschillende soorten infectieziekten, bijvoorbeeld hepatitis of tuberculose, overgebracht worden bij het tatoeëren. Ook komt het voor dat de in de huid aangebrachte inkt allergische reacties oproept.

Mensen met een hartziekte of diabetes wordt sterk afgeraden zich te laten tatoeëren. In de Verenigde Staten verbiedt het Rode Kruis mensen die zich minder dan een jaar geleden door een niet-professionele instelling hebben laten tatoeëren bloed af te staan. Hetzelfde geldt voor Nederland, als je je aanmeldt als bloeddonor bij het Rode Kruis of bij Sanquin mag je geen tatoeage hebben die nog geen jaar oud is.

Soms krijgt de drager van een tatoeage spijt. Het is altijd moeilijk en duur geweest om een tatoeage te laten verwijderen, maar er zijn nu nieuwe methodes ontwikkeld. Bijvoorbeeld door met een laser de pigmentbolletjes te breken, waardoor ze (langzaam) door de bloedbanen worden opgenomen. Als dit overigens niet goed gedaan wordt, loopt men het risico in plaats van een tatoeage een brandwond over te houden.

Gezien de risico's is het dus zeker raadzaam om je van tevoren goed te laten informeren over degene die je de tattoo wilt laten zetten. Het belangrijkste is om na te gaan of deze persoon hygiënisch werkt.

Plein Air Curaçao:

‘Het gezicht van het eiland’

Curaçao staat het weekend van 2 en 3 september volledig op haar kop. Want niet alleen is het eiland dan het decor voor North Sea Jazz, ook zal zij vanaf 29 augustus tot en met 3 september gastvrouw zijn voor het eerste officiële Plein Air Festival, een kunstfestival waarbij zes dagen lang binnen- en buitenlandse artiesten, jong en oud, bekend en onbekend, Curaçao in de buitenlucht zullen vastleggen op het schilderslinnen.

Van links naar rechts: Hellen Chirino, Leo Helms en Tanya Haynes.

Tekst: Lisette Keus Foto’s: Ken Wong en Archief

De naam Plein Air is afgeleid van het Franse ‘en plein air’, wat ‘in de buitenlucht’ betekent. En hoewel dit in verschillende context gebruikt kan worden, wordt het vaak geassocieerd met het schilderen in de buitenlucht. Vooral sinds het gebruik van (verf)tubes, waardoor het voor de kunstenaars mogelijk is verf gemakkelijk mee te nemen, is ‘en plein air’ schilderen in populariteit toegenomen. Maar ook verandering in stijl (realistisch en impressionistisch) en de komst van meer draagbare en handzame ezels, maakten dat steeds meer kunstenaars erop uitgingen en de wereld vastlegden in het natuurlijke licht.

Inmiddels is ‘en plein air’ schilderen een begrip en neemt ook de populariteit van de Plein Air festivals toe - over de hele wereld. Elk Plein Air festival kan anders opgezet worden, maar het Plein Air Curaçao is een kunstfestival waarbij deelnemende kunstenaars zes dagen lang over het gehele eiland aan het werk zullen zijn, geïnspireerd door de omgeving, de mensen, de natuur en de gebeurtenissen. Aan het einde van elke dag zullen de kunstenaars ieder twee werken inleveren die geëxposeerd worden (en dus te koop zijn) in het Maritime Museum.

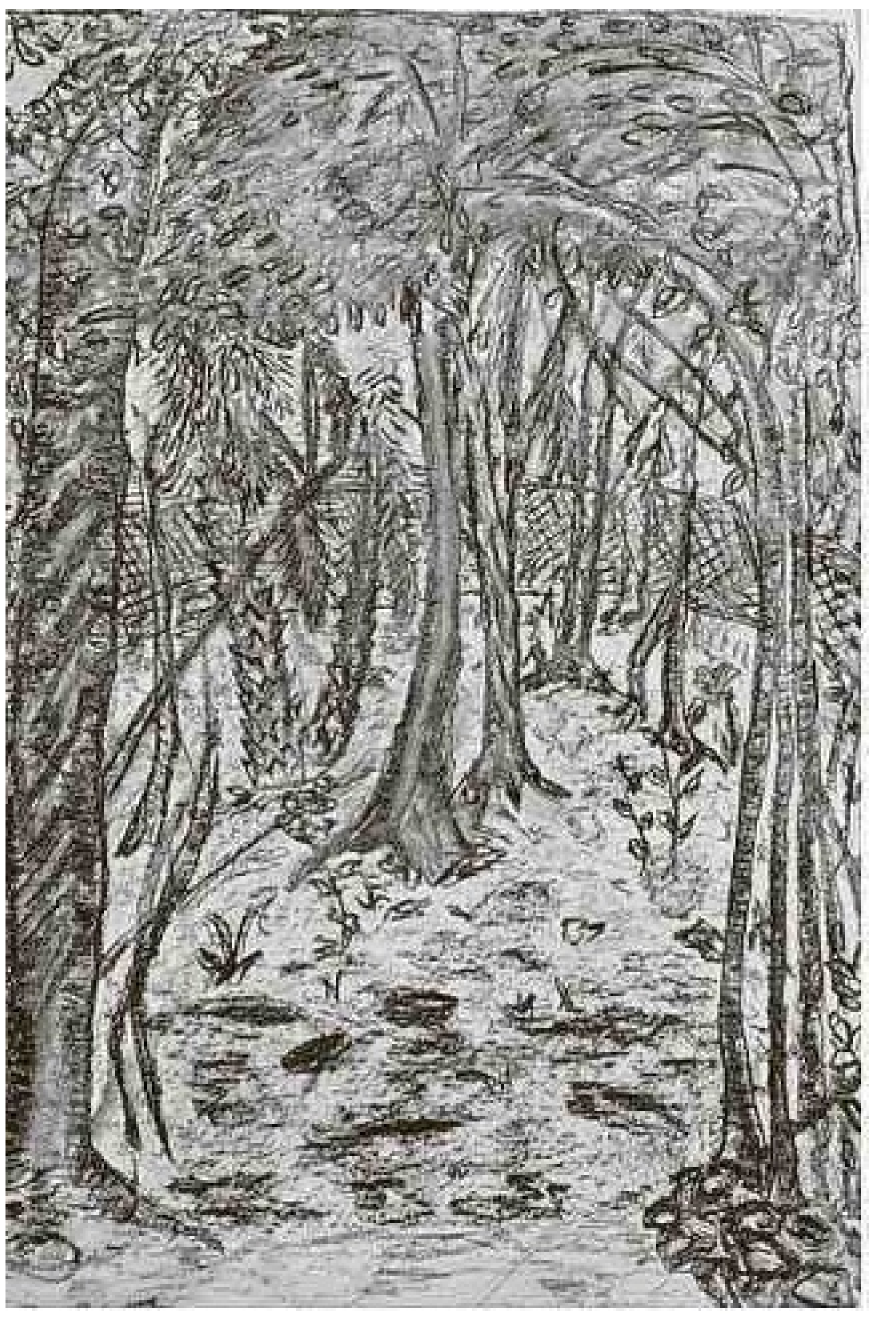

Shelter found in CCC’s forest van de Curaçaose Jarmila Manuael.

Het idee

Hellen Chirino is geboren en getogen op Curaçao, maar woont al meer dan zeven jaar in Amerika. Speciaal voor het North Sea Jazz Festival vorig jaar reisde ze met vrienden uit Amerika af naar haar geboorte-eiland. Trots liet ze haar Amerikaanse vrienden het eiland zien, maar al snel realiseerde ze zich dat voor iemand die niet zo heel erg veel van het strand houdt, er uiteindelijk niet bijster veel te doen valt. Ze liep door de Breedestraat en bedacht een plan: een eigen Plein Air Festival, als dagprogramma voor en tijdens het North Sea Jazz.

Chirino: “Ik woon dichtbij het stadje Easton in Maryland waar dit jaar voor de zevende keer een Plein Air festival is georganiseerd. Easton is altijd al een plek geweest waar veel mensen kwamen met geld, maar acht jaar geleden ging het met de economie minder goed. Het hoofd Economische aken kreeg toen de opdracht iets te bedenken om de plaatselijke economie een boost te geven en kwam met het idee een Plein Air festival te organiseren. Mensen die in kunst investeren hebben namelijk meestal wel geld te besteden, dus een kunstfestival zou mensen - met geld - aantrekken volgens hem, iets wat goed zou zijn voor de hele stad. Denk bijvoorbeeld maar aan de hotels en de restaurants. Het Plein Air festival werd daar een groot succes, dus toen ik door de Breedestraat liep bedacht ik ineens dat we dit hier ook zouden moeten organiseren. Eenmaal terug heb ik contact gezocht met de groep die dit organiseert en heb ik mijn plan voorgelegd aan hen. De meesten wisten niet eens waar Curaçao lag, maar zie nu: het gaat gebeuren.”

Vijf uitgangspunten

Chirino zette haar schouders eronder en met haar vele anderen. Chirino: “Ik denk dat in totaal ongeveer 100 vrijwilligers meewerken aan het festival. Niet alleen de organisatoren en sponsors, maar onze bezoekende artiesten zullen bijvoorbeeld in gastgezinnen verblijven. Ook hebben we een buddy-systeem opgezet, waarbij elke buitenlandse artiest een buddy heeft aan wie hij of zij bijvoorbeeld informatie kan vragen. Om maar niet te spreken van alle organisaties en mensen die aanboden te helpen tijdens de activiteiten. Dit is ook iets wat we graag wilden bereiken, synergie: als we samenwerken kunnen we zoveel moois voor elkaar krijgen. Daarnaast zijn er een paar andere items die we tijdens de organisatie vasthielden. Eén, we wilden Curaçao promoten in het buitenland. Ik moet steeds uitleggen dat Curaçao in de buurt van Aruba ligt of veertig mijl boven Venezuela. En dit terwijl we een uniek eiland zijn. En een beeld zegt meer dan 1000 woorden, dus als mensen het zien op een schilderij doordat men het meeneemt naar het buitenland of als ze zelf komen, zal dit een sneeuwbaleffect hebben. Ten tweede, we willen ook lokale mensen aanmoedigen het eiland meer te waarderen. We noemen dit ‘Pride in Place’. Stel je ziet een kunstenaar ergens schilderen, misschien is het wel een plek waar je elke dag langs komt, maar waar je nog nooit de schoonheid van hebt gezien. Zo leer je kijken naar je eigen land, door de ogen van een ander. Drie, we willen meer economische activiteit op het eiland. Als we van Curaçao een kunstbestemming kunnen maken, zou dat zeker ten goede komen aan de economie. Ten vierde, we willen graag meer activiteit bevorderen in en om downtown Otrobanda en Punda. En vijf, dit is een mooie gelegenheid om ook minder bekende artiesten een podium te geven. Een soort platform, want de artiesten staan natuurlijk centraal.”

Inmiddels is Tanya Haynes aangeschoven bij het gesprek. Chirino noemt haar de Artistic Manager, complimenteert haar en zegt dat ze zonder de hulp van Haynes (zelf een Amerikaanse en kunstenares die nu 1,5 jaar op het eiland woont) het niet voor elkaar zou hebben gekregen. Haynes voegt nog wat toe aan de uitgangspunten van het festival: “We willen ook cultuur uitwisselen, van lokaal naar buitenlanders, maar ook andersom. En we willen duidelijk maken dat niet elke kunst duur hoeft te zijn. We brengen het echt letterlijk naar buiten, we halen de muren van de galerie en het atelier weg. Hiermee willen we de boodschap uitdragen dat kunst niet intimiderend is en hopen we mensen ook iets te leren over de kunstwereld. In een galerie hangt bijvoorbeeld niet alles zomaar naast elkaar, er is over nagedacht en dat kunnen mensen in het Maritime Museum zien als ze gaan inrichten tijdens een happy hour.”

Leo Helms is directeur van het Maritime Museum: “Elke dag zal hier een happy hour zijn en dan kunnen mensen een kijkje nemen achter de schermen van een galerie. Het is eigenlijk het verlagen van de drempel voor kunst. Ook zijn er verschillende activiteiten op zaterdag overdag en bieden verschillende restaurants speciale art lunches en menu’s aan.”

De deelnemers

In totaal doen er ongeveer vijfenzestig artiesten mee. Vijfenveertig komen uit het buitenland en twintig van het eiland. Chirino: “Artiesten die meedoen aan Plein Air Easton, onze partner, worden dubbel gejureerd. Zij willen het beste van het beste afvaardigen naar Curaçao. Wij zijn hier echter niet aan gebonden en hebben ervoor gekozen ook minder bekende artiesten toe te laten. Zo hopen we ook dat er meer verborgen talenten tevoorschijn komen. Een van de bekendere artiesten die komt is Malcolm Farley. Hij schildert tijdens ‘performances’, zoals tijdens concerten en wedstrijden en heeft al veel bekende mensen geschilderd. ‘Earth, Wind and Fire’ heeft hij bijvoorbeeld al eens geschilderd, en zal dat dit jaar ook weer doen.”

De bedoeling is dat de artiesten in principe overdag werken op de plekken die vaststaan in het programma. Haynes lacht en zegt: “Maar artiesten zijn eigenzinnige mensen, de meesten zullen zich hier wel aan houden, maar ik weet zeker dat er een aantal is dat misschien besluit het net even anders te doen. Dus ook ‘s nachts zou het prima kunnen dat je een kunstschilder ergens ziet werken.”

- De oudste deelnemer is 75 jaar oud, de jongste is 4 jaar.
- Eén van de dagprogramma’s (‘Capture Curaçao’) is gebaseerd op een soort prijsvraag die via de website was uitgeschreven; mensen konden hun favoriete plekje op Curaçao inzenden. Hieruit zijn verschillende locaties gekozen en deze zullen op dinsdag door de kunstenaars worden bezocht en geschilderd.
- Enkele artiesten laten een schilderij extra achter voor fundraising voor volgend jaar.
- Chirino: “Alle ezels waarmee gewerkt gaat worden zijn het resultaat van een perfecte synergie: Kooyman sponsorde het materiaal, jongeren van het Justitieel Jongeren Instituut Curacao (voorheen GOG) zaagden het op maat en maakte het klaar, kinderen van het Cultureel Centrum Curaçao bewerkten de ezels in alle kleuren van de regenboog.”
- Frequent komen er nieuwe evenementen bij, dus houd de website www.pleinaircuracao.com goed in de gaten.

Programma

Maandag 29 augustus
Caracasbaai

Dinsdag 30 augustus
‘Capture Curaçao’
Happy hour en installeren van de expositie in Maritime Museum van 4 p.m. - 9 p.m.

Woensdag 31 augustus
Santa Cruz-baai
Expositie in Maritime Museum van 10.00 a.m. - 4 p.m.

Donderdag 1 september
Hyatt Regency
Expositie in Hyatt Hotel van 4 p.m. - 7 p.m.
Expositie in Maritime Museum van 10.00 a.m. - 7 p.m.

Vrijdag 2 september
Hotel Kura Hulanda
Tevens van 9.00 a.m. - 3.00 p.m. wordt er een muurschildering gemaakt door IBB bij het Rifstadion.
Expositie in Maritime Museum van 10.00 a.m. - 7 p.m.

Zaterdag 3 september
Punda, Otrobanda, Scharloo/Maritime Museum
Tevens is er van 8.00 a.m.- 3.00 p.m. een wedstrijd waar iedereen aan kan deelnemen (prijsuitreiking 1.30 p.m.).
Ook zullen er van 10.00 a.m. - 12.00 p.m. in het Wilhelminapark 30 kinderen van het CCC aan het werk zijn.
Expositie in Maritime Museum van 10.00 a.m. - 7 p.m.

Zaterdag 3 sept. - 10 sept.
Post-festival expositie in Maritime Museum van 9.00 a.m. - 5 p.m.

Na het festival Virtuele expositie op www.pleinaircuracao.com en www.worldwidegalerie.com

‘Artists’ van Malcolm Farley.

Schilderij van Jim Carson, een van de deelnemende kunstenaars.

Culturele Agenda

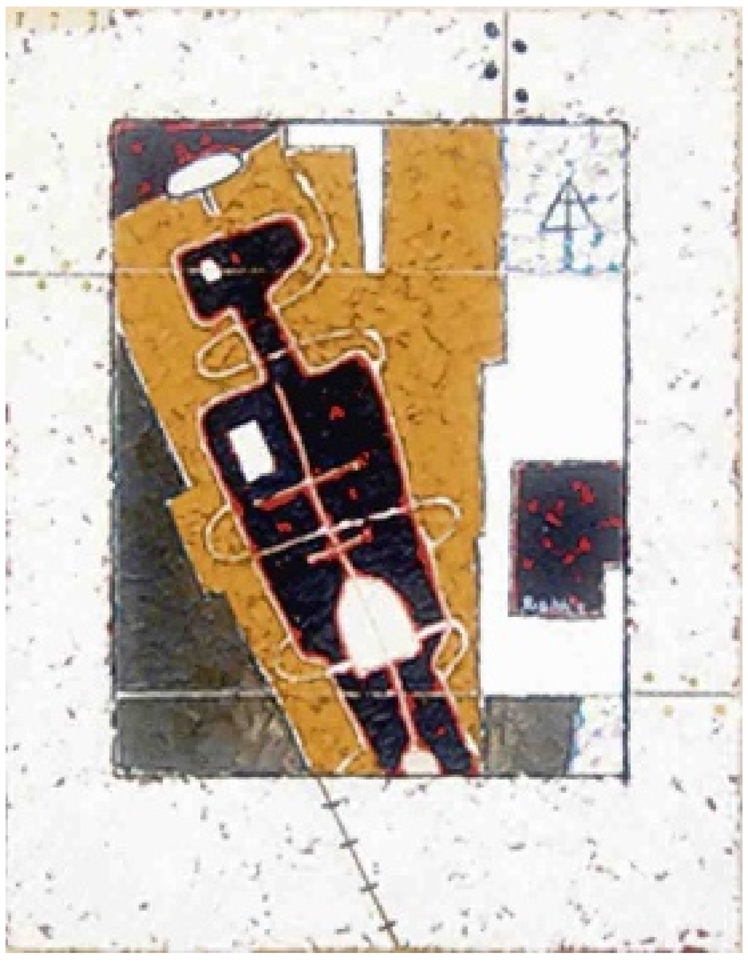

Werk van Ras Ishi die exposeert bij MonArt Gallery.

Sri Irodikromo exposeert bij Gallery Alma Blou.

Curaçao North Sea Jazz: 2 en 3 september in het WTC.

Olga Kozlova geeft zondag een koffieconcert bij La Belle Alliance.

Kunst & exposities

Plein Air Festival
29 augustus t/m 3 september. Schilders laten in de open lucht hun talenten zien. Meer informatie: www.pleinaircuracao.com en pagina 5 van deze Ñapa.

Beyond the horizon
Vanaf zaterdag 27 augustus t/m 17 september is in MonArt Gallery de expositie 'Beyond the Horizon' te bezichtigen met werk van Ras Ishi, Dianthe Chirino en Norva Sling. Ishi is afkomstig van Barbados. Hij maakt robuust werk waarin hij speelt met kleur, vorm en lijnen. Hij is er een meester in de ziel en identiteit van het Caribisch gebied weer te geven. Dianthe Chirino is geboren op Curaçao. Ze woont en werkt in Toscane, Italië. Ze heeft een klassieke, realistische schilderopleiding en ze gebruikt haar techniek om spirituele, politieke en sociale enigma's te verwerken tot vaak verrassende, verwarrende schilderijen waarin perspectief een grote rol speelt. Norva Sling is eveneens Curaçaose van geboorte. Na een jarenlang verblijf in Nederland keerde ze onlangs terug naar het eiland. De winnares van de Cola Debrot-prijs in 1991 staat bekend om haar sculpturen van het menselijk lichaam, met name het vrouwelijke.

Patronage of the Arts
Dianthe Chirino geeft op 30 augustus een presentatie over de veranderingen in de financiering van kunst. Wereldwijd wordt kunst steeds minder gefinancierd door de overheid en vaker door particulieren en bedrijven. Aan de hand van afbeeldingen, schetst Chirino de geschiedenis en toekomst van privé-financiering en patronage binnen de kunstwereld. De presentatie Patronage of the Arts begint om 19.00 uur in MonArt Gallery en is vrij toegankelijk. De voertaal is Engels.

Harmony
In Gallery Alma Blou is op woensdag 31 augustus om 19.30 uur de vernissage van de expositie 'Harmony': schilderijen in gemengde technieken van Sri Irodikromo uit Suriname en beelden van Hortence Brouwn. Iridikromo is een veelzijdige jonge artieste die inmiddels de aandacht heeft getrokken van internationale kunst critics. Haar werk is zeer beeldend, kleurrijk en experimenteel voor wat betreft materiaalgebruik. Haar belangrijkste thema is de vermenging van culturele tradities en etnische invloeden in Suriname.
Bij Brouwn is het voornaamste thema het menselijk lichaam, de innerlijke gevoelens die zich uiten via lichaamstaal. Ze verwerkt diverse materialen in haar sculpturen.
Alida Neslo, een Surinaamse actrice, zal de openingswoorden uitspreken. De expositie is tot 17 september te zien.

Island Reflections
De Pree Art Center and Gallery in het Hope College in Holland, Michigan, houdt tot 1 oktober een expositie van contemporaine kunst uit Curaçao getiteld 'Island Reflections'. Openingstijden: maandag - zaterdag van 10.00 - 17.00 uur, zondag van 13.00 - 17.00 uur. Voor meer informatie: 616-395-7500.

Pompoen Baart Kalebas
Tot en met 1 oktober is in Landhuis Bloemhof 'Pompoen Baart Kalebas, van Afrika naar de Caraïben' te zien, een expositie van muziekinstrumenten uit Afrika en het Caribisch gebied, samengesteld uit de privé-collecties van verschillende lokale verzamelaars. Er is ook een kinderhoek ingericht en een hoekje voor op Curaçao gemaakte instrumenten. De expositie is opgedragen aan Elis Juliana, de 'eminence grise' van onze cultuur. De entree is gratis. De expositie omvat meer dan 80 verschillende instrumenten van Afrikaanse landen zoals Kameroen en Kenia, Caribische landen, zoals Curaçao en Cuba, maar ook Latijns-Amerikaanse landen zoals Venezuela en Brazilië. Er zijn instrumenten vervaardigd uit verschillende materiaalsoorten (metaal, hout, schelpen en leer) en voor verschillende functies, zoals werk, vertier, communicatie en religie.

Jean van Lingen
In MonArt Gallery in het Renaissance Rif Fort is de fototentoonstelling 'Oeuvre tentoonstelling Jean van Lingen' 'It's about the work, nothing but the work´ (Rufus Collins) nog te bezichtigen tot 30 augustus dagelijks tussen 09.00 en 19.00 uur. Deze expositie toont een representatief beeld uit het 25-jarig oeuvre van Jean van Lingen (1954, Frankrijk).

Dans & Theater

Ba sende bela pa mi - Anthony Jamanika
Toneelstuk over een secretaresse die alle medewerkers en zelfs haar chef om haar duim draait. Zij kent alle collega's door en door, hun sterke en zwakke punten. Daarom heeft zij voor elk van hen een kaars in de kleur van hun lievelingskleur op hun bureau gezet en wacht zij af wat er met ze gaat gebeuren. Omdat iedereen een beetje bang voor haar is, kan zij doen en laten wat ze wil. Zelfs degene die probeert om het een beetje goed te maken en op te lossen kan niet tegen haar op. Zij dreigt met het feit dat hij nog een kaars zal krijgen... Maar wat zij tegen Fidel zei had net het omgekeerde effect. Er speelt zich heel wat af: woordspeling, leugens, liefde en veel meer. Een echt drama!
Zaterdag 27 augustus om 21.00 uur
Zondag 28 augustus om 20.00 uur
Entree: 27,50 gulden
Locatie: Teatro Luna Blou

Muziek

Koffieconcert
Op zondag 28 augustus vindt er een Koffie-concert plaats in La Belle Alliance, Avila Hotel. Op het programma staan werken van onder anderen Rachmaninov, Prokofiev, Schubert, Wagner en Liszt. De Russische pianiste Olga Kozlova, één van de prijswinnaars van het Liszt Concours in Utrecht in april, treedt op. Zij studeert momenteel aan het Conservatorium van Moskou en het Prins Claus Conservatorium in Groningen. Ze was één van de laatste leerlingen van de Nederlandse pianist Rian de Waal. Olga Kozlova maakt een omvangrijke wereldtournee, met behalve vele concerten in Nederland ook optredens in onder meer Duitsland, Italië, Hongarije, Oostenrijk en China. Voor meer informatie, kunt u bellen naar het Avila Hotel tel. 461.4377 of de site bezoeken www.olgakozlova.com en over het Liszt Concours op www.liszt.nl.

North Sea Jazz
2-3 september. Artiesten vrijdag 2 september: Sting, Kassav', Earth Wind & Fire, Danilo Perez Trio, Chic featuring Nile Rodgers, Branford Marsalis Quartet, Levi Silvanie, Poncho Sanchez and his Latin Jazz Band featuring Terence Blanchard, Sharon Jones & The Dap Kings. Zaterdag 3 september: Stevie Wonder, Juan Luis Guerra, Chucho Valdes Afro Cuban & Messengers, Rubén Blades, Ronchi Matthew and his All Star Band, Roberto Fonseca and Dionne Warwick. Meer informatie: www.curacaonorthseajazz.com

Film

Euroscope Curaçao 2011: Films from Europe
In de maanden augustus en september vindt in Teatro Luna Blou Euroscope Curaçao 2011 plaats. Tijdens dit filmfestival kan de liefhebber van Europese films genieten van films uit Europese landen, inclusief Nederland. Entree: 13,50 gulden.

Uit Spanje: Caotica Ana (119 min)
Zaterdag 27 augustus van 19.00 tot 21.00 uur
Genre: Drama
Taal: Spaans gesproken, Engels ondertiteld
Locatie: Teatro Luna Blou

Uit Spanje: Planeta 51
Zondag 28 augustus 14.30 uur (Spaans gesproken)
Zondag 28 augustus 17.00 uur (Engels gesproken)
Genre:Animatie
Locatie: Teatro Luna Blou

Uit Nederland: Terug naar de kust
Donderdag 1 september van 19.00 tot 20.30 uur
Entree: 13,50 gulden
Locatie: Teatro Luna Blou
Taal: Nederlands gesproken, Engels ondertiteld

Uit Nederland: De hel van 63
Vrijdag 2 september van 19.00 tot 20.45 uur
Entree: 13,50 gulden
Locatie: Teatro Luna Blou
Taal: Nederlands gesproken, Engels ondertiteld

Boeken & literatuur

Dubbele boekpresentatie
Stichting Simio Literario viert haar tweede lustrum in de OBA Centrale bibliotheek in Amsterdam met een presentatie 'Woorden willen bloeien/Palabranan ke floria'. Op zondagmiddag 4 september om 15.00 uur - in samenwerking met Uitgeverij In de Knipscheer, Werkgroep Caraïbische Letteren, Amsterdams Fonds voor de Kunst, NiNSee, Cake du Fortin en Openbare Bibliotheek van Amsterdam (OBA) - met een dubbele boekpresentatie: de bloemlezing onder redactie van Fred de Haas: 'Wie ben ik/Ken mi ta' met bijdragen en schrijvers en dichters van schrijfgroep Simio Literario en de verhalenbundel 'Compa Nanzi's Capriolen' van Joan Leslie, lid van Simio Literario; de muzikale omlijsting wordt verzorgd door Pro Guitara en Izaline Calister.

Hot Brazilian Wax
Op 12 oktober wordt in Landhuis Bloemhof de nieuwste roman van Eric de Brabander 'Hot Brazilian Wax en het requiem van Arthur Booi' gepresenteerd.

Rietveld & Curaçao
In september verschijnt het boek 'Rietveld & Curaçao. Een modern architect op een Caraïbisch eiland'.
Gerrit Rietveld ontwierp tussen 1949 en 1960 zes gebouwen die tot op de dag van vandaag nog een voorbeeldfunctie hebben. Rietveld wist als geen ander gebruik te maken van het klimaat op eiland met grote dakoverstekken tegen directe instraling van de zon en regelbare shutters in plaats van gesloten wanden. Lees meer over zijn werk op Curaçao in deze nieuwe publicatie.
Titel: Rietveld & Curaçao. Een modern architect op een Caraïbisch eiland', Jan de Heer.
ISBN 978 90 6450 774 8

Varia

Ascencion
Iedere eerste zondag van de maand is er Open Huis op landhuis Ascencion. De toegang is gratis. Het Open Huis vangt om 10.00 uur aan met een oecumenische kerkdienst. Voor de kleintjes is er een kindernevendienst. Om 11.00 uur is er een rondleiding om en door het fraai gerestaureerde en gemeubileerde landhuis. Hapjes, drankjes en muziek aanwezig.

Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascension organiseert vrijwel wekelijks op donderdag rondleidingen over de plantage en omgeving. Vanaf 08.30 uur staat de koffie klaar. De rondleiding duurt ruim een uur. Deelname kost tien gulden (koffie, cake en limonade bij aankomst inbegrepen) en is uitsluitend mogelijk bij opgave via tel: 864 1950, 5187265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com.

Nieuw & opmerkelijk

Training Belichting
Dansschool Turning Point organiseert in samenwerking met de Mondriaan Stichting de training 'Belichting Bewegende Podiumkunsten'. Een goede belichting is essentieel bij een voorstelling, het licht vertelt immers ook een verhaal. De training is bedoeld voor zowel technici als artistiek leiders van dansscholen, theatergezelschappen of anderzins. Na afloop van de training zijn de deelnemers in staat een lichtplan op te stellen en uit te voeren. Meld u snel aan, er zijn nog maar enkele plaatsen beschikbaar.
Duur en periode: 10 dagdelen, van 5 t/m 17 september
Plaats: La Tentashon, Teatro Luna Blou, WTC
Kosten: max. 500 gulden per deelnemer
Voor meer informatie: Nelly Schotborgh 5247521, Rita Koeks 5629920

Noteert u alvast:

Filmhuis Openbare Bibliotheek
8 september: Into the Wild, 13 oktober El secreto de sus ojos.
Plaats: Auditorium van de Openbare Bibliotheek
Tijd: 19.00 uur
Entree: leden 2,50 gulden. Niet-leden 5,00 gulden.

De Culturele Agenda verschijnt iedere zaterdag in de Ñapa. Stuurt u alle info s.v.p. naar: agenda.cultuur@gmail.com.

Planeta 51, zondag om 14.30 en 17.00 uur te zien in Teatro Luna BLou.

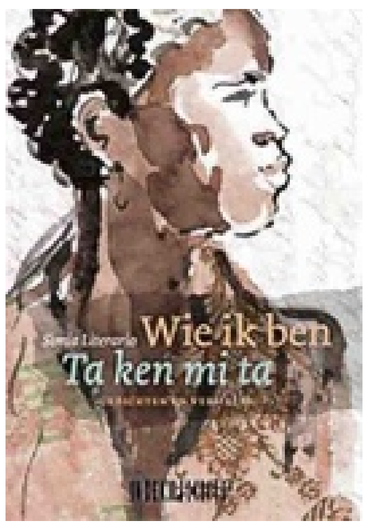

Boekpresentatie op 4 september in Amsterdam.

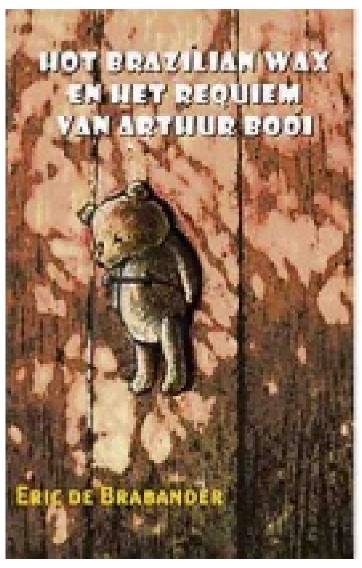

Boekpresentatie op 12 oktober in Landhuis Bloemhof.

De ‘strijd’ van Federico Oduber

De ontwikkeling naar een intensiever gebruik van het Papiamentu dateert van na de Tweede Wereldoorlog. Aan het hoofd van de ‘Papiamentse Beweging’, die beginjaren veertig opkwam, staat Pierre Lauffer. Deze behoorde tot het trio Curaçaose jongeren, dat zich de naam ‘Julio Perrenal’ gaf. Het trio bestond uit Pierre Lauffer, Jules de Palm en René de Rooy.

Tekst: Henry Habibe

Hun eerste literair product was ‘Cancionero Papiamentu’ (1942). Deze bundel bestond uit populaire liedjes in de volkstaal. Later breidde het trio zich uit en bestond rond 1949 uit vijf personen en werd dus in feite een kwintet. De twee personen die het trio kwamen versterken waren Luis Daal en Nicolás Piña-Lampe. Zo is de groep ontstaan die in 1950 de redactie van het literaire blad ‘Simadan’ vormde. Van deze groep zijn Jules de Palm en Luis Daal later uit Curaçao vertrokken. De Palm vestigde zich in Nederland, Daal in Spanje. Daal liet niet na om, voor zijn vertrek, iemand voor te dragen die zijn plaats in de redactie kon innemen. Het was Raphael Martinez. Het literaire blad kwam twee keer uit: in 1950 en in 1951. In 1956 verhuisde Nicolás Piña naar Aruba. Hij was iemand met een brede culturele ontwikkeling en ging werken bij de Arubaanse overheid (Voorlichtingsdienst). Zijn inzet voor het Papiamentu dateerde al uit de jaren veertig, toen hij op Curaçao woonde en daar ook les gaf in die taal. Zijn leuze was: ‘Nan di lenga papiamentu/n'ta lenga refina,/ma den dje mi sentimentu/semper ta zona kla’ (Men zegt wel dat het Papiamentu geen verfijnde taal is, maar daarin klinken mijn gevoelens altijd helder op). In 1961 gaf Piña een derde nummer van het blad Simadan uit. Dit nummer verscheen op Aruba. Daarin werden onder meer teksten opgenomen (hoe kon het anders) van Pierre Lauffer, Luis Daal, René de Rooy, Piña-Lampe en... Federico Oduber. De teksten van Oduber waren echter in het Spaans vertaalde gedichten uit zijn Nederlandstalige dichtbundel ‘Beseffend’, die in datzelfde jaar uit was gekomen.

Kritische student

In 1961 begon Federico Oduber met zijn studie rechten aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen. Hij speelde een actieve rol in de Antilliaanse en Surinaamse discussiegroepen.

In 1963 werd hij mederedacteur van het studentenblad ‘Kakiña’, dat in dat jaar van start ging. Daarin protesteerde Oduber onder meer tegen de rassendiscriminatie op Aruba. In het Arubaanse weekblad ‘Observador’, liet hij ook bij tijd en wijle zijn kritische stem horen. Zo bekritiseerde hij de tendens bij de Arubanen om zich negatief op te stellen tegenover het Papiamentu. In een artikel getiteld ‘Ki tempo nos lo hanja un berdadero siman di buki antillano’ benaderde hij zijn moedertaal op een min of meer filosofische wijze: ‘Nos ta ripará pues cu un idioma propio por duna naturaleza bida i haci nos existencia netamente di nos mes...’ (Wij merken dus dat de eigen taal tot leven kan wekken en ons bestaan een grote eigenwaarde kan schenken). Oduber bleek toen al (1964) een voorstander te zijn van de invoering van het Papiamentu in het onderwijs. Het bleef niet bij een passieve houding van zijn kant, getuige zijn woorden uit hetzelfde artikel: ‘Ta bira tempo anto pa nos ranka nos fei di e agarro estranjero’ (Het wordt nu tijd dat wij ons losrukken uit de buitenlandse houdgreep). Hij keerde zich ook tegen het Lay-off-programma van de Lago-raffinaderij, waarbij men de oplossing voor het probleem van de werkloos geworden arbeiders meende te hebben gevonden in een ‘afvoer’ van de werklozen naar Nederland’. In zijn artikel ‘Nos ta bai Hulanda’ laat hij zich op de voor hem typische, spottende, wijze uit over deze schaamteloze houding van de Lago en de IOWUA (vakbond). Hij sprak van een ‘tragedie’, maar merkte ook ironisch op: ‘... na Aruba pa 40 anja mas o menos nos barica tabata yená, toer dia sin falta. Pero mañan ken sabi? Nada ta sigur. I Aruba ta chiquito i pues laga nos bai caminda e spèki ta. Caminda capitalistanan por haci uso di nos’. Hier krijgt ook het kapitalisme een veeg uit de pan.

Kritiek op ‘Beseffend’

Een Nederlandse criticus schreef in 1961 met betrekking tot ‘Beseffend’ het volgende: ‘Een bepaald niet volmaakt woordgebruik, een clichématige symboliek en een gebrek aan oorspronkelijke ideeën, ziedaar de negatieve zijden van dit dichterschap. Is daarmee gezegd dat Oduber geen dichter zal worden? Vanzelfsprekend niet. Zelfkritiek en transpiratie zijn voor het scheppen van een kunstwerk even onontbeerlijk als de inspiratie die de kunstenaar aan het werk zette’ (*De Gelderlander*, Nijmegen).

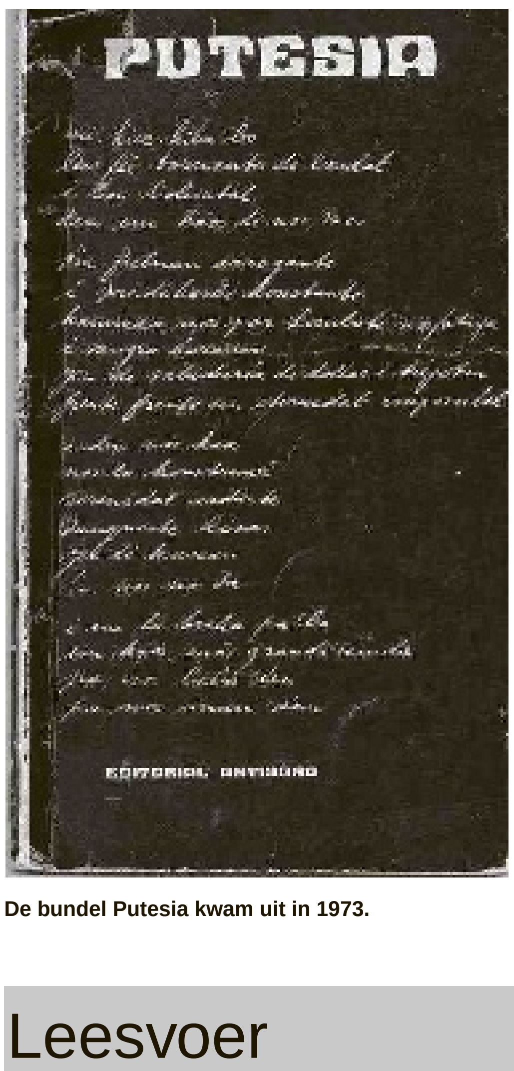

De bundel Putesia kwam uit in 1973.

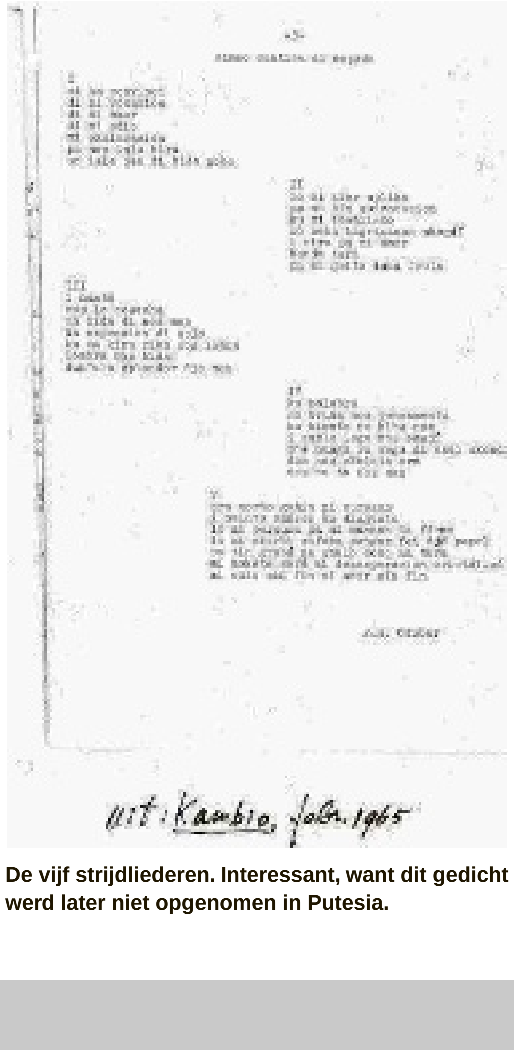
uit: Kambio, febr. 1965

De vijf strijdliederen. Interessant, want dit gedicht werd later niet opgenomen in Putesia.

Simadan in Nijmegen?

In die jaren bestond in Nijmegen ‘Canoa’, de Vereniging voor Antilliaanse studenten, die zich vooral bezighield met de opvang en begeleiding van de eerstejaarsstudenten uit Curaçao en Aruba. Er werden af en toe culturele activiteiten (lezingen) gehouden. Zo kwam in 1964 niemand minder dan de toen in Madrid wonende Curaçaose dichter en linguïst Luis Daal een lezing houden. Het onderwerp was vanzelfsprekend de literatuur in het Papiamentu. Daal had kort daarvoor (1963) zijn eerste Papiamentstalige dichtbundel, ‘Kosecha di Maloa’, op de markt gebracht. Na deze bundel van Daal, zag ‘Kantika pa Bientu’ van Pierre Lauffer het licht, die door Oduber in juni van 1964 besproken werd. In hetzelfde jaar hield ook Nicolás Piña een lezing voor Canoa. Het ging weer over de literatuur in het Papiamentu. Piña was degene die twee van Odubers gedichten in het Spaans had vertaald en had opgenomen in het Arubaanse nummer van Simadan. In 1964 zijn dus drie prominente dichters van de Simadan-groep bij wijze van spreken in Nijmegen geweest. In datzelfde jaar schreef de Arubaanse dichter, toneelschrijver en schrijver van novelles, Hubert Booi, een brief aan Nicolás Piña met het verzoek om Canoa op de hoogte te stellen van het feit dat Oduber ‘de laatste tijd in het Papiamentu schrijft’. Dat was in september van het jaar 1964.

Eerste gedicht in het Papiamentu

Nauwelijks een jaar later zag Odubers eerste gedicht in het Papiamentu ‘cantica di espada’ (Vijf strijdliederen) het licht. Toen het studentenblad Kambio in 1965 van start ging, werd dit gedicht in het eerste nummer opgenomen. Het werd op enthousiaste wijze aan de lezers van het studentenblad gepresenteerd. Redactielid Joe Eustatia zei toen dat Oduber zich in dit gedicht manifesteerde als een heel andere dichter dan die hij eerder kende. Hij had met diens vroegere poëzie in het Nederlands immers kennis gemaakt waarbij de dood en het verlangen naar een onbereikbare liefde de voornaamste thema's waren. In ‘cinco cantica di espada’ echter was geen sprake meer - aldus Eustatia - van ‘heimwee’ of ‘romantische gevoelens van pessimisme’. Oduber werd toen als een *revolutionaire* dichter gepresenteerd.

Geëngageerd?

Later sprak Oduber nogal laatdunkend over zijn gedichten. In verband daarmee bezigde hij in de beginjaren zeventig het woord ‘baina-nan’ (zootjes). In 1969 was hij naarstig op zoek naar een uitgever voor zijn nieuwe dichtbundel. Hij bood toen een aantal gedichten ter publicatie aan bij de redactie van het tijdschrift ‘Watapana’, dat in 1968 opgericht was. Er kwam echter een kink in de kabel en de publicatie ging niet door. Voor zijn bundel had hij aanvankelijk als titel bedacht: ‘Biloria’ (Dodenwake). Toen de bundel in 1973 verscheen (bij Editorial Antiyano) had hij een andere zeer opvallende titel gekregen: ‘Putesia’ (samensmelting van ‘puta’ en ‘poesía’). Een titel die veelzeggend is voor de excentrieke houding van Oduber. In Putesia ontbreekt het gedicht ‘cinco cantica di espada’. Daarin werd wel een ander ‘strijdlied’ opgenomen dat in 1966 in Kambio had gestaan. Het kan als onbegrijpelijk overkomen, maar de vijf allereerste ‘strijdliederen’, waarmee hij in 1965 zijn debuut in het Papiamentu maakte, werden later niet meer opgenomen. Merkwaardig, want het gaat om een van de composities waarop Cola Debrot in 1966 zich baseerde toen hij met betrekking tot Oduber sprak van een ‘maatschappelijk geëngageerde dichter’, tijdens zijn lezing ‘De polylinguale literatuur van de Nederlandse Antillen’ (zie: *Amigoe*, 17 augustus 1966). Wat zou toch de reden kunnen zijn dat ‘cinco cantica di espada’ door de auteur niet beschouwd werd als te behoren tot de bundel Putesia? Voor de liefhebbers van Odubers poëzie laat ik hier een vertaling in het Nederlands volgen van het gedicht in het Papiamentu waarmee de Arubaanse dichter in 1965 debuteerde.

Federico Oduber.

Vijf strijdliederen door Federico Oduber

(vertaling: Henry Habibe en Igma van Putte)

I.
ik ben zeker
van mijn roeping
van mijn liefde
van mijn haat
mijn hartekreet
dat ons eiland zal worden
een eiland vol nieuw leven

II.
ik zou willen uitleggen
om misverstanden te voorkomen
dat mijn toekomstdroom
de verborgen tranen zal drogen
en ervoor zal zorgen dat mijn liefde
zal gedijen in vruchtbare grond
zodat mijn kreet vruchten zal afwerpen

III.
en samen
zullen we oogsten
een leven van onszelf
een afspiegeling van de zon
die brandt op onze rug
onze levens glans geeft
een heel eigen gloed

IV.
als woorden
onze gedachten niet verwarren
als de wind ons niet meesleurt
verwaait en ons leegzuigt
zodat hij verstoppertje kan spelen
in onze geraamten
wanneer wij óns niet meer zijn

V.
wanneer de dood mijn hart besluipt
en de ochtend met tegenzin verschijnt
zal ik zorgen met vaste hand
te schrijven en bloed wringen uit het papier
om op aarde zoals in de hemel te griffen
mijn gebalde vuist mijn vleesgeworden wanhoop
mijn haat voor altijd mijn liefde voor altijd

Leesvoer

Jihad met Sambal

Veertien jaar geleden besloot Step Vaessen Nederland te verruilen voor een avontuurlijk bestaan als journalist in Indonesië. Dit grootste moslimland ter wereld stond op dat moment aan de vooravond van grote veranderingen. Waar religieuze groepen vroeger vredig naast elkaar leefden, nemen nu terroristisch geweld en religieus radicalisme een enorme vlucht. Maar niet alleen Indonesië verandert. Via haar goede, Nederlands-Marokkaanse vriend Khalil wordt Step op de hoogte gehouden van hoe Nederland, waar homohuwelijken en coffeeshops ooit de normaalste zaak van de wereld waren, met de dag onverdraagzamer wordt.

In Jihad met sambal geeft Al Jazeera-correspondent Step Vaessen een eerlijke inkijk in haar roerige bestaan in Indonesië, het land waar iedereen altijd glimlacht, zonder dat je weet wat er werkelijk gaande is. Het verhaal leidt langs het geluk van de geboorte van haar zoon Agus, langs hechte vriendschappen met de vrijgevochten Utet en de integere Bobby, maar ook langs verdriet om het toenemende geweld in Indonesië. En op het moment dat haar ex-man zelfmoord pleegt, lijkt het hele leven tot stilstand te komen. Door de ongelooflijke pijn van zijn overlijden wordt Step gedwongen stil te staan bij het hier en nu.

Jihad met sambal vertelt het levensverhaal van een sterke vrouw op zoek naar avontuur en geluk, naar vrijheid en gelijkwaardigheid en naar een evenwichtig bestaan in een turbulent land.

Step Vaessen werkte jarenlang als journalist voor onder meer het NOS Journaal. In 1997 werd ze correspondent in Indonesië voor NOVA, de NOS en GPD. Sinds 2006 is ze correspondent voor de Arabische zender Al Jazeera.

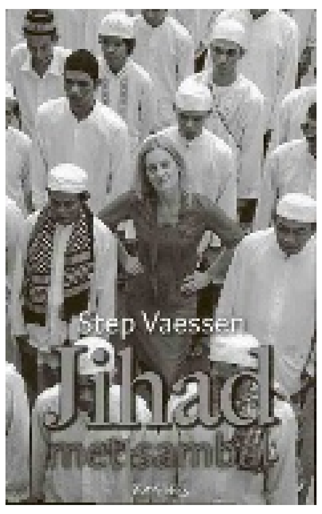

Jihad met sambal
Step Vaessen
Uitgever: Prometheus
EAN: 9789044615371

Ars Poëtica

Berdat

Tempu mi tabata na bida
M'a keremi mashá kos.
M'a sintimi poderoso
Kasi igualá k'un dios.

M'a pone mundu adorami
M'a trapa riba tur kabes.
M'a pone hende lastra pa mi
Ku mi ley di un dos tres!

Awe mi t'un yu karpachi
Den skochi ‘i mama eternidat.
Sementerio, skol pa morto
Siña bibu su berdat!

Elis Juliana

Waarheid

Lang geleden, toen ik leefde
Was ik nog een hele Piet:
Toen iedereen voor mij beefde
(Een god was ik nèt niet!)

Ik liet de mens zich naar mij voegen,
Ik keek op allen neer,
Ik liet de mensheid voor me zwoegen:
Zíj voeren uit, ík commandeer!

Nu hebben wormen mij ontboden
En leren me wat eeuwig is;
O, kerkhof, hogeschool voor doden,
Leer levenden wat waarheid is!

Vertaling: Fred de Haas

CARIB publishing

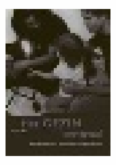

Het gezin Centraal
Dit boek is een praktische gids voor gezinshulpverleners.Het bevat niet alleen ideeën over de visie en theorie achter gezinshulpverlening, maar geeft ook bruikbare richtlijnen voor de praktijk.

Transactionele Analyse
De Transactionele Analyse (TA) biedt een model voor het verkrijgen van inzicht in de individuele persoonlijkheid, in intermenselijke verhoudingen en communicatie. Dit handboek is zowel geschikt voor professioneel gebruik als voor individuele zelfstudie.

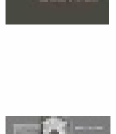

Ik lach met Grotius, en alle die prullen van boeken
Deze rechtsgeschiedenis van Curaçao neemt het eiland als uitgangspunt. De rechtsgeschiedenis van Curaçao kan opgedeeld worden in een aantal hoofdperioden, die in dit boek afzonderlijk belicht worden.

Verkrijgbaar bij de boekhandel
of via email: Office@Caribpublishing.com

Regio

Brazilië timmert aan de weg

Brazilië, een van de opkomende economische machten in de wereld, werkt hard aan een van de belangrijkste economische doelen op de ontwikkelingsagenda van de Verenigde Naties: Zuid-Zuid-samenwerking.

Het Braziliaanse Samenwerkingsbureau houdt zich momenteel bezig met talloze economische projecten, vooral in de landbouw, in meer dan tachtig ontwikkelingslanden in Azië, Afrika, Latijns-Amerika en het Caribische gebied. De projecten variëren van veeteelt en visserij tot tuinbouw en voedselproductie.

Brazilië steunt experimentele projecten op het gebied van katoen in Mali en rijst in Senegal, een opleidingscentrum en voedselzekerheidsprogramma in Oost-Timor en de productie van sojabonen op Cuba.
Daarnaast zijn technische experts en landbouwingenieurs actief op Haïti en een opleidingscentrum in Paraguay. Ook werkt Brazilië aan het opzetten en instandhouden van het Instituut voor Landbouw en Veeteelt in Bolivia.
Alleen al in 2010, tekende Brazilië 21 internationale overeenkomsten met de Caribische Gemeenschap (Caricom). Ook werden bilaterale overeenkomsten gesloten met Jamaica, Guyana, Suriname en Haïti.

IBSA-fonds
De rol van Brazilië krijgt extra gewicht omdat het land een van de drie partners is van de IBSA-coalitie, een samenwerkingsverband tussen Brazilië, India en Zuid-Afrika.
Ambassadeur Gilberto Moura, directeur van het departement voor Interregionale Mechanismen, zegt dat de IBSA ontwikkeling van groot belang acht, niet alleen voor de leden van de coalitie, maar ook voor andere ontwikkelingslanden.
De IBSA steunt ontwikkelingslanden via het Faciliteitsfonds voor Armoede- en Hongerverlichting. Dat fonds werd in 2003 opgezet tijdens de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.

Elk IBSA-land stort jaarlijks een miljoen dollar in het fonds. Dat geld wordt gebruikt voor samenwerkingsprojecten in ontwikkelingslanden, vooral in de Minst Ontwikkelde Landen (MOL) en landen die herstellen van conflicten.

Ban Ki-moon
Zuid-Zuid-samenwerking is volgens Ban Ki-moon, de secretaris-generaal van de VN, van groot belang in de strijd tegen honger en armoede wereldwijd. Het VN-Ontwikkelingsprogramma (UNDP) “wil die Zuid-Zuid-samenwerking graag faciliteren en nauwer samenwerken met Brazilië”, zegt Helen Clark van het UNDP.
Projecten die door de drie landen worden gefinancierd, zijn onder meer een sportcomplex in Ramallah (Palestina), een afvalinzamelingsproject op Haïti en de renovatie van twee geïsoleerd gelegen gezondheidscentra op de Kaapverdische Eilanden.

Spotlight op dieren

Chronisch nierfalen

De nieren bestaan uit duizenden kleine filtratie-eenheden die nephrons genoemd worden. Wanneer een nefhron kapot gaat door een ziekte, kan deze zich niet herstellen; dit betekent dat we allemaal een bepaald aantal nephronen hebben die het hele leven mee moeten gaan. Gelukkig hebben we een hoop extra nephronen. Zoveel zelfs dat de nierfunctie niet achteruit gaat totdat er meer dan 1/6 van het aantal aanwezige nephronen uitvalt.

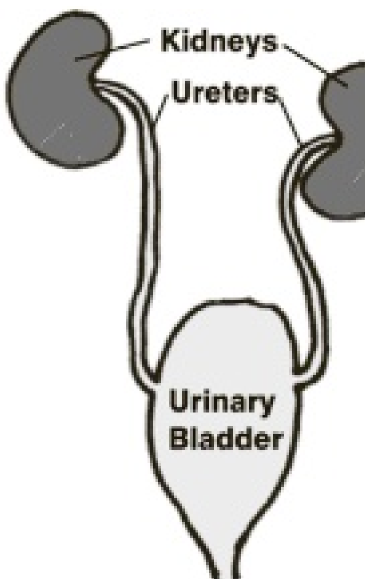

Tekst: Margot Hack

Nephronen kunnen langzaam of snel vernietigd worden. Meestal is het probleem dat wanneer er 1/6 van de nephronen vernietigd is, de verantwoordelijke ziekte allang verdwenen is en het moeilijk te achterhalen is wat de veroorzaker is geweest.

We kunnen alleen proberen om het werk van de nier te vergemakkelijken door de inadequate werking van de nier op te vangen met medicatie en supplementen.

Hopelijk kunnen we ook de voortgang van de vernietiging afremmen of eventueel stopzetten. De therapie is erg individueel en afhankelijk van de schade die er is en het deel van de nier dat niet goed functioneert.

Overvloed
Veel mensen vragen zich af hoe een dier nierfalen kan hebben als er toch nog steeds urine geproduceerd wordt. Maar bij chronische nierproblemen wordt juist een overvloed aan urine geproduceerd. Het probleem bestaat juist uit het niet goed conserveren van water (het concentreren van de urine). Het lichaam produceert heel veel afvalstoffen in verschillende delen van het lichaam en deze worden opgelost in water afgevoerd naar de nieren. Daar worden ze uit het water gefilterd en met de urine afgevoerd. Een goed functionerende nier kan hooggeconcentreerde urine maken waarin grote hoeveelheden giftige afvalstoffen in een relatief kleine hoeveelheid water worden afgescheiden.

Wanneer het niet goed functioneren van de nier al lange tijd bestaat, zal de concentratiewerking steeds verder afnemen en zal er steeds meer water nodig zijn om dezelfde hoeveelheid afvalstoffen uit te scheiden. Het dier zal beginnen met meer te drinken en het is dan ook belangrijk om dieren met nierproblemen altijd toegang tot voldoende vers water te geven. Uiteindelijk zal het dier niet meer genoeg kunnen drinken om alle afvalstoffen uit te kunnen scheiden en zal het niveau van afvalstoffen in het bloed gaan stijgen. Gewichtsverlies, lusteloosheid, misselijkheid, obstipatie en een slechte eetlust kunnen het gevolg zijn. De dieren die met deze klachten komen en inderdaad een nierprobleem hebben, hebben meestal al heel lang last van deze klachten en vooral bij katten komt dit, helaas, regelmatig voor.

“Bij een gebroken poot is het maken van een röntgenfoto altijd noodzakelijk anders kan de behandeling nooit goed gedaan worden!”

Dierenartsenpraktijken Vredenberg, Ronde Klip, Tera Kora en Comenencia
Tel: 737-2185-737-3202

Margot Hack is dierenarts te Ronde Klip

Puzzels

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1. Fiets; 4. langs de rechterkant; 10. kip; 11. lievelingskostje; 12. landtong; 14. bloem; 17. verhoogde toon; 18. wiel; 19. kunst (Lat.); 20. spraakorgaan; 22. klap; 24. afgelegen; 26. Noach; 27. onderwerp van gesprek (Eng.); 30. elfenkoning; 32. liefdesgod; 33. lachertje; 34. grond om een boerderij; 35. Europeaan; 36. lor; 38. insecteneter; 39. ratelpopulier; 41. lokspijs; 42. deel van het lichaam; 44. waarborg; 47. hoofdstad in Europa; 48. wisselgebruik (It.); 49. bedrog; 50. dis; 51. spot.

VERTICAAL:
1. Parfum; 2. wetgevende macht; 3. bijwoord; 4. zaak (Lat.); 5. ingang; 6. kledingstuk; 7. voorzetsel; 8. Griekse zuilengang; 9. schoonheidskoningin; 13. Russische straaljager; 15. vierhandig zoogdier; 16. kunstgoud; 21. dank je (Fr.); 22. het doden met voorbedachten rade; 23. afschrift; 25. strafwerktuig; 27. steensoort; 28. afdingen; 29. toegeeflijkheid; 31. houtsoort; 34. rode verfstof; 36. ton; 37. deel van een fuik; 39. landbouwwerktuig; 40. modder; 41. buffelsoort; 43. spits uitlopende lap; 45. droogoven; 46. edel.

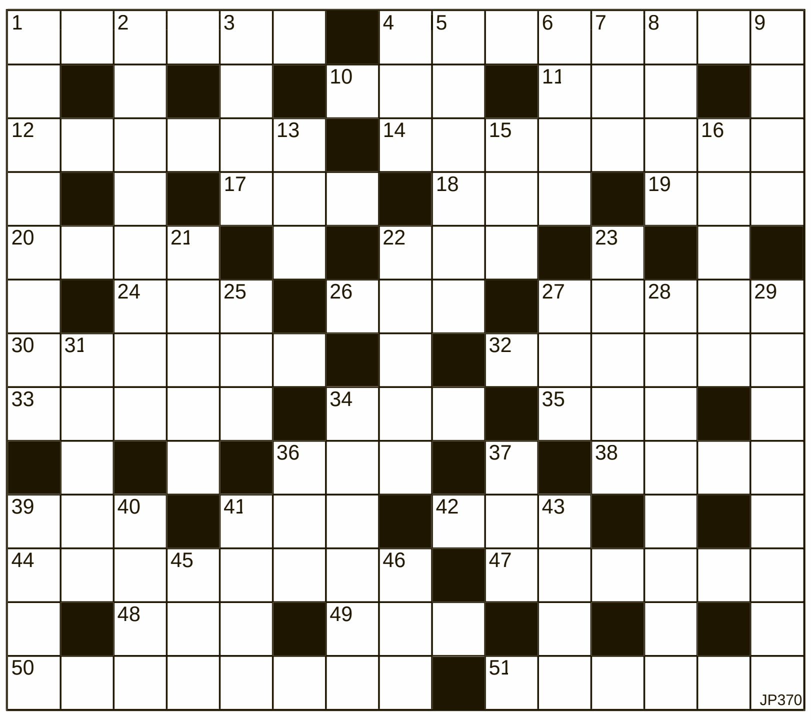

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Geen winnaar
Aruba

I.M. Martiena
Irenelaan 24
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2, tijdens kantooruren. Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744. De prijzen vervallen na drie maanden.

ANAGRAM

Op elke verticale regel dient een woord van vier een van vijf en een van zes letters te worden ingevuld. Het woord van vijf letters bestaat uit de letters van het voorgaande woord plus 1, het woord van zes letters bestaat uit de vijf letters van het voorgaande woord plus 1. Als de hele puzzel juist is ingevuld, vormen de letters op de vet omlijnde regel een woord.

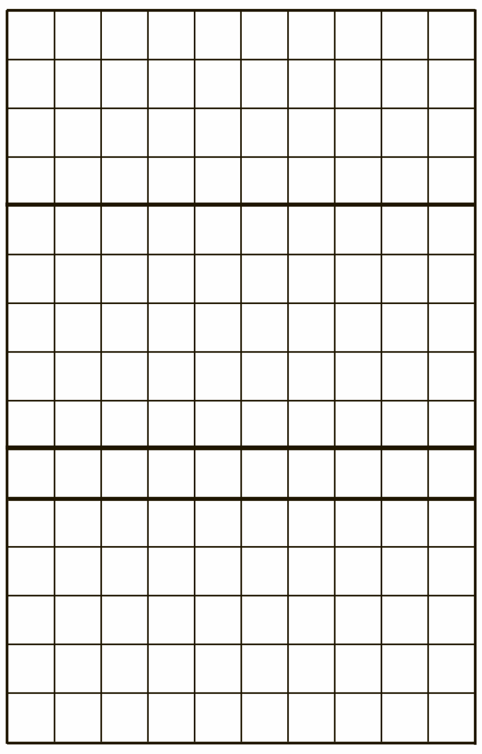

1. Reukorgaan - hulp - inter;
2. vedette - aanvankelijk - schaaldier;
3. opschik - reeks - verwering;
4. gentleman - diefjesmaat - assistent;
5. trekjuk - staat van de USA - drukte;
6. bolvormig - Franse beeldhouwer - monster;
7. scheepsstuur - vogelnaam - zware golf;
8. vogel - graan - duister;
9. turfland - cijfer - dito;
10. bijenkoningin - geweldig - inwoner van Rome.

CRYPTO-OVERLAPPER

Op elke regel twee woorden invullen. Twee of meer eindletters van het eerste woord zijn meteen de beginletters van het tweede woord.

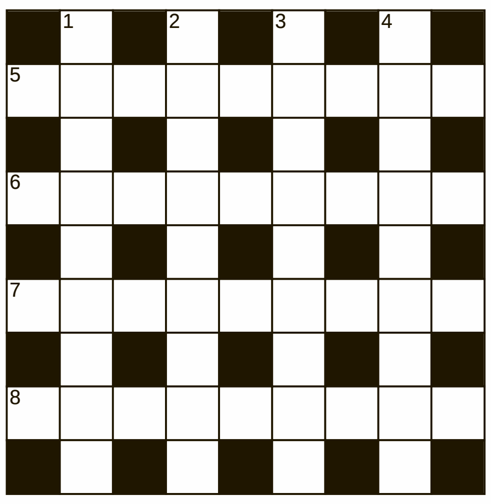

Horizontaal:
5. Tabletje voor een ouwe rechercheur (8);
   Opbeurend afzetten (6);
6. Draait het om neerslag na een uitbarsting? (7);
   Begaafd deel van het leger (5);
7. Gloeiende geliefde (4);
   Een schaapje mishandelen? (8);
8. Jongen, wat een joekel! (5);
   God van de ruimtevaart (6);

Verticaal:
1. Mooie kamer om te stoppen (8);
   Bij onraad krijgt men er lucht van (4);
2. Jan was een kei (5);
   Keer om enkel te eten (7);
3. Rijdt en glijdt naar Doorn (4);
   Door diarree blijft er geen bevolking over (8);
4. Het tiende diner (8);
   Het vocht van een topzangeres (4).

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

L	S	K	E	O	D	S	T	E	O	P	L	E
E	I	N	E	R	E	K	K	O	L	B	E	N
E	U	L	E	B	S	T	E	I	F	C	P	U
H	B	R	E	I	O	O	D	G	H	D	O	R
E	A	H	A	J	S	W	U	A	R	N	N	R
G	E	M	A	R	S	R	P	E	E	G	I	D
G	D	T	A	R	B	I	K	G	I	A	S	T
N	I	L	T	T	T	K	G	L	N	T	E	S
I	R	I	E	E	I	E	A	I	I	N	M	M
M	D	T	R	K	L	Z	L	IJ	V	E	M	O
M	A	S	P	IJ	K	U	V	E	A	V	A	K
O	M	O	B	U	C	I	A	R	R	L	W	S
S	A	T	L	E	U	V	W	D	G	O	I	I
P	R	E	E	Z	E	O	H	T	N	S	U	U
O	G	S	U	E	U	X	U	L	N	A	L	H
K	IJ	L	N	E	I	Z	F	A	N	O	L	T

Abuis
Amati
Iokkeren
Brug
Bijleggen
Chapiter
Culinair
Dooier
Fietsbel
Geheel

Gelukzalig
Gravin
Hoezeer
Landaulette
Luiwammes
Luxueus
Madrid
Onafzienlijk
Ontwikkeld
Opkikker

Opsomming
Poetsdoek
Rune
Sinopel
Sjah
Solvent
Stil
Thuiskomst
Vuelta

PUZZELSLANG

Begin bij vakje 1. Bij elk volgend cijfer begint een nieuw woord. De laatste letter van een woord is telkens de eerste letter van het volgende woord. Bij goede invulling, is in de licht gekleurde vakjes een woord te lezen.

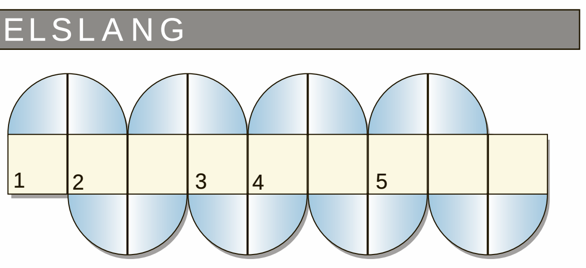

1. Onafgesloten; 2. zeevaartkunde; 3. gewricht; 4. ook niet; 5. opvolgen.

© Puzzelland/110827

SUDOKU

3	1							6
		7			5		9	
6						4	2	
4		9				1	6	2
	2		3			5	4	
1		8		2				
8					7			9
			8	3			1	
		3	2	1	6			

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

Oplossing vorige week

6	1	4	8	7	2	5	9	3
5	2	8	3	9	6	1	4	7
3	7	9	5	4	1	2	6	8
4	6	7	1	3	5	9	8	2
9	3	5	7	2	8	4	1	6
2	8	1	9	6	4	7	3	5
1	5	2	4	8	3	6	7	9
7	4	3	6	5	9	8	2	1
8	9	6	2	1	7	3	5	4

OPLOSSINGEN VAN VORIGE WEEK

Prijspuzzel: HORIZONTAAL: 1. Arg; 4. repelen; 10. ham; 13. reuk; 15. bonus; 16. beha; 17. adieu; 19. een; 20. tiran; 21. turks; 23. akant; 25. af; 27. rio; 29. alg; 30. hij; 31. tros; 33. modem; 34. onaf; 36. en; 37. op; 38. ik; 39. er; 40. best; 42. repel; 43. beer; 45. os; 46. hoe; 48. leo; 50. ma; 51. kunst; 53. lemen; 55. salie; 57. ono; 59. stoof; 61. epos; 62. droge; 64. erbij; 65. nok; 66. lesgeld; 67. min. VERTICAAL: 1. Ararat; 2. red; 3. guit; 5. eb; 6. poes; 7. ene; 8. luna; 9. es; 10. hert; 11. aha; 12. manwijf; 14. keurs; 16. bingo; 18. uri; 20. tal; 22. kompres; 24. kamille; 26. frees; 28. adept; 30. harem; 32. ons; 35. nee; 40. botsen; 41. thuis; 43. boete; 44. ragfijn; 47. one; 49. ems; 51. klok; 52. tors; 53. loge; 54. norm; 56. apo; 58. nog; 60. obi; 62. de; 63. el. Crypto-overlapper: Horizontaal: 5. Zwaanloop; 6. megasterk; 7. slotheerf; 8. nobeleefd. Verticaal: 1. Kweekloon; 2. garantiek; 3. vlotteren; 4. voerdrift. Anagram: toen-noest-Sonnet; noor-doorn-Condor; lied-linde-Heldin; nota-rotan-Ornaat; over-vloer-Overal; gein-inleg-Lezing; karn-krant-Katern; esla-asiel-Israel; eelt-netel-Nestel; rond-ronde-Donder. Gevraagd woord: SCHOOLKIND. Woordzoeker: NIETSONTZIEND Puzzelslang: 1. Velo; 2. oktober; 3. ruit; 4. tegelijk; 5. knielen. Het sleutelwoord luidde: VOORTEKEN.

'Haggis'

Tekst: Hans Vaders Foto's: Archief

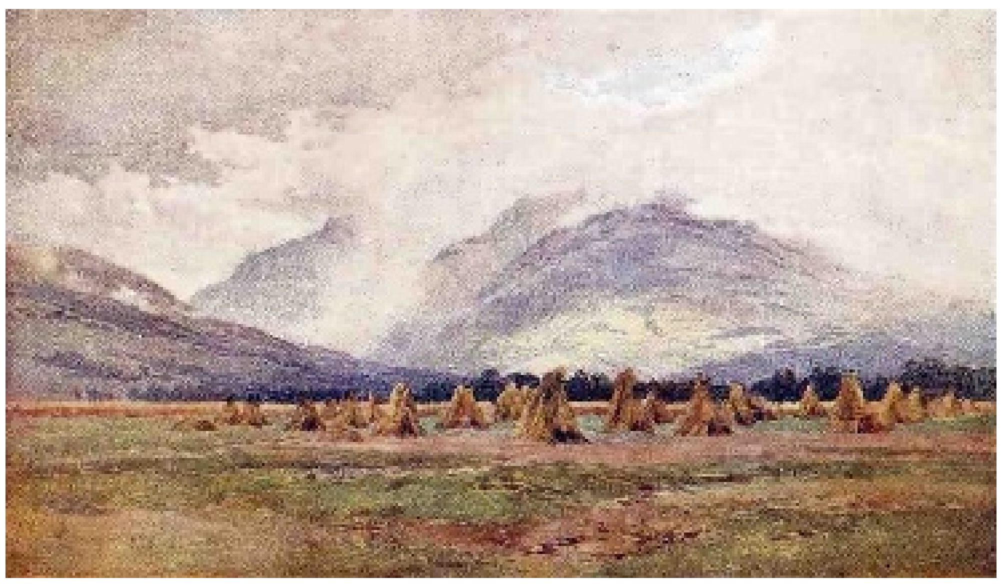

Flauwe grappen over Schotland en de Schotten waren een aantal jaren geleden nogal in zwang. Zo begint bijvoorbeeld in een Schots kookboek het recept voor omelet met de typerende woorden 'men lene twee eieren'. Maar goed, zo steekt de Schotse keuken beslist niet in elkaar, alhoewel er door de eeuwen heen vaak een groot verschil heerste tussen wat er voor arm aan kruimels was en voor rijk ter tafel kwam.

In de grote imposante herenhuizen was vrijwel niets onmogelijk. Gevogelte, wild zwijn, konijn, lamsvlees en hert bijvoorbeeld. Het kwam allemaal uit de keuken bereid met letterlijk peperdure specerijen. De eenvoudige landman moest het maar doen met zijn pap, bonen, bosbessen en brood, dit karige maal aangevuld met de producten die de weinige dieren die hij bezat voortbrachten: eieren, eventueel melk, kaas. Op stroperij stond de doodstraf. De op heterdaad betrapte dorpeling werd zonder pardon opgeknoopt.

Schotten waren van nature nogal mobiel. Bijvoorbeeld de vele landarbeiders die van hoeve naar hoeve trokken om mee te helpen met het binnenhalen van de oogst. Die mobiliteit vereiste ook aangepaste voeding die enige tijd bewaard kon worden. Zo wordt verondersteld dat het nationale Schotse gerecht haggis op deze wijze is ontstaan. Een kleine hoeveelheid afvalvlees in de meest goedkope verpakking, de maag van een schaap of varken. Kwade tongen beweren echter dat haggis niet origineel Schots is, maar dat dit smakelijke maal werd geïntroduceerd door de Noorse invallers die uiteraard een lange reis vanuit Scandinavië moesten maken.

En dan hebben we ook het verhaal van Robert Burns, ook wel 'Schotlands favoriete zoon', 'de bard van Ayrshire' en niet voor niets 'de ploegende dichter' genoemd. Burns, die wordt beschouwd als de belangrijkste dichter van Schotland, groeide op in armoede op onder meer de Mount Oliphant boerderij bij Alloway, waar hij zijn vader William hielp met de zware arbeid op de akkers. Het fortuin zat de grote familie absoluut niet mee. Het werd het trekken van boerderij naar boerderij, maar de schrale grond liet zich nergens beteugelen.

Ik ben eens, jaren geleden, bij een zogenoemd Burns Supper geweest. Dat is een speciale maaltijd waarbij het leven en de gedichten van Burns worden geëerd. Wel, saillante details uit dat poëtische leven zijn in ieder geval zijn vele affaires, zijn vele kinderen en het feit dat hij eens, in pure arremoede, solliciteerde naar de betrekking van boekhouder op een slavenplantage in Jamaica.

Voordat het eten tijdens een Burns Supper wordt opgediend is het tijd voor een kort dankgebed, 'The Selkirk Grace', waarvan wordt aangenomen dat Robert Burns die uitsprak tijdens een feestmaal bij de graaf van Selkirk, maar waarvan de oorsprong volgens insiders teruggaat naar de zeventiende eeuw:

Some hae meat and canna eat,
And some wad eat that want it;
But we hae meat, and we can eat,
And sae let the Lord be thankit.

Daarna wordt de soep geserveerd. Dit is meestal scotch broth, aardappelsoep of cock-a-leekie, op basis van kippenbouillon. De aanwezigen gaan staan wanneer het hoofdgerecht op een grote schaal, een ashet, plechtig wordt binnengebracht door de kok onder begeleiding van de schrille klanken van een doedelzak. Dat hoofdgerecht is altijd haggis en voordat deze wordt aangesneden wordt het gedicht 'Address To a Haggis' van Burns geciteerd, waarin de dichter een ware lofzang verkondigt op deze toch wel wat vreemde specialiteit, waarbij hart, lever en longen van een schaap, op smaak gebracht met ui, specerijen en zout, drie uur lang in de maag van het dier klaar wordt 'gestoomd'.

Zo'n Burns Supper is in wezen een kopie van het reilen en zeilen van de corpulente leden van de Pickwick Club, zo mooi neergeschreven door Charles Dickens in zijn 'Pickwick Papers'. Er wordt uitvoerig en met smaak gegeten, veelvuldig getoast met whisky en het gezelschap oreert er lustig op los: over het treurige lot van de man, de heilzame maar onbetrouwbare vrouw of over ernstiger wereldzaken. Onschuldiger kan het niet. En dat is ook weer de charme van Schotland.

KOOK MEE MET MAY

Hotch Potch (Lamb Stew)

1 eetlepel olijfolie
3 lamsschenkels (2 pond)
1 ui, schoongemaakt, klein gesneden
4 lente-uien, schoongemaakt en klein gesneden (ook het groen)
1 stengel bleekselderij, schoongemaakt en in plakjes gesneden
2 kleine turnips, schoongemaakt en in stukjes gesneden
4 cups water
2 wortelen, geschild en in stukjes gesneden
1 cup diepvries doperwtjes
1 middelmatig grote bloemkool in roosjes
2 cups fijn gesneden pittige sla
2 theelepels vers gehakte munt
zout en vers gemalen zwarte peper
vers gehakte peterselie

In een soeppan met zware bodem de olie verhitten en de schenkels aan alle kanten bruin bakken. De ui, de lente-ui, de selderij, het water, het zout en de peper toevoegen, aan de kook brengen en op een laag pitje, met de deksel op de pan 1 uur laten pruttelen. Af en toe roeren. Dan de bloemkool, de wortelen, de doperwtjes en de munt toevoegen. Zonder deksel 30 minuten laten pruttelen. De lamsschenkels uit de pan nemen, op een houten snijplank leggen en het vlees van het bot halen (het moet er eigenlijk van afvallen), grof snijden en terug in de pan doen met de gesneden sla. Nog even laten pruttelen (botten, kraakbeen en vellen weggooien).

Afmaken met zout en peper en met peterselie bestrooien.

Voor 4 à 6 personen

Eet smakelijk,

May

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Rosemount Estates Diamond Label Merlot

Druifsoort: Merlot
Streek: Zuid-Australië
Kleur: Diep paarsrood
Geur: Pruimen, kersen en framboos, chocolade en vleugjes kruiderij
Smaak: Zacht en soepel met pruimen, bosbessen, chocolade

Op naar Australië voor ons wijnadvies! Ditmaal naar Rosemount Estates, een wijnhuis vernoemd naar een wijngaard in Hunters Valley, Australië, die in 1868 aangeplant werd als eerste wijngaard in deze streek. In 1968 volgde Bob Oatley zijn droom en kocht de Rosemount-wijngaard. Hierna besloot hij om zijn wijnhuis naar deze prachtige wijngaard te vernoemen. Zijn wijnen wonnen vele internationale medailles en Rosemount werd een van de beroemdste wijnhuizen van Australië. Door de jaren heen kochten ze belangrijke wijngaarden om hun productie uit te breiden met topwijnen. De Diamond Label-serie van Rosemount bestaat uit betaalbare wijnen van hoge kwaliteit. Deze Merlot is zacht en soepel met veel fruitige expressie. Het is een uitstekende combinatie bij het lamsstoofpotje van May.

Santé!

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store, Licores Maduro en uw favoriete supermarkt

Het genot van wijn

De wijnwereld, Zuid-Afrika!

Tekst: Licores Maduro

Welkom in Kaapstad! Het uiterste puntje van Afrika en de hoofdstad van Zuid-Afrika. Een land met een majestueus landschap en fantastische wijnen.

De Zuid-Afrikaanse wijnbouw werd voor het eerst genoemd in 1659, toen de Culemborgse zeevaarder Jan van Riebeeck dit in zijn dagboek noteerde. Hij had de opdracht bij Kaap de Goede Hoop een bevoorradingsstation te stichten. Toen wijnbouw succesvol bleek, stichtte Zuid-Afrika's eerste gouverneur Simon van der Stel het wijnlandgoed Constantia. De wijnontwikkeling kende een bijzonder wisselend verloop en het is pas na de afschaffing van de apartheid dat er een verdere ontwikkeling kwam op het gebied van viticultuur en vinificatie. Nieuwe bedrijven werden geopend en de bestaande gemoderniseerd. En momenteel staat dit prachtige land bekend als een producent van topwijnen. Net als andere landen heeft ook Zuid-Afrika een 'Wine of Origin' systeem dat de wijnbouwgebieden in streken, districten en landgoederen verdeelt. Dit systeem wordt beheerd door de Wine & Spiritus Board en volgens de wet moet iedere fles voorzien worden van een genummerd en gecertificeerd zegel.

De wijngaarden van Zuid-Afrika liggen voornamelijk in de Western Cape. Ze strekken zich zo'n 200 km uit naar het noorden en meer dan 400 km naar het oosten. De streken Stellenbosch en Paarl zijn de belangrijkste van het land. Hier komen de beste wijnen vandaan. Met de verdere ontwikkelingen van de laatste jaren worden de wijnen steeds beter. U vindt hier weer de meeste bekende druiven maar ook zij hebben een unieke druif, de 'Pinotage'. De Pinotage is een kruising tussen de Pinot Noir en de Cincaut. Verder wordt er veel Sauvignon Blanc, Chenin Blanc en Chardonnay aangeplant. Ook de Viognier wordt steeds populairder onder de witte wijnen. De populairste rode wijnen zijn de Pinotage, Syrah en Cabernet Sauvignon. De laatste twee komen menorm op en er worden zeer bijzondere wijnen van gemaakt.

Ook de mousserende wijnen van Zuid-Afrika zijn top. Sinds de jaren 70 kent Zuid-Afrika haar traditionele methode die 'Methode Kaap Classique' wordt genoemd. Bijzonder is dat zij dezelfde druiven gebruiken als in de Champagne in Frankrijk: Chardonnay, Pinot Noir en Pinot Munier. Dit jaar vieren zij het 40-jarig bestaan van hun Methode Kaap Classique. De eerste Methode Kaap Classique die geproduceerd werd, kwam van het wijnhuis Simonsig dat tot de dag van vandaag eigendom is van de familie Malan.

Een land, niet alleen met een adembenemend landschap, maar ook met een rijke wijngeschiedenis. Een land dat ons tegenwoordig prachtige wijnen aanbiedt. Geef eens wat guldens meer uit en investeer in een paar mooie Zuid-Afrikaanse wijnen. U zult zeker niet teleurgesteld zijn! Een goed weekend en veel wijnplezier.

Hoe goed bent u beschermd tegen het orkaanseizoen?

Heeft u ooit 1 van het onderstaande meegemaakt?

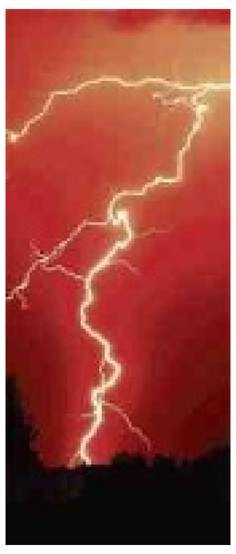

- Opgeblazen televisie
- Opgeblazen computers/laptops
- Problemen met uw electrische apparaten en systemen
- Verlies van belangrijke data
- Schade
- Brand

- Wist u dat dit allemaal veroorzaakt kan worden door overspanning in uw electrische netwerk?
- Maar wist u dat dit heel makkelijk te voorkomen is?

Met onze EnControl Transient Voltage Surge Suppressor (TVSS) kunt u al uw apparatuur en dergelijke beschermen. Deze vangt alle overspanningen en pieken van uw stroomtoevoer op, zodat uw apparatuur en data beschermd blijft.
Erg geschikt voor kleine ondernemingen zoals: **Advocaten kantoren, Reisbureau's, Artsenpraktijken, Banken, Verzekeringsbedrijven etc.** en natuurlijk ook voor **woonhuizen.**
1x investeren en jarenlang beveiligd zijn tegen alle schakelingen zoals van uw generator en van Aqualectra EN Blikseminslagen van het orkaanseizoen!!
Denk er om wij zijn nu al in het orkaanseizoen, wees paraat!!

Voor meer informatie:
Bel: **00-5999-7361353**, Prime Technologies, Patrijsweg 9, Willemstad Curacao
Email: encontrol@gmail.com Website: www.haywang.com

Vraag niet wat de samenleving voor jou kan doen,
maar vraag wat jij voor de samenleving kan doen.
www.voedselbank-curacao.org

ÑAPA Business
27 augustus 2011

Out of the box-denken

In tijden van crisis steken managementteams de koppen nog eens extra bij elkaar om plannen te maken voor de toekomst. Er is veel gaande op het gebied van management, managementtechnieken en -vaardigheden en het water staat bij menig manager tot de lippen, want ze weten dat ze een andere aanpak moeten hebben om hun bedrijf 'drijvend' te houden. Maar wat moet die andere aanpak zijn en hoe zetten we die andere aanpak neer?

Tekst: Judice Ledeboer

In managementkringen valt het woord 'out of the box-denken' steeds vaker, hoewel veel mensen (en ook managers) eigenlijk niet goed weten wat dat denken inhoudt. Letterlijk betekent het 'buiten de doos-denken', waarbij met de doos het bestaande denkkader van een persoon of organisatie wordt bedoeld.

Een groot gevaar binnen organisaties is het groepsdenken waarbij een groep, waarvan men kan uitgaan dat deze bekwaam is, wordt beïnvloed door groepsprocessen. Dit gaat echter ten koste van de kwaliteit van groepsbesluiten. Men is het te vaak 'eens' met elkaar. Om geen buitenbeentje te zijn, gaat men mee met het gedachtegoed van de groep. Op die manier ontstaan er geen nieuwe manieren om zaken op welk gebied dan ook aan te pakken en kunnen er problemen ontstaan, want tijden veranderen en ook de manier van zakendoen. Om problemen te voorkomen moet men soms buiten de bestaande denkkaders kunnen treden. Dit wordt bereikt door gebruik te maken van creatieve technieken zoals brainstormen, maar zelfs dan is de invloed van de groep nog dikwijls te groot. Dat heeft te maken met het gevoel van onveiligheid. Mensen die 'anders' denken en handelen worden snel gezien als bedreigend ('want die persoon zou het wel eens bij het rechte eind kunnen hebben en dat gaat misschien ten koste van mijn baan of functie'). Maar de angst mag niet regeren, helemaal niet in deze tijd waarin wij nu leven. Er staat teveel op het spel. Door angst gaan bedrijven failliet, mensen komen zonder werk te zitten en dat heeft voor de hele samenleving veel gevolgen. De huidige financiële crisis in de wereld speelt natuurlijk ook een grote rol. De consument houdt de hand op de knip, maar de bedrijven moeten wel omzet blijven draaien. Hoe moeten ze dat doen? Er zal een andere manier van denken moeten komen. Welke? Dat hangt af van het bedrijf of de organisatie. Het oude denken werkt niet altijd meer.

Het 'outside the box' denken (voor het gemak spreekt men tegenwoordig van 'out of the box-denken) is een kreet die werd geïntroduceerd door Mike Vance, een managementconsultant bij Walt Disney Productions. Hij staat in de Verenigde Staten bekend als een van de meest stimulerende sprekers en wordt veel gevraagd. Vance is beroemd door zijn trainingsprogramma's, waar hij een nieuwe standaard voor de klantenservice introduceerde en zijn management-ontwikkelprogramma's om het kader bij Walt Disney voor te bereiden op hun taken, zijn voorbeeldige modellen geworden in de wereld van managementtrainingen. Meer dan 30 jaar geleden begon hij te spreken over 'out of the box'-denken. Hij was mede-oprichter van the Creative Thinking Association of America dat hij oprichtte samen met Diane Deacon. Hun doel was om het creatieve denken te doen ontwaken en te stimuleren in de mensen door het verstrekken van middelen waardoor het menselijk potentieel naar voren komt.

De oorsprong van de term ligt in de oplossing van een raadsel, waarbij een vierkant van negen punten met vier rechte lijnen doorkruist moet worden zonder de punten meer dan één keer te raken. De enige manier om deze puzzel op te lossen is door buiten de kaders van de doos te treden. Out of the box-denken, creatief denken, is een belangrijke competentie voor ieders persoonlijke ontwikkeling. In plaats van te kopiëren kan men zelf tot creatieve gedachten komen.

Voordat we tips geven om ook creatiever te leren denken, moet u eerst een testje doen. Dit testje is een oefening om buiten de bestaande denkkaders te treden. Verbind deze 9 punten met 4 rechte lijnen. Succes!

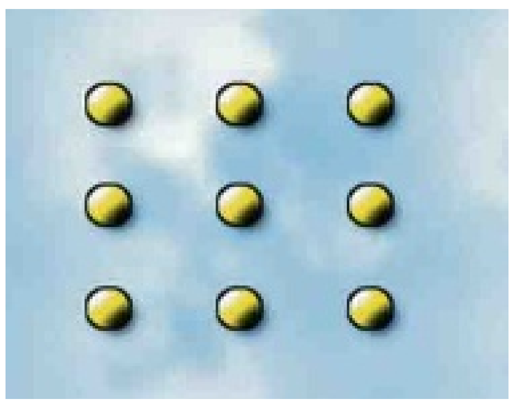

Is het gelukt? Gefeliciteerd. Zo niet, op pagina 11 staat het antwoord.

Ieder mens heeft de mogelijkheid om creatief te denken/creatief te leren denken. Onze geest heeft namelijk oneindig veel potentieel, maar we gebruiken slechts een fractie ervan. Door vaste patronen van denken en handelen sluiten we onze creativiteit af en zijn we als mens niet in staat om 'out of the box' te denken. Door training van de geest kan men creatiever leren denken. Vergelijk het met een tennisser. Door veel te oefenen en te trainen wordt de tennisser goed en dat geldt ook voor creatief denken. Hoe meer men de geest oefent en traint, hoe creatiever men gaat denken. Er bestaat zelfs een techniek om 'out of the box' te leren denken en hieronder worden een aantal handvatten gegeven om de geest te trainen.

De Engelse psycholoog en auteur van vele managementboeken, Edward de Bono, bedacht de term 'lateraal' denken dat staat voor het denken met een omweg door problemen op te lossen met onorthodoxe of ogenschijnlijk onlogische methodes. Hij schreef hier ruim 30 boeken over. (onder meer Lateral Thinking: Creativity Step by Step, Edward de Bono, ISBN 0-06-090325-2).

Volgens hem lijden veel organisaties aan Sufficient Knowledge Idea Deficit Syndrome (SKIDS). Met andere woorden: er is volop kennis, maar een gebrek aan creativiteit en ideeën. Voor organisaties is SKIDS funest. Tegenwoordig wordt er nog veel te veel verticaal gedacht. Dat is op een logische, stapsgewijze manier een probleem oplossen. Een voorbeeld: Stel u heeft een groot huis, met daar omheen een grote tuin met een hek. Nu besluit u een hond te kopen om uw huis te bewaken. Thuis aangekomen bemerkt u dat de hond niet kan blaffen. Hoe lost u dit probleem op? Als u op de traditionele manier denkt, zult u waarschijnlijk de hond terugbrengen en ruilen voor een die wel kan blaffen. Als u lateraal denkt, komt u zeker op een ander idee. Voorbeeld: u maakt kaartjes met als opdruk: 'Let op, stille hond, zeer gevaarlijk' en plakt deze op het hekwerk.

Het denken hoeft echter niet altijd volledig anders te zijn, en een heel simpele manier om ook al creatief te denken is het zogenoemde 'parallel' denken. Dit houdt in dat men zijn eigen mening kan laten bestaan naast de mening van een ander. De mens is namelijk van nature geneigd om in tegenstellingen te denken. Jij zegt A, ik zeg B, dus jij hebt ongelijk. Maar stel dat we allebei gelijk hebben? De Bono maakt dit op een simpele manier duidelijk: Een man liet de ene helft van zijn auto rood spuiten en de andere helft grijs. Hij vond het leuk als getuigen elkaar zouden tegenspreken wanneer hij betrokken zou raken bij een auto-ongeluk.

De vraag is nu waarom creatief/lateraal/parallel denken zo belangrijk is voor een bedrijf of instantie. Het antwoord is simpel. Er ontstaan nieuwe antwoorden. Er komen nieuwe ideeën. Mensen die in de reclamewereld werken of in de public relations of marketing hebben de taak om altijd maar weer met nieuwe ideeën te komen. Er zijn mensen bij wie de ideeën dagelijks opkomen. Ze zien iets en daar koppelen ze direct iets aan dat gebruikt kan worden om een product of dienst beter aan de man te brengen of om campagne te voeren voor iets.

Zoals eerder gezegd kan ieder mens 'out of the box' leren denken, als men maar oefent. Brainstormsessies worden dikwijls niet voor niets in een omgeving gehouden, anders dan het eigen kantoor. Door de impulsen die men krijgt gaat de geest anders denken. Men laat patronen los en dan begint het creatieve denken.

Men kan ook zelf aan de slag gaan om creatiever te leren denken. Allereerst zijn er boeken op de markt over creatief denken, en hieronder volgen een aantal tips, die men gemakkelijk zelf kan toepassen.

Meditatie is bijvoorbeeld een zeer goede manier om te ontspannen. De mate van ontspannenheid en creativiteit gaan hand in hand. Wandelen geeft ook rust in het hoofd en velen zullen beamen dat zij na een flinke wandeling ineens een oplossing hebben voor een probleem dat ze hebben. Voor de liefhebbers van televisiekijken is de volgende tip waardevol. Kijk eens naar een ander televisiestation dan waar men normaliter naar kijkt of lees eens een boek waar niet direct de belangstelling ligt. En dan positief denken. Een creatieve geest denkt namelijk nooit in termen als: dat kan niet. Een leuke oefening is om bewust te reageren op gedachtes als: niet doen. Schrijf de gedachte op en schrijf op waarom het wel kan. En bedenk dan twee of drie redenen waarom het een gedachte is met mogelijkheden. Door deze oefening kan men negatief denken doorbreken met positief denken en dat opent weer vele deurtjes in de geest met als gevolg dat er creatiever gedacht gaat worden.

Tenslotte: geef het leren van creatief denken de tijd. Elke gewoonteverandering kost tijd. Oefenen, oefenen en oefenen. Alleen of in een groep. Er zijn mogelijkheden om workshops (bijvoorbeeld voor een afdeling of groep managers) 'creatief denken' te volgen bij CommUnity Consultancy. Voor informatie bel: 5237592/ melinda@community-cur.com

Lateraal versus traditioneel denken

Lateraal denken	Traditioneel denken
Probeert nieuwe manieren te vinden om tegen dingen aan te kijken	Gaat uit van de bekende denkpatronen
Vermijdt te denken in termen van 'goed' of 'fout'. Kijkt in termen van: wat is verschillend.	Zoekt naar het 'juiste'
Analyseert ideeën om te bepalen hoe deze gebruikt kunnen worden om nieuwe ideeën te genereren	Analyseert ideeën door te kijken waarom ze niet werken
Moedigt onlogisch denken door vrije associatie aan	Moedigt een logische, stapsgewijze aanpak aan
Verwelkomt nieuwe, niet- relevante informatie	Relevante informatie is het enige dat telt
Boekt vooruitgang door het vermijden van het vanzelfsprekende	Beschouwt het vanzelfsprekende

Aruba Chamber of Commerce & Industry announces its

XVIIIth Annual Business Dinner Meeting
"Sustaining the Venturesome Economy"

More info & reservations: 582-1120

Keynote speaker:
Prof. Amar Bhidé

Friday, September 30th, 2011
Hyatt Regency Aruba Resort & Casino

www.arubachamber.com

Asosiashon pa Autismo Curaçao
www.autisme-curacao.net
Informatiecentrum AAC
Cybelestraat 1
Tel. 4617379
info@autisme-curacao.net
zaterdag 10:00 – 12:00

Business Agenda

Curaçao

Coach Caribbean
Coach Caribbean heeft voor de maand september verschillende trainingen op het programma. Voor meer informatie: www.coach-caribbean.com.

Aruba

23 t/m 25 september: Expo Cas
De Expo Cas biedt gezinnen en individuen alles op het gebied van een huis vinden, bouwen of verbouwen. Zestig deelnemers informeren u gedurende drie dagen over de mogelijkheden.
Locatie: Renaissance Convention Center
Meer informatie: www.expocas.net of bel 5839039

30 september: KvK's XVIII Annual Business Dinner Meeting
Keynote speaker dit jaar is Amar Bhidé, Thomas Schmidheiny Professor, The Fletcher School of Law and Diplomacy. Bhidé is een autoriteit op het gebied van innovatie, ondernemerschap en business strategy. Auteur van drie boeken over de uitdagingen op het gebied van zaken en leiderschap met betrekking tot het beginnen van nieuwe bedrijven rond nieuwe ideeën.Titel van zijn voordracht: 'Sustaining the Venturesome Economy'.

Meer informatie: businessinfo@arubachamber.com of neem contact op met het secretariaat op telefoonnummer 582.1120.

4 november 2011: Annual Corporate Gala Dinner
Gala-avond met gastspreker, dinner en dance. Er zal een boeiend onderwerp worden behandeld met meerwaarde voor de ondernemers van het eiland. Tickets zijn nu al verkrijgbaar bij ATIA, via de website of de facebook page.
Plaats: Westin Ballroom
Entree: 175 florin per persoon
Meer informatie: bellen met nummer 5827593, www.atiaruba.org, www.facebook.com/arubatrade, of e-mail rsvp@atiaruba.org

Internationaal

1-4 september: Design Caribbean
Caribische ambachtenbeurs gericht op regionale en internationale handel.
Plaats: Dominicaanse Republiek
Meer informatie: info@designcaribbean.com of bel: +1(246) 436-0578

4 t/m 6 september: Trade Mart Utrecht 2011
Trade Mart Utrecht is hèt inkoop- en informatiecentrum voor non-food retail. Jewels & Watches, Fashion Accessories, Home & Living, Kitchen & Dining, Toys & Trends. Ruim 350 exposanten nemen deel aan de Trade Mart. Een beurs om trends en collecties te spotten, leveranciers te ontmoeten én orders te plaatsen.
Plaats: Jaarbeurs Utrecht
Meer informatie: www.trademartutrecht.nl

6-9 september: Handelsmissie naar Costa Rica
Georganiseerd door Promocer, het promotie-agency voor internationale handel van Costa Rica. Wat heeft Costa Rica te bieden en hoe is het investeringsklimaat? Ontmoetingen tussen importeurs en exporteurs uit Europa, Azië, Centraal- en Noord-Amerika, het Caribisch gebied en andere landen. Ook vinden er workshops en conferenties plaats.
Location : Ramada Plaza Herradura Hotel, San Jose, Costa Rica
Meer informatie: misioncr@procomer.com

9 t/m 13 september: IBC Matchmaking Event
Meer dan 1000 exposanten van over de hele wereld tonen nieuwe producten en technologie op het gebied van elektronische media en de entertainment-industrie. Networken en nieuwe ideeën opdoen, sales leads genereren, aan de pr werken en efficiënte distributiekanalen ontwikkelen.
Plaats: Amsterdam RAI
Meer informatie: http://ibc2011.b2b-match.com

14-15 september: The Human Potential 2011
Dit evenement stelt de bezoeker bloot aan opinies van experts en is een uitdaging voor het hedendaagse denken over hoe bedrijven en organisaties er in de toekomst uit zullen zien.
Plaats: New York
Meer informatie: http://ideas.economist.com/event/human-potential-2011 of email humanpotentialevent@economist.com

15-17 september: CTO State of the Industry Conference
Conferentie voor personen uit de toeristische industrie en hun strategische partners met als doel het bespreken van issues, het identificeren van oplossingen en actieplannen uitzetten waar het toerisme in de Caribische regio baat bij heeft. Deelnemers zijn onder anderen ministers van Toerisme, vertegenwoordigers van nationale toerisme-organisaties en vertegenwoordigers van de private sector.
Meer informatie: www.onecaribbean.org

18 september: Seminar 'Conociendo el Mercado de Aruba y Curaçao'
Procomer, het promotie-agency voor internationale handel van Costa Rica en de Nederlandse ambassade in Costa Rica organiseren het seminar over business opportunities voor Aruba & Curaçao en Costa Rica. Het seminar geeft ondernemers in Costa Rica infomatie over de mogelijkheden die de eilanden te bieden hebben en de 'do's & dont's' van zakendoen op de eilanden.
Locatie: Days Inn, San Jose Costa Rica
Meer informatie: gvarela@procomer.com

De Business Agenda verschijnt wekelijks in de Ñapa. Informatie over zakelijke evenementen, zoals symposia, lezingen, trainingen en conferenties, zowel op Aruba, Bonaire als op Curaçao, is welkom op napa@amigoe.com.

Communicatie

Wanneer rectificatie?

De concurrentie tussen de media is in onze contreien buitenissig groot. Media-mensen doen heel veel om primeurs te krijgen. Dat codes, afspraken en ook wel eens fatsoen wat wordt bijgebogen is betreurenswaardig, maar onafwendbaar. Maar dit betekent niet dat het geaccepteerd moet worden als media-mensen methoden gebruiken die twijfelachtig zijn.

Tekst: Bob Harms

Bob Harms is communicatie-adviseur

Deze kunnen variëren van het op onverwachte momenten mensen 'bespringen' voor commentaren tot het zonder toestemming opnemen en uitzenden van commentaar. Ook als u hier qua inhoud redelijk uitkomt, protesteer dan, zelfs schriftelijk. Besef dat u heel zwak staat als u twijfelachtige methoden wel accepteert als u er goed van afkomt, en niet als u er slecht van afkomt. Besef ook dat protesten over 'on the record' en 'off the record' altijd zwak zijn. U hebt het wel gezegd, maar het is vervelend om het in de krant te lezen. Denk aan de gouden regel: het enige wat 'off the record is, is wat u niet zegt'.

Wanneer moet u naar de rechter stappen om een rectificatie te eisen? Let wel, dat de media buitengewoon traag en terughoudend zijn als het gaat om het corrigeren van onjuiste berichtgeving. Sla alstublieft een vlieg op de ruit niet dood met een hamer. Een te forse reactie van uw kant, om via de rechter rectificatie te eisen, kan weer extra publiciteit opleveren waardoor precies datgene gaat gebeuren wat u had willen voorkomen: het nieuws waaiert uit naar alle andere media, dus belandt bij een publiek dat misschien niet eens van uw 'issue' op de hoogte was.

In onze contreien is het een absurde gewoonte geworden om grieven tegen vermeende kwetsende berichtgeving, verschenen in één bepaald medium, in een ander medium te uiten. Bijvoorbeeld, een vermeend kwetsend bericht over mevrouw X is op pagina 23 van een krant met een oplage van 1.500 exemplaren verschenen. Mevrouw X voelt zich zodanig gekrenkt dat zij naar het televisiestation stapt om daar haar grieven te uiten.

Misschien hadden amper 15 lezers het oorspronkelijke bericht gelezen. Maar nu weten 10.000 mensen dat de krant 'Huppel de Pup' een kwetsend 'item' over mevrouw het slachtoffer had geschreven. Nu is iedereen nieuwsgierig geworden en gaat uitzoeken of het wel of niet waar is.

Naar de rechter stappen? Wel, neem het volgende in overweging: er is geen enkel dagblad, radio- of tv-station dat vandaag de dag op Curaçao of Aruba een nationale 'coverage' kan opeisen. Met een gemiddelde per eiland van 25 radiostations, 9 kranten, 2 tv-stations, een dozijn websites die 'nieuws' genereren en/of aanbieden, naast 30.000 personen die met een 'Blackberry' rondlopen, moet men zich afvragen of de stap naar de rechter voor rectificatie echt de moeite waard is. Tot een jaar of 15 terug hadden wij op, bijvoorbeeld Curacao, 5 dagbladen (twee ochtendbladen en drie middagkranten), 1 nieuwsjournaal op televisie en twee radiostations met een vermeldenswaardig nieuwsjournaal. Dit panorama is radicaal gewijzigd. Met andere woorden, de 'markt' van nieuwsconsumenten is thans sterk gefractioneerd. Evalueer of het echt de moeite waard is om 'slapende honden wakker te maken'.

Dreigen met procedures voor de rechter is ook geen optie, zeker niet als u er niet zeker van bent of u daadwerkelijk bereid bent om een procedure aan te vangen. Een eis tot rectificatie die genegeerd wordt, maar dan niet gevolgd wordt door een procedure, maakt de eiser volstrekt ongeloofwaardig. Maar een procedure, die meestal in de vorm van een kortgeding plaatsvindt, is een drastische stap, die niet geheel zonder risico is. Het oordeel van rechters in dit soort zaken is tamelijk onvoorspelbaar en in hoge mate afhankelijk van zijn persoonlijke culturele achtergrond, die niet altijd analoog is met onze belevingswereld en de context waarin nieuws op de Antillen en Aruba wordt gegenereerd, geconsumeerd en geïnterpreteerd.

Boeken

'How to green your office'

Duurzaamheid. Een mooi woord en we horen het steeds vaker, zeker binnen bedrijven en organisaties. Want het is 'niet meer weg te denken' en 'we moeten er iets mee...' Maar waar hebben we het nu eigenlijk over? Wat heeft het nu eigenlijk met ons dagelijks leven te maken? En hoe kan iedereen zijn eigen steentje bijdragen?

'How to green your office' geeft organisaties en hun werknemers een stel simpele handvatten om binnen de kleine straal rond de eigen werkplek de dingen duurzamer te doen. Geen belerende verhalen over wat je allemaal niet meer mag, maar kleine stappen richting een betere toekomst voor deze wereld. Leuke dingen, want duurzaamheid mag best een beetje minder zwaar zijn, simpel en inspirerend. Van niet meer nieten tot een beter bakkie koffie. Van betere verlichting tot en met carpoolen. Als iedereen de wereld om zich heen een beetje beter maakt, dan komen de grote veranderingen vanzelf, is de gedachte erachter.

Ynzo van Zanten is ondernemer, adviseur en founding father van de duurzame Engelse fruitsmoothieproducent Innocent Drinks. Zijn bedrijf Green Inc. legt een brug tussen duurzaamheid, strategie en communicatie. Christian Visser is creative director bij The Others & Selmore Design en eigenaar/creative director van The Others.

Meer informatie: howtogreenyouroffice.nl.

Titel: How to Green Your Office
Auteur: Ynzo van Zanten, Christian Visser
Uitgever: The Others | Creativity
EAN: 9787090001605

Economie

'Niet blindstaren op China'

Latijns-Amerika vaart wel bij de groei in China: de export naar het Aziatische land nam sinds 2000 aanzienlijk toe. Maar experts waarschuwen dat die gemakkelijke winsten niet eeuwig blijven duren.

"Latijns-Amerika kan niet blijven rekenen op snelle groei als gevolg van vraag naar grondstoffen uit China. Dat betekent dat de regio het beleid daarop moet aanpassen", zei Mauricio Cárdenas, directeur van het Latin American Initiative van het Brookings Institute in Washington, deze week tijdens een conferentie bij het instituut. "Latijns-Amerika moet zich bezinnen op de vraag hoe meer groei op eigen bodem te realiseren." Volgens Cárdenas en Adriana Kugler, auteurs van een discussiestuk, heeft de Latijns-Amerikaanse economie te maken met deïndustrialisatie en een gebrek aan productiviteit in de grootste markt, de dienstensector. Dat komt vooral door een sterk groeiende vraag naar grondstoffen uit groeilanden zoals China.

Hoewel de Verenigde Staten en Europa vanouds bepalend waren voor de Latijns-Amerikaanse handel en groei, schat de Economische Commissie voor Latijns-Amerika en het Caribische Gebied dat China al in 2015 de op één na grootste handelspartner van de regio zal zijn. In Brazilië is dat al het geval.

Diversificatie
Het probleem van de huidige handelsstructuur in het grootste deel van Latijns-Amerika, is dat de export niet duurzaam is. In de afgelopen tien jaar groeide de export van Chili naar China bijvoorbeeld van 5 naar bijna 25 procent van de totale export sinds 2000. Aangezien China vooral producten als ruwe olie wil, vrezen experts dat die vraag eenvoudig kan ophouden te bestaan.
"Export uit Latijns-Amerikaanse landen naar China concentreert zich vooral op een of twee soorten goederen", zegt Cárdenas. "Import uit China is veel meer gediversifieerd." Omdat Latijns-Amerika verschillende goederen uit (hoog) geïndustrialiseerde gebieden importeert, neemt de eigen productie af.

Een te sterke nadruk op productie in de jaren tachtig en negentig, in combinatie met neoliberaal beleid in lijn met de Washington Consensus, leidde ertoe dat de regio onderontwikkeld bleef op het gebied van onderwijs, wetenschap en technologie, zegt Mauricio Mesquita Moreira, hoofdeconoom bij de Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank.
Tegen 2000 had Latijns-Amerika volgens hem het verzadigingspunt bereikt qua productie. "Een afname van de productie in de meeste landen in de regio was onvermijdelijk, en wenselijk. Vooral daar waar de industrialisering verder ging, zoals in Brazilië", zegt hij.

Goedkope goederen
Maar ondanks de nivellering die veel economen voorspelden, heeft de huidige teruggang in de productie te maken met beleid en handelspartners. "De recente de-industrialisatie lijkt direct te maken te hebben met de toevloed aan goedkope Chinese goederen", zegt Margaret Myers, programmadirecteur bij de Inter-Amerikaanse Dialoog. "Productiebedrijven in de regio kunnen daar eenvoudigweg niet tegen concurreren."
In Brazilië bijvoorbeeld, zijn productie en goederen erg duur. Deels ligt dat aan het economische beleid in het land. De industriële productie daalde met 1,6 procent in juni, de op een na sterkste daling sinds de economische crisis in 2008 inzette. "Die daling was grotendeels een gevolg van gedateerde arbeidswetgeving, hoge belastingen en een tarievensysteem", meent Myers.

Chili
"Als de Chinese groei afneemt en als dat samengaat met een verminderde vraag naar grondstoffen, kan dat een desastreus effect hebben in sommige Latijns-Amerikaanse landen", zegt Myers. Sommige landen, zoals Chili, nemen maatregelen om een eventuele neergang op te vangen. Chili blies het Economisch en Sociaal Stabilisatiefonds (ESSF), dat in 2007 werd opgezet met inkomsten uit de koperexport, nieuw leven in.

Moreira vindt dat de regio het geld dat nu binnenkomt, moet investeren in menselijk kapitaal. "Het beste wat we kunnen doen, is de zwakke punten in de regio versterken: onderwijs, wetenschap en technologie. Dan kunnen we ons niet alleen richten op het exporteren van de grondstoffen, maar er een toegevoegde waarde aan geven."

Oplossing van de opdracht op pagina 10

(Out of the box-denken):

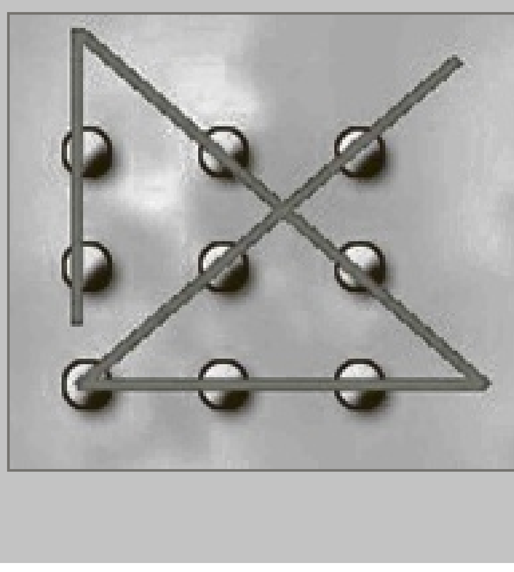

Fiscale feiten

Verbreding grondslag in de omzetbelasting

Tekst: Lennart Huijsen en Ingemara Bak

Onlangs is het wetsvoorstel Landverordening belastingvoorzieningen 2011 in de Staten behandeld. Daarbij is vooral gefocust op het voorstel om het tarief van de omzetbelasting te verhogen van 5 naar 6 procent. Het Belastingplan 2011 brengt echter ook andere wijzigingen in de omzetbelasting met zich mee die vooralsnog onderbelicht zijn gebleven.

Zo wordt het ondernemersbegrip verruimd waardoor ook degene die onroerende zaken verhuurt als ondernemer voor de omzetbelasting wordt aangemerkt. Moet nu iedereen die een woning verhuurt omzetbelasting in rekening brengen? Deze vraag is niet alleen van belang voor de verhuurder die de omzetbelasting zal moeten afdragen, maar ook voor de huurder die te maken kan krijgen met een verhoging van de huurprijs met 6 procent omzetbelasting.

Ondernemersbegrip

Omzetbelasting wordt geheven bij levering van goederen en het verrichten van diensten door ondernemers op Curaçao. Onder de huidige wetgeving wordt een ieder die een bedrijf of beroep zelfstandig uitoefent, aangemerkt als ondernemer. Zuiver vermogensbeheer, bijvoorbeeld het enkel verhuren van onroerende zaken, leidt niet tot ondernemerschap voor de omzetbelasting. In het Belastingplan 2011 wordt voorgesteld om het begrip ondernemer uit te breiden. Indien het wetvoorstel wordt aangenomen, zal een ieder die een bedrijf of beroep zelfstandig uitoefent en een ieder die een vermogensbestanddeel exploiteert om er duur-

zaam opbrengst uit te verkrijgen, worden aangemerkt als ondernemer. Doel is met name om verhuurders van onroerende zaken in de heffing van omzetbelasting te betrekken.

Vrijstelling verhuur woningen

Naast de genoemde uitbreiding van het ondernemersbegrip, wordt in het wetsvoorstel een nieuwe vrijstelling toegevoegd. Vrijgesteld is de niet-commerciële verhuur aan op Curaçao woonachtige particulieren van onroerende zaken, welke zijn ingericht, bestemd en worden gebruikt voor permanente bewoning. Maar, wanneer is er sprake van niet-commerciële verhuur? Volgens de Memorie van toelichting is de vrijstelling bedoeld om een einde te maken aan de onwenselijke situatie dat woningbouwcoöperaties omzetbelasting verschuldigd zijn over de opbrengsten van de verhuur van sociale woningen. Verhuurders van woningen of appartementen, zullen meestal verhuren met een commercieel oogmerk. De vrijstelling lijkt derhalve zeer beperkt. De verhuurder van woningen of appartementen, zal na invoering omzetbelasting in rekening moeten brengen en af moeten dragen. De verhuurder zal de omzetbelasting doorberekenen aan de huurder. Als gevolg daarvan zal de huurder te maken krijgen met een huurverhoging van 6 procent omzetbelasting.

Regeling kleine ondernemers

Op basis van de zogenaamde kleine ondernemersregeling kunnen ondernemers op verzoek een ontheffing van omzetbelasting verkrijgen, indien de ondernemer een natuurlijke persoon is, op Curaçao woont en hij kan aantonen dat hij in het voorafgaande kalenderjaar een omzet, exclusief omzetbelasting, heeft behaald van maximaal 30.000 Antilliaanse guldens. In het Belastingplan 2011 wordt voorgesteld om de kleine ondernemersregeling uit te sluiten voor de ondernemer die een onroerende zaak exploiteert om er duurzaam opbrengst uit te verkrijgen. Hierdoor zal de kleine ondernemer/verhuurder te maken krijgen met een verhoging van de administratieve lasten. Zij zullen dan maandelijks aangifte omzetbelasting moeten indienen.

Het lijkt de bedoeling van de wetgever om de verhuur van onroerende zaken in de heffing van de omzetbelasting te betrekken. Uitsluitend de niet-commerciële verhuur aan op Curaçao woonachtige particulieren van onroerende zaken, welke zijn ingericht, bestemd en worden gebruikt voor permanente bewoning, wordt vrijgesteld van omzetbelasting. De vraag is echter of de verhuurders en de Inspectie der Belastingen gebaat zal zijn met de verhoging van de administratieve lasten.

Ingemara Bak en Lennart Huijsen zijn werkzaam bij PricewaterhouseCoopers Curaçao als belastingadviseurs. In deze rubriek wordt over diverse fiscale onderwerpen geschreven.

Mens & Werk

Personeel moet beter presteren

Laten we positief denken. Alle mensen die werken hebben een gedegen opleiding gehad, ze zijn loyaal aan het bedrijf of de instantie waar ze werken, ze tonen initiatief, denken mee, voeren hun taken uit, werken soms een uurtje langer door om hun werk af te maken, zijn bereid trainingen die met het werk te maken hebben te volgen en voor al het werk worden ze naar behoren beloond.

Tekst: Judice Ledeboer

Dit klinkt ideaal. Maar helaas is de werkelijk anders, want er wordt geklaagd dat de prestatiemotivatie bij personeel laag is en er wordt niet resultaatgericht gewerkt. Je zou dus kunnen zeggen: de mensen doen maar wat. Niet overal, niet altijd, maar het komt wel heel regelmatig voor dat personeel de dag op het werk doorbrengt als een soort straf, alsof ze in een gevangenis zitten, maar ze krijgen er wel geld voor. Ligt dit alleen aan die werknemer? Nee. De leidinggevenden spelen ook een grote rol in het motiveren van hun werknemers om prestatiegericht te werken.

In het bedrijfsleven streeft men altijd naar groei en winst en formuleren CEO's zeer uitdagende groeidoelstellingen, maar om deze doelstellingen te behalen heeft het bedrijf zijn mensen nodig. Er wordt echter geklaagd dat de werkmoraal van veel mensen niet goed is en dat er niet prestatiegericht gewerkt wordt. Het klagen over de slechte prestatiemotivatie van personeel is niet alleen iets van Curaçao en de andere eilanden, maar dit komt ook in andere delen van de wereld voor. Er zal meer aandacht moeten komen voor individuele prestatiemotivatie. Dit betekent dat men persoonlijk prestaties moet leveren en er ook verantwoordelijk voor is om dat voor elkaar te krijgen. Daar is iemand tenslotte voor aangenomen.

Door de huidige financiële crisis zal aan alle kanten de broekriem moeten worden aangetrokken, maar dat neemt niet weg dat het personeel op zijn lauweren kan blijven rusten. Het tegenovergestelde moet juist gaan gebeuren. Met veel inzet zal men moeten gaan werken om het hoofd boven water te houden, want anders redden bedrijven (groot en klein) het niet. En door het sluiten van bedrijven komen er alleen maar meer werklozen en mensen met financiële problemen.

Een expert op het gebied van strategisch performance management zei onlangs: "Businessleiders zitten vast in hun crisisdenken en zetten alles op kostenverlaging om overeind te blijven. Het is nu tijd om de focus te verleggen en zich te richten op het verbeteren van de prestaties van medewerkers." Maar hoe doe je dat?

Uit ervaring blijkt dat productiviteit sterk kan worden verhoogd als bedrijven hun mensen volledig bij het werk betrekken. Dit houdt in dat individuele prestaties gerichter moeten worden gemanaged en dat dit van hoog tot laag door het gehele bedrijf wordt gedaan. Ook het directieteam zal achter deze manier van werken moeten staan en zal daar aan mee moeten werken. Directieteams kunnen niet meer in hun glazen torentjes blijven zitten alsof zij gevrijwaard zijn van het meegaan in verandering binnen hun bedrijf. Die tijd is voorbij. Er zijn echter nog steeds bedrijven en instanties die blijven hangen in een cultuur van halverwege de vorige eeuw, waarbij er sprake is van hiërarchie. De baas bepaalt en de werknemers volgen de orders op en er zijn tien handtekeningen nodig voordat een brief de deur uit kan. Dit kan niet meer. Deze manier van werken ontneemt werknemers betrokkenheid bij het werk, omdat niemand verantwoordelijkheden krijgt en men op elkaar wacht. 'De brief ligt op afdeling A en moet dan nog naar afdeling B en dan naar afdeling C'. En dan zijn we weer vier maanden verder!
Juist het betrekken van werknemers bij het werk en door werknemers meer verantwoordelijkheden te geven zal het enthousiasme bij het personeel om te werken en om zich in te zetten voor het bedrijf vergroten. Werknemers voelen zich dan werkelijk onderdeel van het bedrijf en niet een nummertje op de personeelslijst.

De theorie om mensen meer te managen op hun individuele prestaties klinkt simpel, maar de uitvoering in de praktijk is dat niet. Er moet ook rekening gehouden worden met de bedrijfscultuur. Zoals al eerder gezegd zijn er bedrijven waar een cultuur heerst uit halverwege de vorige eeuw. Een nieuwe bedrijfscultuur implementeren zou een stap in de positieve richting zijn, maar ouderwetse 'leiders' houden dit dikwijls nog tegen. Ze komen zichzelf uiteindelijk vanzelf tegen, want de tijden en mensen veranderen en men kan zich niet blijven verzetten.

Prestatiegericht werken is een competentie die bedrijven van al hun medewerkers moeten eisen. Werknemers zullen daarop aangestuurd moeten worden. Excuses als 'dat kost te veel tijd en geld' worden veel gehoord, maar investering in personeel werpt altijd zijn vruchten af. Wordt er geen aandacht gegeven aan meer prestatiegericht werken dan kan men de klok erop gelijk zetten: minder resultaat, minder omzet en uiteindelijk zullen er mensen ontslagen worden. De verantwoordelijkheid om prestatiegericht te werken ligt echter niet alleen bij de werkgever, maar ook bij de werknemer die gewoon zijn best moet doen en misschien een beetje meer dan zijn best.

Marketing

Meeluisteren

Tekst: Marcel Truyens

Ik kon er niets aan doen, maar het gesprek tussen de twee mannen aan de bar boeide me mateloos, ik kon het niet laten mee te luisteren. Op zich niet raar, want het gesprek werd gevoerd door een filmmaker en een reclameman. Dat maakte het voor mij sowieso al interessant. Nog interessanter waren de ideeën, stellingen, vragen en meningen. Hoe moeilijk het is om consumenten te bereiken met een traditionele reclamecampagne, hoe lastig het effect meetbaar is, met welke media en middelen je nog het meest bereikt, hoe krijg je mensen in beweging?

Het gesprek kwam op de recente ontwikkelingen in de wereld, die een heel eind buiten de traditionele marketingcommunicatie liggen. De geleide revolutie in Egypte, Libië, Syrië en heel recent de rellen in Londen - om het in beweging brengen van mensen maar eens heel letterlijk te nemen.

Wat vooral duidelijk werd is dat 'social media' in het in beweging brengen van deze grote groepen mensen een belangrijke rol hebben. Zo belangrijk dat de Engelse regering dreigde met het verbieden daarvan - het NRC schreef op 16 augustus: De Britse politie heeft rellen in Londen rond winkelcentra en de terreinen van de Olympische Spelen voorkomen door Blackberry's van relschoppers te 'kraken' - terwijl het concept in staten met wat 'absolutere' regimes nooit is toegestaan, hetgeen overigens voor een belangrijk deel van het internet geldt in die landen.

In onze wereld ligt het allemaal wat anders: ik was in Amsterdam waar bleek dat het mij zo vertrouwde postkantoor was opgeheven en vervangen door een webshop, voor een trammetje heb je tegenwoordig een elektronisch kaartje nodig, en vrienden van me stappen niet meer in de auto voor eerst via hun smartphone de verkeerssituatie te hebben gecheckt. Aankopen worden niet gedaan voordat men het internet heeft afgegraasd naar productrecensies door andere consumenten, een uitgebreid online prijsvergelijk heeft gedaan en heeft uitgezocht wie de beste retailer is. Vertel ik iets nieuws? Nee, waarschijnlijk niet, u als ondernemer kent dit. U koopt zelf ook zo in, niet waar?

Des te wonderlijker is het dat het Curaçaose bedrijfsleven zo weinig doet met de mogelijkheden die het internet biedt. Niet alleen voor de lokale markt, maar zeker voor de internationale markt. Ga er vanuit dat onze 'regelzieke-overzeese-Koninkrijksgenoten' elke spreekwoordelijke stap die ze zetten, van te voren plannen en onderzoeken: waar gaan we slapen, waar gaan we eten, wat is een leuke bar, waar kunnen we het beste duiken, zeilen, fietsen, een auto huren... Bent u op het internet niet te vinden, dan is elke klant een toevalstreffer, bent u er wel dan kunt u actief bezig gaan met het in

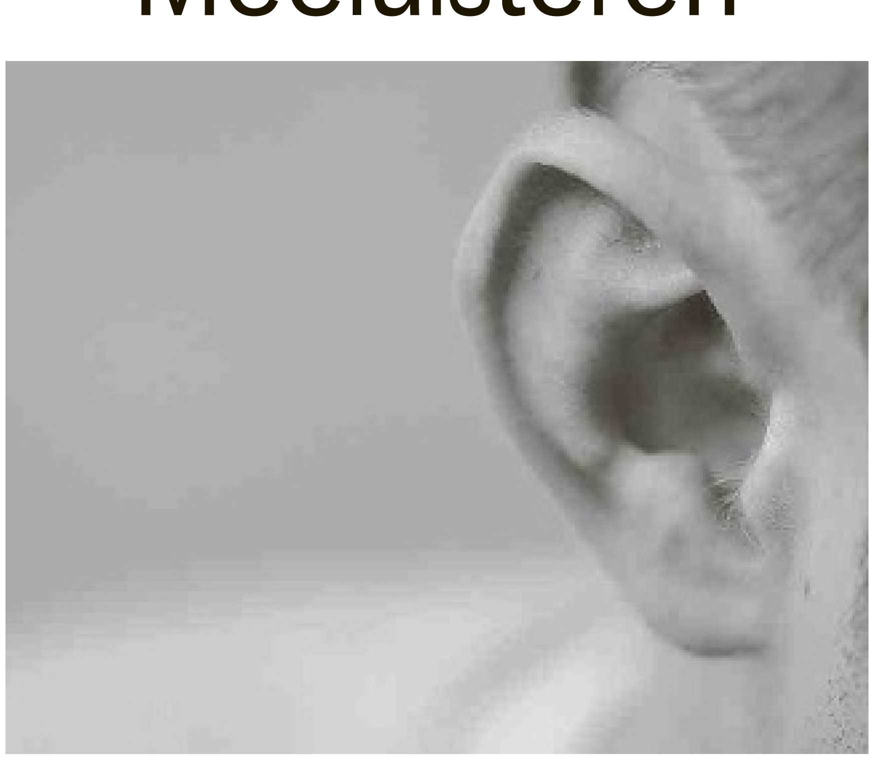

beweging brengen van potentiële klanten. En let op: men baseert zich dan niet alleen op wat u zelf op uw website zet, maar vooral op 'wat anderen er van vinden'. Een goed webforum en een directe link naar een social mediapagina is van levensbelang en tevreden klanten zullen zich positief over u uitlaten. Onze 'alwetende-overzeese-Koninkrijksgenoten' hebben namelijk overal een mening over en die zullen ze laten horen ook.

Zorg ook dat u niet alleen op Facebook aanwezig bent. Voorlopig heeft Hyves op de Nederlandse markt nog een aandeel van circa 50 procent. Tja, en over Facebook en Facebook-achtigen: u heeft vast op een warme zondagachternamiddag al eens een paginaatje aangemaakt en dat rondgestuurd naar uw vrienden en familie. Als u het daarbij heeft gelaten, heeft u waarschijnlijk niet veel 'vrienden'. Social media verlangen dat u actief meedoet: kom met nieuws, hoe was het gisteren, wat gebeurt er vandaag. Richt u zich specifiek op vakantiegangers, ontwikkel dan een speciale 'Facebook friend vakantieaanbieding'. Reageer op berichten van vrienden, plaats foto's, wees actief. En of u nu bikini's, bier, maaltijden, hotelbedden, huurauto's, souvenirs of strandbedjes aanbiedt, zorg dat er een knal van een reden is voor de consument om uw vriend te worden.

Over de gemiddelde Curaçaose website heb ik in mijn column 'Vingeren' mijn teleurstelling al eens uitgesproken, om over de vindbaarheid maar te zwijgen. Uw site opknappen en vindbaar maken heeft hetzelfde effect als uw winkel verhuizen van een duister achterafsteegje naar een drukke winkelstraat waar wekelijks honderdduizenden geïnteresseerde shoppers langslopen. Het referentiekader van de 'verwende-overzeese-Koninkrijksgenoot' is daarbij leidend: men is nogal wat gewend. Moeilijk? Ja. Maar we hebben op Curaçao een aantal zeer goede online bureaus die u uitstekend kunnen helpen, van webstrategie tot implementatie en onderhoud. Kostbaar? Niets doen kost u vele malen meer en is geen optie.

'We' hebben, op een enkeling na, een behoorlijke achterstand in te lopen, en zoals de filmmaker in het door mij meegeluisterde gesprek vertelde: 'webvideo is de nieuwe standaard. Korte filmpjes vervangen foto's en tekst', en dat kan ik niet met hem oneens zijn, maar ik besloot me niet in hun gesprek te mengen. Ik zat tenslotte niet op een social media site.

Nog even terug naar de natte rivierendelta: Vrijwel iedereen twittert, Hyvet, Facebookt, en staat eigenlijk 24 uur per dag, 7 dagen per week met elkaar in contact. De berichten leken me eerst niet zo interessant, mijn vriend Frank twitterde iets in de trant van: 'Marcel zit in café Van Leeuwen'. Het effect was dat binnen een half uur na het versturen van het bewuste berichtje mijn oude drinkmaten in rotten van vier voor café Van Leeuwen stonden. Alsof een stelletje Londense relschoppers elkaar hadden gemeld waar er wat te plunderen viel. Het werkt dus in de praktijk wel degelijk, met de juiste boodschap brengt ook u groepen in beweging.

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

Marcel Truyens is onafhankelijk arketing en communicatieadviseur te Curaçao. http://web.me.com/marcel1963/Marcel_Truyens. e-mail: marcel1963@mac.com

Advertorial

‘Nu zorgen voor later’

Dat de situatie op de pensioenenmarkt in de toekomst onhoudbaar wordt, is inmiddels algemeen bekend. Zowel demografische ontwikkelingen zoals vergrijzing - er worden minder kinderen geboren en mensen worden ouder - als de toenemende drang naar onafhankelijkheid en ook inflatie zijn voorbeelden van oorzaken hiervan. Minder mensen dragen af aan de pensioenen en meer mensen zijn pensioengerechtigd.

Het huidige systeem, het omslagsysteem, is nu al niet meer dekkend en de situatie zal in de toekomst alleen maar zorgelijker worden. In een eerder interview zei John Jacobs van de Curaçaose Kamer van Koophandel dat de ontwikkeling rond de AOV een punt van zorg is dat dringend aandacht behoeft. Jacobs: “Iedereen schuift het steeds voor zich uit, maar er moet nu echt iets gebeuren. Je kunt de premies en de pensioenleeftijd niet blijven verhogen. Dat vind ik struisvogelpolitiek. Het is bijzonder onverantwoordelijk en je lost er niets mee op.”

Aruba ziet de urgentie van verandering in het AOV-systeem wel in en is momenteel bezig met het maken van wetten die een pensioenregeling verplichten. Zoals het er nu naar uitziet zal deze zomer de wetgeving worden aangenomen en zal deze per 1 januari 2012 ingevoerd worden. Op Curaçao buigen verschillende instanties zich over deze problematiek en lijkt er in de nabije toekomst vanuit de overheid nog geen oplossing te komen. Als we dit probleem op het eiland dus voor willen zijn en we onze oude dag zorgeloos willen doorbrengen, zullen we zelf de verantwoordelijkheid moeten nemen en dit op een andere manier moeten regelen.

Valéry Sinot is Manager Employee Benefits bij Fatum en gespecialiseerd in pensioenregelingen, zowel privé- als werkgeversregelingen, en ook hij uit zijn zorgen. “Mensen vertrouwen er teveel op dat het wel goed komt, maar als we niet snel in actie komen, is dat maar zeer de vraag. De maximale AOV-uitkering is iets meer dan 800 gulden, dit is al heel krap en betekent vaak een grote inkomensterugval voor gepensioneerden. Als deze AOV-uitkering vervolgens niet meestijgt met de inflatie en ook bijvoorbeeld de kosten van de gezondheidszorg blijven toenemen, zal de AOV-uitkering gewoonweg te weinig zijn voor velen van ons. Mensen hebben een gat in hun begroting en dat zal alleen maar groter worden. Voor de overheid is dit nu al niet meer financierbaar en we kunnen niet door blijven gaan met het lukraak verhogen van de AOV-pensioenen. Het geld moet ergens vandaan komen en dat komt van u en van mij in de vorm van de AOV-premie. Maar het grote probleem is weer dat veel mensen geen vangnet hebben, zoals een goed gevulde spaarrekening of een huisje dat ze kunnen verhuren. Veel mensen vallen nu nog terug op de overheid als ze met pensioen gaan, maar wat gebeurt er als de overheid dit alles niet meer kan betalen en men niet meer op de huidige AOV-uitkering kan terugvallen? Want let op: De AOV is niet gegarandeerd en de enige garantie die de mensen hebben die nu nog werken is dat ze nu premie betalen. Daarom adviseer ik werkgevers en werknemers om zelf het initiatief te nemen en een pensioenregeling op te zetten. Eigenlijk is het heel eenvoudig en kan je het het beste zien als uitgesteld salaris. Bovendien wordt dit bijna altijd gecombineerd met een uitkering voor echtgenoot of partner en kinderen indien er wat gebeurd voor pensioendatum. En natuurlijk, een pensioenregeling kost geld. Maar in de praktijk vallen de netto kosten vaak mee en bovendien kan de pensioenregeling op maat gemaakt worden en het beschikbare budget als uitgangspunt gekozen worden. Werknemers en werkgevers moeten dan ook samen oppakken.”

Valéry Sinot en Shirliane Rondon.

Partner en kinderen
Shirliane Rondon is senior Employee Benefits Consultant en werkt al jaren bij Fatum. “Een probleem wat we hier ook hebben is dat er veel alleenstaande moeders zijn of gezinnen die afhankelijk zijn van slechts één inkomen. Als de kostwinner wegvalt door overlijden, heeft het gezin niets meer. Zowel voor henzelf, als voor de partner en kinderen is het dus van belang te zorgen dat dit goed geregeld is. Een pensioenregeling bij Fatum dekt ook dit soort onvoorziene omstandigheden.”
“Een pensioenregeling kost geld maar dat het veel extra geld kost is niet waar. Een groot gedeelte is namelijk aftrekbaar van de loon- of inkomstenbelasting, dit geldt voor zowel het werkgeversgedeelte als het werknemersgedeelte. Voor de werknemer levert het uiteindelijk meer op dan dat het kost. En de werkgever creëert meteen goede secundaire arbeidsvoorwaarden voor de werknemers, wat het bedrijf aantrekkelijker maakt voor werknemers. Door het treffen van een pensioenregeling neemt u als bedrijf een grote morele verantwoordelijkheid op u, de zogenaamde corporate social responsibility, ook hierdoor wordt het bedrijf aantrekkelijk voor werknemer”, zegt Rondon. “Een groot voordeel, want uw keuze voor de beste werknemers wordt alleen maar belangrijker.”

Vrijblijvend advies
Sinot: “Ik begrijp dat dit misschien allemaal nogal ingewikkeld klinkt en dat het voor veel werkgevers en werknemers onbekend terrein is. Daarom nemen wij als Fatum alle tijd om u alles uit te leggen, u te informeren en te adviseren. Ook binnen de pensioenregelingen zijn er tal van mogelijkheden en de regeling kan dan ook precies op maat gemaakt worden naar uw wensen en die van uw bedrijf. Ook vinden wij dat onze verantwoordelijkheid verder reikt en dus geven we presentaties aan uw werknemers om hen te informeren over de getroffen regeling. En uiteraard zullen we voor een ieder met vragen altijd klaar blijven staan.”

“Fatum is al jaren actief op de pensioenenmarkt, wat maakt dat wij alle kennis, ervaring en knowhow in huis hebben op het gebied van pensioen. Niet voor niets organiseren wij dan ook elk jaar een pensioenseminar, waar veel interessante sprekers komen en waarbij we alle ontwikkelingen en problemen tegen het licht houden. Ik nodig u en een ieder dan ook van harte uit als onze gast bij dit seminar, want niet alleen professionals gaat dit aan. Meer informatie over dit pensioenseminar treft u aan op www.fatum.com. U kunt zich op deze website ook meteen inschrijven. Het seminar is gratis. Mocht u echter meer specifieke informatie willen krijgen over een pensioenregeling voor uw bedrijf, dan kunt u vrijblijvend een afspraak met ons maken. U kunt mij hiervoor bereiken op 540-7141 of via sinot.valery@fatum.com. Fatum heeft een grote en brede klanten portefeuille en we zijn onderdeel van een groot verzekeringsconcern, Guardian Holding. Dit biedt u de zekerheid die u zoekt. Want uiteindelijk is pensioen gericht op de lange termijn en zal de door u gekozen pensioenverzekeraar ook met u die lange termijn relatie aan moeten willen en ook kunnen gaan. Want het doel dat centraal zal blijven staan is zorgeloos genieten van je pensioen.”

MKB

Veilig gratis software gebruiken

‘Waarom betalen als het ook gratis kan?’ geldt natuurlijk net zo goed voor het downloaden en gebruiken van software als voor ieder ander product. En wanneer je op een zorgvuldige manier je programma’s selecteert en deze van betrouwbare bronnen hebt gedownload kunnen ze niet alleen een heleboel geld besparen, maar ook goede kwaliteit leveren.

Tekst: Stimul-IT in samenwerking met IT-Express

Denk bijvoorbeeld aan het image editing programma ‘GIMP’ of het office programma ‘Open Office’. Een handig overzicht van gratis software vind je in ‘Computer Magazine’. Dit tijdschrift brengt elk jaar een overzicht uit van de beste gratis programma’s (www.pcmag.com ‘The Best Free Software of 2011’).
Maar gratis software betekent niet altijd moeiteloos of zonder risico’s - en ‘vrij’ is niet hetzelfde als gratis.
In dit artikel besteden we eerst aandacht aan de verschillende soorten gratis software, waarna we kort stilstaan bij de stappen die je kunt nemen om deze veilig te downloaden.
Er zijn verschillende categorieën gratis software: je hebt shareware, freeware en open source.
Shareware is een marketingmethode voor software waarbij een software-programma gratis is te gebruiken gedurende een bepaalde periode. Na deze gratis proefperiode dient een betaalde licentie aangeschaft te worden voor het gebruik van de software.
Er rusten dus auteursrechten op deze software.
Om software te kwalificeren als ‘shareware’ moet aan de volgende voorwaarden voldaan worden:
De software is alleen gratis te gebruiken gedurende een bepaalde periode, waarna tegen betaling een licentie aangeschaft moet worden.
De software mag gekopieerd worden om uit te proberen en daarna moet betaald worden om het te blijven gebruiken.
De software wordt beschermd door auteursrechten.
Voorbeelden van shareware zijn eigenlijk bijna alle software die je in een proefperiode gratis kan gebruiken, maar waar je na die periode de licentie moet betalen. Denk maar aan bekende programma’s zoals MS Office, Quickbooks of Adobe Photoshop.

Freeware is een term die gebruikt wordt voor software die gratis te gebruiken is, maar waarop wel auteursrechten rusten.
Het verschil tussen freeware en shareware is dat freeware onbeperkt gratis te gebruiken is.
Om software te kwalificeren als ‘freeware’ moet aan de volgende voorwaarden worden voldaan:

De software is gratis en gedurende een onbeperkte periode te gebruiken.
De software wordt beschermd door auteursrechten.
Aan freeware kunnen beperkende voorwaarden gesteld worden.
Zo is veel freeware alleen gratis beschikbaar voor persoonlijk gebruik en moet voor commercieel gebruik een licentie aangeschaft worden.
Bekende voorbeelden van freeware zijn bijvoorbeeld het antivirusprogramma ‘AVG’ en ‘Skype’.

Open source software is software waarvan de broncode (de taal waarin het programma geschreven is) is gepubliceerd en vrij beschikbaar is gesteld. Iedereen kan open source-programma’s vrij kopiëren, aanpassen en opnieuw verspreiden zonder dat er kosten zijn verbonden aan toeslagen en auteursrechten.
Het Open Source Initiative (OSI) heeft een definitie opgesteld om te bepalen of een softwarelicentie voldoet aan de normen van open source software:

Vrije distributie: de software kan gratis weggegeven worden of worden doorverkocht.
Open broncode: de broncode moet worden bijgevoegd of anderszins vrij beschikbaar zijn.
Vrije herdistributie: herdistributie van aanpassingen is toegestaan.
Integriteit van de broncode van de auteur: licentie mag vereisen dat aanpassingen alleen gedistribueerd mogen worden in patches.
Geen discriminatie jegens personen of groepen: niemand mag uitgesloten worden.
Commerciële gebruikers mogen niet worden uitgesloten.
Distributie van de licentie geldt voor een ieder die de software herdistribueert.
Licentie mag niet specifiek voor een product zijn.
Licentie mag geen restricties stellen aan andere software.
Licentie moet technologie-neutraal zijn opgesteld.
Dus shareware is niet gratis, en open source is geen freeware: in sommige gevallen is het gratis, maar in andere niet. Open source gaat over vrijheid, niet over prijs.

Twee zeer bekende en veel gebruikte voorbeelden van gratis open source software zijn: het webbrowser ‘Firefox’ en de software suite ‘Open Office’.

De risico’s van downloaden
Gratis software kunt u bijvoorbeeld downloaden via File Hippo (http://www.filehippo.com voor windows programma’s) of SourceForge (http://sourceforge.net voor ‘free’ en ‘open source’ software voor Linux, Windows etc).
Maar als u niet voorzichtig bent, kan downloaden riskant zijn. U moet er ook voor zorgen dat de dingen die u hebt gedownload legaal zijn.

Hier zijn de belangrijkste stappen die u kunt nemen om de risico’s te beperken:

1. Wanneer u software download, zorg dan dat u weet wat het is
Voordat u een programma download, kunt u het beste de software eerst opzoeken met Google. Als u informatie vindt die aangeeft dat het niet veilig is om deze software te downloaden, doe het dan ook niet. Het veiligst is om je te beperken tot software die wordt aanbevolen door bronnen zoals het eerder genoemde PC Magazine of PC World.

2. Download niets dat via een uitnodiging binnenkomt
Het is mogelijk dat u e-mailadvertenties voor softwareprogramma’s ontvangt. Mogelijk zelfs een gratis download. Maar de hoofdregel voor e-mailveiligheid geldt ook voor het downloaden: download niets wat u via een anonieme uitnodiging ontvangt. Als de software niet afkomstig is van een bekende, betrouwbare bron, blijf er dan uit de buurt.

3. Download niet meer dan uw computer aankan
Controleer eerst of uw computer geschikt is voor het programma of bestand. Bij de meeste legitieme downloads wordt duidelijk vermeld welk besturingssysteem en hoeveel schijfruimte en geheugen nodig zijn.

4. Zorg dat alle gebruikers de risico’s begrijpen
Zorg dat iedereen die uw computer gebruikt en software kan downloaden en installeren, weet welke risico’s aan het downloaden kleven. Het is aan te bevelen om niet iedere gebruiker dezelfde rechten te geven aangaande het downloaden en installeren van programma’s.

In een volgend artikel zullen we aandacht besteden aan een andere categorie programma’s die veelvuldig wordt gedownload: ‘apps’ voor mobiele apparaten zoals uw iPad of Blackberry.

STIMUL-IT
CURAÇAO

Voor meer informatie over dit of andere onderwerpen kunt u terecht bij:

Stimul-IT
Tel. 7386299
e-mail info@stimul-it.com.

Juan ‘Boy’ de Palm:

De laatste der blekero’s

Bij binnenkomst in zijn woning in Suffisant staan zijn werkstukken al te pronken op de bank. Het Penha-gebouw domineert. Maar ook de drie delen van de pontjesbrug, er moeten er nog twaalf volgen, een zeilbootje, auto’s, een kraan van de werf van CDM, een windmolen, vormpjes voor het bakken van koekjes en groot ook het cijfer 5. Voluit Juan ‘Boy’ Broulio de Palm heeft alles alvast klaar gezet voor de fotograaf.

Boy de Palm.

Tekst: Peter Onvlee Foto’s: Ken Wong

Boy de Palm, 88 jaar geleden op Bonaire geboren, is de laatste blekero, blikslager, van Curaçao, het eiland waar hij met zijn vader, kapitein van barkjes die vanuit Venezuela naar Aruba en Curaçao voeren, naartoe verhuisde. Als 9-jarige al. Een economische verhuizing zou het anno heden worden genoemd. Er werd op Curaçao een beter leven verwacht.

Alle werkstukken heeft De Palm een paar meter verder in zijn huis gemaakt. Van blik. Op de tafel, in de hoek, stapels met ogenschijnlijk kris kras door elkaar liggend gereedschap. Het overgrote deel door hem zelf ook vervaardigd. Inclusief de winkelhaken. De keuken achter zijn werktafel is er later bijgebouwd. Hij heeft geen enkele moeite de op tafel verscholen liggende soldeerbout te vinden. Demonstreert hoe hij met de tot circa 250 graden Celsius opgewarmde bout met smalle vlakke zool de verbindingen maakt. Na eerst de oppervlakte schoon te hebben gemaakt. Met vet. “Vroeger gebeurde dat door met zoutzuur de oppervlakte schoon te maken. Maar dat was niet best voor de gezondheid, de gereedschappen en het zink.”

Solderen doet hij met stanja, een legering van zink en lood. “Het verschil met het solderen van nieuw zink is de vervuiling en de patinalaag die zich op het zink hebben gevormd. Om een goede soldeerverbinding te krijgen moet dan ook eerst de te solderen naad volkomen metaal-blank worden gemaakt.” Voor het lassen heeft hij ook een elektrisch lasapparaat liggen. Het is voor hem gesneden koek. Weet er alles van. Heeft er plezier in met het blik bezig te zijn. Dat hij niet met nieuw blik werkt - een geplet en vertind plaatijzer uitgeslagen in dunne bladen waarvan dan in de tijd dat het beroep blikslager nog ambachtelijk werd uitgevoerd allerlei huishoudelijke voorwerpen werden gemaakt onder meer trommeltjes, ketels, tabaksdozen, bussen en voorraadblikken - heeft alles met geld te maken.

Achter zijn werktafel staan plastic zakken vol met gebruikte blikken. Van groenteblikken tot sardineblikjes, in alle mogelijke vormen. Verzameld en gebracht door een van zijn drie dochters. Negen kinderen had hij in totaal; zes jongens en dus drie meisjes. Een van zijn zonen is vier jaar geleden overleden. Zijn vrouw zeven jaar geleden al. In kakibroek, blauw shirt met daarop groot Lightning, een cadeau, en blote voeten gestoken in sandalen, is hij met zijn gereedschap aan de gang. Oude handgereedschappen, de oudste gereedschappen zijn afkomstig uit de periode rond 1850. De Palm heeft ze nieuw (na)gemaakt om het blik waarmee hij werkt te kunnen buigen, solderen, felsen, knippen ook.

Met speels gemak knipt hij het blik in de gewenste vorm. De schaar gaat door het blik als een warm mes door de boter. Maar De Palm sputtert toch een beetje. “Moet geslepen worden.” Dat betekent de twee delen losmaken en met schuimpasta bewerken. Hij maakt als het nodig is soms lange dagen. Van zes uur ‘s ochtends tot tien uur ‘s avonds als hij iets klaar moet krijgen. Met af en toe even wat pauze voor water of koffie. Noemt het gewoon ‘leuk om te doen’. En zegt: “Ik kan niet stilzitten. Ik moet er niet aan denken: 88 jaar en dan niets doen? Niet voor te stellen. Ik in een schommelstoel stil zitten en langzaam achteruit gaan?”

Hij heeft alle voor het vak van blekero benodigde kennis en vaardigheid eigenlijk in de praktijk meegekregen. Ging na 44 jaren dienstjaren bij Shell met vol pensioen. Kreeg bij zijn afscheid een 14 karaats gouden draagspeld in de vorm van de bekende Shellschelp met drie briljantjes erin. Hadden er eigenlijk vier moeten zijn, voor iedere tien jaren een, maar die speld was niet meer voorhanden. Uit zijn mond ook geen slecht woord over Shell dat in 1985 wegens gebrek aan rendement het eiland verliet.

Shell hoort - zo blijkt - erbij. Ook zijn vader werkte er nadat hij de zee en de barkjes vaarwel had gezegd. De sluiting van de raffinaderij was, zo weet hij, zowel economisch als emotioneel, een enorme klap voor het eiland. Of zoals de toenmalige Antilliaanse premier Maria Liberia-Peters - en dochter van een oud-Shell-employee - in maart 1985 in de Amigoe stelde nadat het eiland de raffinaderij voor een dollar over had kunnen nemen onder voorwaarde dat het olieconcern gevrijwaard zou blijven van verdere aansprakelijkheid: “Misschien klinkt het een beetje emotioneel, maar we hebben de Shell altijd beschouwd als part of us. Ik moet er niet aan denken dat er bij het Schottegat tot in de lengte van dagen een verroest, half gesloopt skelet staat.”

Boy de Palm nam als machinebankwerker afscheid van de Shell waar hij na de oude ambachtschool St. Jozef het liefst als automonteur aan de slag wilde gaan. “Maar dat was niet mogelijk. De garage zou op korte termijn sluiten.” De Palm kreeg een 9 maanden durende opleiding waarin hij van alles moest doen. Werkstukken maken, karweitjes opknappen, een maand ook aan de pompen en de machines staan. “Het was nog het tijdperk van de stoommachines”, kijkt hij terug. “Onderdelen die er voor de schepen en de raffinaderij nodig waren, moesten zelf worden gemaakt.” Hij timmerde er ook de mallen als er wat moest worden gegoten. Voor het gieten zelf was er een grote pan aan een katrol. En hij werd ook diverse keren uitgeleend. Aan CDM, aan de KLM ook. Voor het onderhoud van de Piper Cub. “Bougies, olie, gasoline, van alles moest er gebeuren.”

Shell, het is alweer meer dan een kwart eeuw geleden Maar thuis - vroeger in Marie Pampoen, tegenwoordig sinds zijn 60e dus in Suffisant - betekent dit niet nietsdoen. Was altijd al actief. Ook politiek. Voor de Democraten. Heeft zich ook ingezet voor wat de instandhouding van de Curaçaose cultuur kan worden genoemd. Aan de muur in zijn woonkamer, schuin achter de bank met al zijn blikwerk, ook een plakkaat van de Komishon Aktividat Siman de Kultura 2008. Met de foto met de uitreiking ervan door Vera Refos. En bekend zijn ook zijn inspanningen een jaar eerder voor het onderwijsproject van NAAM, toen nog het Nationaal Archeologisch Antropologisch Museum en tegenwoordig het National Archaeological - Anthropological Memory Management.

Leskisten

NAAM ontwikkelde dat jaar leskisten behorend bij de door Usona gefinancierde lessenserie ‘Van Tijd tot Tijd’ over het cultureel erfgoed van de Nederlandse Antillen. De leskisten werden gevuld met replica’s van gebruiksvoorwerpen van vroeger, zoals een tol van kalebas en een vijzel met stamper. Maar ook met originele blikken voorwerpen die door De Palm waren gemaakt. De houten kisten leken op de kisten die in de kunukuhuizen werden gebruikt om kleding in te bewaren. Voor ‘Van Tijd tot Tijd’, bestemd voor leerlingen van cyclus 2 van het Funderend Onderwijs (10-11-12 jaar), maakte De Palm de ook op de bank liggende auto’s, de kraan van de werf van het DOK, de vormpjes voor het bakken van koekjes. Maar ook als voorbeelden van gebruiksvoorwerpen een gieter en een trechter om vloeistof door te gieten. “Daarvan heb ik er heel veel gemaakt. Voor het besproeien van planten, maar ook van sla en groente.”

“We hopen dat het lesmateriaal een inspiratiebron is voor het ontdekken en verrijken van de culturele rijkdom om ons heen”, aldus directeur Ieteke ‘Inchi’ Witteveen bij de presentatie van de kist met inhoud op het Albertuscollege, gelegen in Pietermaai. Niet voor niets werd daar op 10 augustus van dat jaar het startschot gegeven. Ook NAAM was toen sinds kort gevestigd in Pietermaai, waar dat jaar ook de viering plaatsvond van ‘Tien jaar Werelderfgoed Willemstad’. In de toen gepresenteerde kisten toen ook een bij de serie ‘Van Tijd tot Tijd’ behorend les/instructieboekje. In het Papiamentu (Tempu Tempu) en Nederlands. Aan een Engelse uitgave voor de Bovenwinden werd toen nog gewerkt. De leerlingenboekjes waren gedrukt in kleur en bevatten veel fotomateriaal. In de bijbehorende handleidingen voor de leerkracht uitgebreide achtergrondinformatie over de te behandelen thema’s.

Alles werkt

Maar terug naar Boy de Palm. Alles wat ‘ie maakt werkt. Het zeilbootje, met als romp een sardineblikje, heeft een houten bankje en dito mast met plastic zeiltje. Maar het kan naar stuur- en bakboord uitzwaaien. Ook het roer slaat uit. De wielen van de auto’s draaien om de assen; zijn gemaakt van twee tegen elkaar gesoldeerde bierdopjes. De takel aan de kraan gaat omhoog en omlaag. De wieken van de windmolen draaien. En met de koekvormen kunnen echte koekjes worden gebakken. Zoals ook echt uit de bekers kan worden gedronken waaraan hij momenteel voor de scouting werkt. Meer dan honderd stuks. In wezen simpel. Een oud, klein blikje waarin ooit groenten hebben gezeten, met daaraan gemaakt een in de vorm van een vraagteken gemodelleerd hengsel. “En als je die in de koelkast zet wordt de inhoud echt heel erg koud”, voorspelt hij lachend. Hij heeft het zelf ook geprobeerd.

De Palm is, hij weet het, voor zover bekend de laatste man op Curaçao die het oude ambacht van blikslager beheerst. Wil het graag uitdragen. Pakt, als hij het daarover heeft, de trechter op. “Heb ik ooit op de ambachtschool geleerd.” Vindt eigenlijk alles wat hij heeft gemaakt wel mooi. Maar pakt uiteindelijk een schip op dat hij ooit voor een kleinzoon maakte. “Hij moest zoiets voor school doen. Heeft er een 10 voor gekregen.” En dat opa dat heeft gedaan? Ach, de leerkracht zou het volgens hem toch wel hebben gesnapt. “Maar als je een opa hebt die dat kan..?”

Boy de Palm is op 8 augustus van dit jaar voor de derde keer gestart met een cursus blikslager in de hoop dat er straks na hem nog iemand komt die het vaandel overneemt. Hij geeft de cursus voor de Fundashon Kas di Arte Korsow. Op de eerste bijeenkomst waren al tien belangstellenden. Hij verwacht dat het aantal geïnteresseerden dat de komende weken nog naar de Witteweg 58 (in Otrobanda) komt nog wel zal stijgen. “Mensen die het vak van blekero willen leren, kunnen dat. Iedere keer weer leer je wat extra’s. En door het te doen gaat het alleen maar beter. Maar je moet het willen, leuk vinden, er plezier in hebben. En als je goed kan tekenen is dat alleen maar een pre.”

Dat tekenen, hij kan het. Boy de Palm laat wat schetsen - wat heet, het zijn modellen - zien van bijvoorbeeld het cijfer 5 wat hij voor een bewoner van een huis maakt. De oude vijf is helemaal verroest. Er moest dus een nieuwe komen. “Sommige dingen teken ik, soms maak ik iets aan de hand van foto’s.” Als voorbeeld van dat laatste pakt hij het Penha-gebouw (met naastgelegen panden aan de Handelskade) op. Zijn replica spreekt voor zichzelf. Ook de pontjesbrug benadert - afgezien van de beperkingen van het materiaal, het blik dus - de werkelijkheid. Wat hij ermee gaat doen als ook de andere onderdelen gereed zijn? Hij denkt aan een schenking aan het Curaçaosch Museum.

En op de slotvraag wat hij ooit nog zou willen maken valt een stilte. Hij weet het niet. Zegt: “Ik kan bijna van alles maken. Er komen ook steeds mensen bij me die vragen of ik iets voor ze wil doen. En ik vind echt alles leuk om te doen. Ik moet niet aan die schommelstoel denken.”

Zeilbootje, kraan, auto, windmolen, alles werkt.

Pontjesbrug en Penha.